

ISSN: 2458-9292

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

EKİM-KASIM-ARALIK 2018 / SAYI: 10

YÖK YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

Sahibi

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Süleyman Necati AKÇEŞME

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Rahmi ER

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Prof. Dr. Sezer Ş. KOMSUOĞLU

Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU

Şener ASLAN

Fatih TİĞLİ

Ali BULUT

Görsel Yönelim ve Tasarım

Kurtuluş KARAŞIN

Dergi İletişim

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

06539 Bilkent Ankara-Türkiye

E-Posta: yukselkogretimdergisi@gmail.com

Telefon: +90 (312) 298 70 00

Basım Yeri

Altan Matbaası

Ankara/Türkiye

ISSN: 2458-9292

Yılda 4 kez yayımlanır

2 000 Adet basımıştır

Dergideki tüm yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Sunuş

Dergimizin 10. sayısı ile sizleri selamlıyoruz.

2018-2019 eğitim-öğretim yılı Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde Sayın Cumhurbaşkanımızın himayelerindeki açılış töreni ile başladı. Ülkemizin her tarafına dağılmış üniversitelerimizde geleceğin Türkiye'sini şekillendirecek gençlerimizi, beşeri sermayemizi en iyi şekilde yetiştirmeye çalışıyoruz. Yükseköğretimde birinci amacımız budur. Bugün itibariyle yükseköğretim kurumu sayımız 205'dir. Bu kurumlarda bugün öğretimde 1.181.941 önlisans, 2.442.817 lisans, 428.425 yüksek lisans, 99.529 doktora öğrencisi olmak üzere toplam **4.152.712** öğrenci bulunmaktadır. Açıköğretim programlarındaki öğrenci sayısı ise; önlisans ve lisans olmak üzere toplam **3.917.256**'dır. Üniversitelerimizde toplam öğretim elemanı sayısı ise 161.293'tür ve bunun 78.951'i öğretim üyesidir. Öğretim üyesi kategorisinde profesör sayımız 25.604'tür.

21. yüzyılda eğitim, bireysel ve kolektif refahı hedeflemektedir. Biz de verdiğimiz eğitim ve öğretimde yetişen gençliğin çevrelerinde olumlu etki oluşturmalarına refah toplumunun gelişmesinde söz sahibi olmalarına, aile, toplum, bölge, millet gibi kavramlarla oluşan sosyal dünyaya karşı sorumluluklar hissetmelerine özen göstermekteyiz. Verdiğimiz eğitimde davranışlar, değerler ve yetkinlikler üçlüsünü önemsiyoruz.

Dünya nüfusu hızla artıyor, göç, hızlı kentleşme, sosyal ve kültürel çeşitlilik, ülkeleri ve toplumları yeni değerlerle tanıştıyor ve toplumlar farkında olmadan yeniden şekilleniyorlar. Yeni eğitim modellerimizde bütün bu faktörleri de göz önünde bulundurmaktayız.

Diğer taraftan bilim, teknoloji ve inovasyonda, özellikle biyoteknoloji ve yapay zekâda inanılmaz ölçüdeki keşifler ve yenilikler söz konusudur. Bu bağlamda iş hayatı değişiyor, yeni meslekler ortaya çıkıyor ve çalışma hayatında yaşam yeniden şekilleniyor.

Bu yıl bütün bu bahsettiğimiz konular da göz önüne alınarak yükseköğretimde dijitalleşme, dijital dönüşüm-açık bilim-açık erişim çalışmalarını önümüze koyduk. Dergide bu konuda iki özgün makalemiz var. Dijital dönüşüm çalışmalarını 8 pilot üniversitemizle başlattık. Açık bilim çalışmalarını ilgili paydaşlar ile birlikte yürüteceğiz.

Tüm akademik camiamıza, 2018-2019 eğitim öğretim yılında üstün başarılar diliyorum.

Saygılarımla,

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ
YÖK Başkanı

İÇİNDEKİLER

07 CUMHURBAŞKANI SAYIN
RECEP TAYYİP
ERDOĞAN'IN
2018 - 2019
YÜKSEKÖĞRETİM
AKADEMİK YILI
AÇILIŞ TÖRENİ
KONUŞMASI

13 YÖK BAŞKANI SARAÇ'IN
AÇILIŞ KONUŞMASI

18 2018 YÖK ÜSTÜN BAŞARI
ÖDÜLLERİ

20 ORTADOĞU'DA AKADEMİK
MİRASI KORUMA PROJESİ

23 AÇIK BİLİM - AÇIK EĞİTİM

29 YÜKSEKÖĞRETİMDE
DİJİTALLEŞME

38 İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimlerde Geleceğin
Öncülerinin Tercihi

42 TÜRK-ALMAN ÜNİVERSİTESİ
İki Ülkeyi ve İki Dili Tek Çatı
Altında Buluşturan Devlet
Üniversitesi

46 SAĞLIK ARAŞTIRMALARI
İÇİN YENİ BİR UFUK:
TÜRKİYE SAĞLIK
ENSTİTÜLERİ BAŞKANLIĞI
(TÜSEB)

51 DOĞRUDAN MESLEK
İCRASINA İZİN VEREN
DİPLOMALARIN DENKLİK
SÜREÇLERİ

56 BÖLGESEL KALKINMA
ODAKLIY MIŞYON
FARKLILAŞMASI:
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK VE ÇEVRE
ALANLARINDA
İHTİSASLAŞMA
PROJESİ

61 HATAY MUSTAFA KEMAL
ÜNİVERSİTESİ ARKEOLOJİ
VE SANAT TARİHİ
ARAŞTIRMA VE UYGULAMA
MERKEZİ HATAY
ARAŞTIRMALARI

66 KIRŞEHİR AHİ EVRAN
ÜNİVERSİTESİ BÖLGESEL
KALKINMA ODAKLI
MIŞYON FARKLILAŞMASI
VE İHTİSASLAŞMASI
KAPSAMINDA TERMAL
SERALARDA KÜMELENME
PROJESİ

70 EGE ÜNİVERSİTESİ
BAĞIMLILIK TOKSİKOLOJİ
VE İLAÇ BİLİMLERİ (BATI)
ENSTİTÜSÜ

74 1071 MALAZGİRT:
MİLLET OLMA TARİHİMİZ

78 HAVA FOTOĞRAFLARI VE
ARKEOLOJİ BİLİMİNDE
YENİ BİR KEŞİF
İZNİK GÖLÜ BAZİLİKASI

82 AVRUPA'DAKİ ÖĞRENCİ
HAYATININ SOSYAL VE
EKONOMİK KOŞULLARI
EUROSTUDENT PROJESİ

88 OSMANLI MUTFAK
KÜLTÜRÜ

93 15. YÜZYIL
OSMANLI TIBBINDAN
ŞERBET VE ŞURUP
ÖRNEKLERİ

98 TÜRK FİZİK
DERNEĞİ'NDEN
YÖK BAŞKANI SARAÇ'A
ÖZEL ONUR ÖDÜLÜ

100 FİLİSTİN'İN AKADEMİK
KADROLARI TÜRKİYE'DE
YETİŞTİRİLECEK

101 EĞİTİM BİLİMLERİ VE
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME
ALANINDA LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM ÇALIŞTAYI
DÜZENLENDİ

103 ROMANYA İLE
YÜKSEKÖĞRETİM ALANINDA
STRATEJİK İŞBİRLİĞİ
ANTLAŞMASI

104 BAŞKAN SARAÇ, SOMALİ
EĞİTİM, KÜLTÜR VE
YÜKSEKÖĞRETİM BAKANI
İLE YÖK'TE BİR ARAYA GELDİ

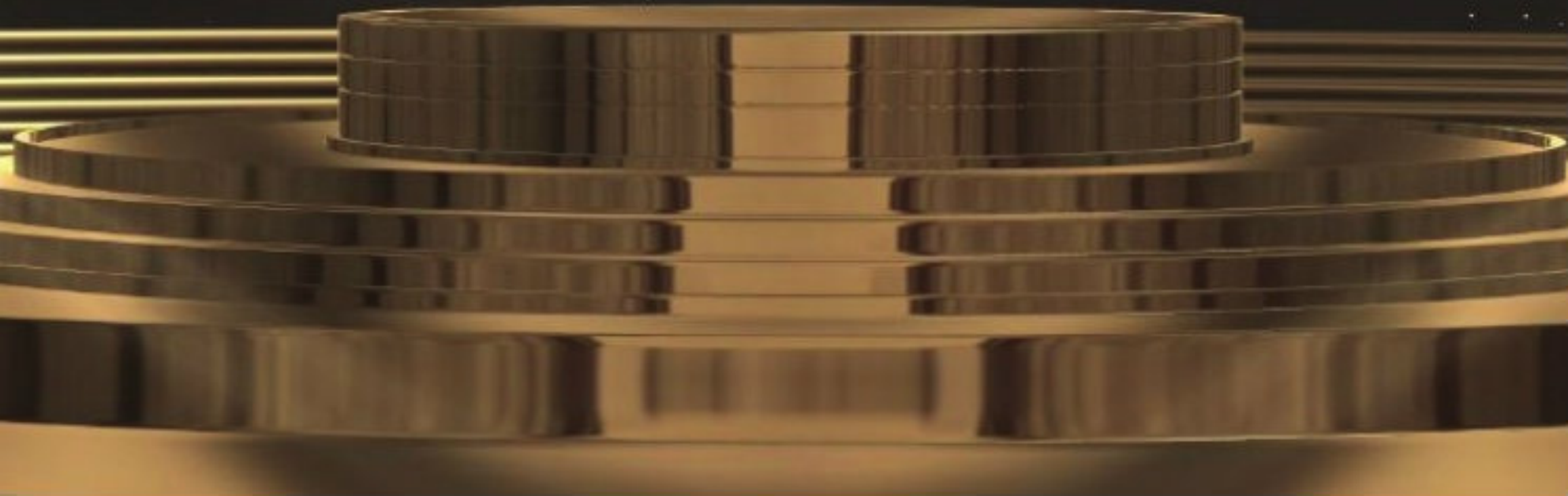
105 YÜKSEKÖĞRETİMDE
DİJİTAL DÖNÜŞÜM
AÇIK BİLİM - AÇIK ERİŞİM
ÇALIŞMALARI

107 BAŞARI ODAKLI
"YÖK BAŞARI BURSUSU"
KAPSAMI GENİŞLETİLDİ

2018-2019

YÜKSEKÖĞRETİM
AKADEMİK YILI AÇILIŞ TÖRENİ

CUMHURBAŞKANI SAYIN RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN 2018 - 2019 YÜKSEKÖĞRETİM AKADEMİK YILI AÇILIŞ TÖRENİ KONUŞMASI

3 Ekim 2018 / Ankara

Yükseköğretim Kurumumuzun ve üniversitelerimizin kıymetli yöneticileri, saygıdeğer hocalarım, sevgili öğrenciler, hanımefendiler, beyefendiler; sizleri en kalbi duygularımla, hasretle, muhabbetle selamlıyorum.

Üniversitelerimizin 2018-2019 akademik yılının ülkemiz, milletimiz için hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Yeni akademik yılda hocalarımıza ve öğrencilerimize Rabbimden başarılar temenni ediyorum.

Kurumsal ve bireysel üstün başarı ödülleriyle layık görülen, ödülleri biraz sonra takdim edeceğimiz hocalarımızı ve üniversitelerimizi de ayrıca tebrik ediyorum.

Değerli misafirler; Türk yükseköğrenim sistemi bugün gerçekten çok ileri bir seviyede bulunuyor. Öncelikle sayısal bakımdan artık ülkemizin sınırlarını da aşan bir kapasiteye ulaştık. Ülkemizde faaliyet gösteren, az önce perdede izlediğimiz gibi 128 devlet, 72 vakıf üniversite ve 5 vakıf yüksekoku-

lundan oluşan 205 yükseköğrenim kurumumuzda 7 milyon 611 bin öğrencimiz bulunuyor. Bildiğiniz gibi geçen hafta Almanya'daydım, sordum üniversitelerinizde ne kadar öğrenci var diye. Aldığım cevap, 3 milyon. Bizde ise, ki nüfusları bizden biliyorsunuz daha fazla, 1 milyonu aşkın bizden fazla nüfusları var, fakat şu anda onların üniversitelerindeki öğrenci sayısı 3 milyon, bizde ise hamdolsun 8 milyona yakın. Keyfiyet, kemiyet noktasında bir sıkıntımız var, biz de dünyadaki ilk 500'ün içine 2 üniversite değil, bu üniversitelerin sayısını çok daha artırmamız lazım. Onun için ben hocalarımdan özellikle bunu istirham ediyorum, biraz daha gayret ile birlikte inşallah bizler bu ilk 500'ün içine çok sayıda üniversitelerimizle girelim ve adımızı oraya da çok daha farklı bir şekilde yazdıralım.

2002 yılında ülkemizde sadece 76 üniversite vardı. Üniversitelerimizde eğitim-öğretim gören yabancı uyruklu öğrenci sayısı ise şu an itibarıyla 143 bine yaklaştı. Bu rakam geçen yıl 123 bin, 2014'te ise 48 bindi. Yabancı öğrenci sayısının ülkemiz hakkında olumsuz propagandaların tüm hızıyla sürdüğü bir dönemde artmış olması çok önemlidir.

2018-2019 YÜKSEKÖĞRETİM AKADEMİK YILI AÇILIŞ TÖRENİ

03 EKİM 2018

Türkiye’de eğitim-öğretim gören her bir öğrencinin aynı zamanda bizim dünyadaki gönüllü elçilerimiz olacağını unutmayalım.

Diğer yandan, öğretim üyesi ve görevlisi sayımız da 158 bini geçti. Hatırlarsanız, bundan 17 yıl önce Türkiye’de 1 milyonu bile bulmayan yükseköğrenim kapasitesi sebebiyle üniversite kapılarında yığılan öğrencilerin utancıyla yaşayan bir

ülkeydik. İşte bizim üniversiteye girmeye aday olduğumuz zamanlarda 10 öğrenciden bir tanesi üniversiteye girebiliyordu, bunları artık geride bıraktık. Yarın bugünden daha güçlü olacağız, buna inanıyorum.

Yükseköğrenimdeki okullaşma oranı yüzde 14’ler seviyesini o zamanlar ancak yakalayabilmişti, bugün bu oran yüzde 40’ın üzerindedir.

Üniversiteye giriş sınavı da basitleştirilerek öğrencilerimizin üzerindeki yük azaltıldı.

Dershane sistemini tamamen ortadan kaldırdık. Hedefimiz, öğrencilerimizin okullarındaki dersleri dışında herhangi bir kurumdan ve kişiden özel destek almadan üniversiteye girebileceği bir sistemi tesis etmek ve oturtmaktır. Onun için de Cumartesi-Pazar günleri okullarımızda öğretmenlerimiz vasıtasıyla orada kendilerine destek kurslarını vermektir. Geçmişte pek çok istismara ve hatta güvenlik sorunlarına yol açan paralel eğitim sistemlerine kesinlikle müsaade etmeyeceğiz. Üniversitelemize girme ve eğitimde fırsat eşitliği hususunda sayısal sorunlarımızı büyük ölçüde çözdüğümüze inanıyorum. Eğer o anlayış yine devam ederse burada fırsat eşitliği diye bir şey olmaz, parası pulu olan, gücü olan önü açık demektir, olmayan yanımsız demektir.

Öğrencilerimizin barınma sorunlarının çözümü için açtığımız yurtların yatak kapasitesi 640 bini buldu. Yine öğrencilerimizin eğitimlerini ailelerine en az yük olarak yürütebilmeleri için isteyen herkese kredi, burs veriyoruz. Fakat bir sıkıntımız var, nedir o? Nedense öğrencilerimiz hep burs istiyorlar, krediye pek yaklaşıyorlar. Kredinin de sağladığı ayrı avantajlar var, iş bulduktan sonra bunlar faizsiz geri ödenecek, bu da bir nevi burstur.

Şimdi buradan öğrencilerimize bir de müjde vermek istiyorum; önümüzdeki eğitim-öğretim yılı için kredi burs miktarını lisansta 500 liraya, yüksek lisansta 1000 liraya, doktora ise 1500 liraya yükseltme kararı aldık. Bu rakam biz göreve geldiğimizde 45 liracıktı. Yurtlarımızda kalan öğrencilerimize verdiğimiz beslenme yardımını da günlük 8 liraya yükselttik. Öte yandan, yükseköğrenim yurtlarımızın fiyatlarında bu yıl hiçbir artışa gitmedik.

Görüldüğü gibi, eğitim-öğretim konusunda pek çok meseleyi çözdük, bundan sonra kaliteye odak-

lanmamız gerektiğini düşünüyorum. Yükseköğretim Kurulumuz kurduğu Kalite Kurulunu bu doğrultuda atılmış önemli bir adım olarak görüyorum.

Araştırma üniversiteleri ve bölgesel kalkınma odaklı üniversiteler projeleri de ihtisaslaşmayı sağlayacak olması bakımından kayda değer adımlardır. Ülkemizin ihtiyaç duyduğu öncelikli alanlarında YÖK tarafından doktora bursu verilen öğrenci sayısı 3300 gibi önemli bir rakama ulaştı. Öte yandan, Türkiye genelinde 150 bin üniversite öğrencimize karşılıksız burs veriyoruz.

Avrupa Yükseköğretim Alanı Bakanlar Zirvesinde ülkemiz 5 başlıktan 3'ünde tam not aldı. 2 yıl sonra yapılacak bir sonraki zirvede bu başarıyı 5'te 5 düzeyine çıkartmayı hedefliyoruz.

Meslek yüksekokullarımızın sanayimizin ihtiyaçları doğrultusunda yenilenmesi çalışmalarını da hızlandırıyoruz. Bu çerçevede özellikle organize sanayi bölgelerinde kurulu sanayi ve imalat sektörlerine yönelik programlarına özel teşvik veriyoruz. Yüksekokul kontenjanlarının doluluk oranının artmasını doğru yolda ilerlediğimizin bir işareti olarak değerlendiriyoruz.

Değerli arkadaşlar; cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini kurarken 2 başlığa özel önem vererek bu alanları doğrudan şahsıma bağlı ofisler arasına aldık. Her ikisinin de yükseköğrenim alanımızla yakından ilgili olduğuna inandığım bu ofislerden biri, Dijital Dönüşüm, diğeri de İnsan Kaynakları Ofisi adını taşıyor. YÖK'ün bu seneki başlığını aynı başlık altında belirlemiş olmasını isabetli bir tercih olarak görüyorum.

Türkiye her alanda çağı yakalamak ve ötesine geçmek istiyorsa, önce dijital dönüşümünü tamamlamak zorundadır. Teknolojide geri kalan bir ülkenin bilimde ve sanayide hedeflerine ulaşması mümkün değildir. Biz milletimizin zekâsına, çalışkanlığına,

Üretkenliğine güveniyoruz, yeter ki evlatlarımıza bunları hayata geçirebilmeleri için gereken eğitim ve bilim altyapısını oluşturabilelim, işte o zaman bu ülkenin gerçek potansiyeli ortaya çıkacaktır.

Bu ofisimiz dijital Türkiye hedefi doğrultusunda ülkemizin dönüşümüne öncülük edecektir. Dijital teknolojilerin kullanımı ve geliştirilmesi konusunda dünyada öncü ülkeler arasına girmek istiyoruz, burada kararlılığımız var, ancak bu sayede ekonomik ve sosyal refah düzeyimizi gerçek manada yükseltebiliriz. Bunun için verimliliği ve rekabet gücünü yükseltecek projelere destek vereceğiz.

Siber güvenlik, bilgi güvenliği de Dijital Dönüşüm Ofisimizin öncelikli faaliyet alanlarından biri olacaktır. Ülkemizin sahip olduğu verileri ve ürettiği bilgileri tıpkı topraklarımız gibi hassasiyetle korumazsak geleceğimize güvenle bakamayız. Geleceğin savaşlarının konvansiyonel silahlarla değil siber silahlarla gerçekleştirileceğini unutmamalıyız. Şeyh Edebalı'nın Osman Gazi'ye söylediği gibi, hiçbir çiçeğin vaktinden önce açmayacağını gayet iyi biliyoruz. Ama başlamadan da mesafe kat edilemeyeceğinin farkındayız. İşte bunun için Dijital Dönüşüm Ofisimizle üniversitelerimizin ve özel sektörümüzün desteğiyle büyük bir teknoloji hamlesi başlatmak istiyoruz.

İnsan Kaynakları Ofisimiz aracılığıyla üniversite öğrencilerimizin geleceğini yakından ilgilendiren çalışmalar gerçekleştirmeyi planlıyoruz. Bu çerçevede yapacağımız ilk işlerden biri, yükseköğretimde yetenek yönetimi sistemine geçmektir. Üniversitelerimizden mezun olan en yetenekli öğrencilere çok özel kariyer fırsatları sunarak kamuda veya özel sektörde değerlendirilebilmelerini sağlayacağız.

Yurt dışı eğitim bursundan proje finansmanına ve istihdama kadar her alanda yetenekli öğrencilerimizin yanında olacağımızı bilmenizi isterim.

İnsan Kaynakları Ofisimiz vasıtasıyla yapacağımız bir başka önemli çalışma; üniversitelerimizin tamamında kariyer merkezleri kurmaktır. Üniversite öğrencilerine okula girdikleri ilk yıldan itibaren kariyerleri konusunda rehberlik edecek bu merkezler reel sektörle işbirliği halinde faaliyet gösterecektir. Kamu ve özel sektördeki istihdam imkanlarının öğrencilerimize tanıtılması için üniversitelerimizde kariyer etkinlikleri düzenlenecektir. Bu etkinliklerde işverenlerle öğrencilerimiz doğrudan muhatap olacak ve karşılıklı olarak birbirlerini tanıma fırsatı bulacaktır.

İnsan Kaynakları Ofisimiz tüm bu çalışmaları destekleyecek, takip edecek ve raporlayacaktır. Böylece eksikimizi, fazlamızı görme, gerekiyorsa düzeltmelere gitme imkanı bulacağız.

Değerli arkadaşlar, Türkiye içeride ve dışarıda çok büyük mücadeleleri yürüttüğü bir dönemden geçiyor. Bu süreçte herkes gibi akademisyenlerimizin de desteğine büyük ihtiyacımız var. Hep gördüğümüz bir gerçeği geçtiğimiz günlerde Amerika ve Almanya'ya ziyaretlerimizde bir kez daha müşahade ettik. Özellikle Batı ülkelerinin medya organlarında, akademik çevrelerinde ve genel olarak kamuoylarında ülkemiz hakkında pek çok yalan, yanlış, yanıltıcı bilgi dolaşıyor. Bu yanlışların düzeltilmesi için seferberlik ruhuyla çalışmamız gerekiyor. Hele hele işte bu devasa güçlü zannettiğimiz ülkeleri başında olanların değil medyalarının yönettiğini gördüm. Çünkü yaptığım görüşmelerde; medya şöyle diyor, medya böyle diyor, söyledikleri bu. Ben de kendilerine şunu söyledim: Halkınız ne diyor bunu düşünüyor musun dedim. Demokrasi diyorsun, bir taraftan demokrasi derken halkı bir kenara koyuyorsun medya diyorsun. Şimdi medya yarın yazar, varsın yazsın, bizim derdimiz halkımız ya. Halkımıza ne veriyoruz, halkımız ne diyor, halkımız bize kaç puan veriyor; önemli olan bu. Demokrasi gücünü halktan alır, halk varsa demokrasi var, halk yoksa demokrasi yok.

Akademisyenlerimiz de kendi mecralarında ülkenin doğrularını anlatarak bu mücadeleye katkı verebilir diye düşünüyorum. Her gün aleyhinde yazıların yayınlandığı, haberlerin yapıldığı, sosyal medya dedikodularının yayıldığı bir ülke olarak bu dayanışmayı göstermeye mecburuz. Buna karşılık yurt dışında ülkemiz ve milletimiz aleyhinde faaliyet gösteren kendi vatandaşlarımızı görmek bizi derinden üzüyor. Kimi gazeteci, kimi akademisyen, kimi sivil toplum kuruluşu mensubu, kimi siyasetçi kimlikli bu kişilerin nasıl olup da kendi

vatanlarına bu derece husumet içine girmelerini anlamakta zorlanıyoruz. Bu noktada iş ister istemez yine eğitim konusuna geliyor. Çünkü bunların çok önemli bir bölümü bizim eğitim sistemimizden geçmiş kişilerdir. Demek ki sistemde bir sorun var. Gençlerimize kendi değerlerimizi, kendi tarihimizi, kendi kültürümüzü anlatamadığımız sürece bu arıza devam edecektir. Kendimize güvenli bir gelecek inşa etmek istiyorsak, işte önce buradan, yani eğitim-öğretimden başlamak zorundayız.

Ülkemizin yönetiminde sorumluluk üstlendiğimiz son 17 yıla yakın döneme ilişkin en büyük hayıflanmamız bu konudur. Sayısal olarak çok büyük başarılar imza atmış olmamıza rağmen merhum Mehmet Akif'ten ilhamla Asım'ın neslini yetiştirme konusunda yeteri kadar mesafe kat edemediğimizi düşünüyorum. İnşallah yeni dönemde bu eksiğimizi de tamamlayacağız. Temeli ne kadar sağlam atarsak, üzerindeki binanın o derece sağlam olacağı açıktır.

Eğitim-öğretim hayatında tek millet, tek bayrak, tek vatan, tek devlet bilinciyle yetişen hiç kimse ne içeride, ne dışarıda ülkesinin aleyhinde faaliyetlere kalkışmayacaktır, ben buna inanıyorum. Türkiye'yi kesinlikle hak etmediği iftirallardan ve yalanlardan korumanın en sağlıklı yolunun bu olduğuna inanıyorum.

Değerli arkadaşlar; dünyamız ve bölgemiz tarihi bir yeniden yapılanma sürecinden geçiyor. Çok uzun zamandır ilk defa gelişmelerin arkasından gitmek yerine önüne geçtik. Bu çerçevede attığımız en önemli adım, ülkemizin yönetim sistemini yeni dönemin ihtiyaçlarına ve ruhuna uygun şekilde tamamen kendi irademizle demokratik yöntemlerle değiştirmekti. Üstelik 15 Temmuz darbe girişimi gibi büyük bir travmanın ardından böyle bir başarıyı gösterdik.

Dikkat ederseniz ülkemizin son beş yıldır başına gelen her hadise doğrudan siyasi, sosyal, ekonomik istikrarımızı bozmaya yönelikti. Milletimizin feraseti sayesinde bu saldırıların boşa çıkartılmış olması, ortadaki hakikati değiştirmeye yetmiyor. Bu hakikat, yönetim sistemimizin krizlere, vesayetlere, darbelere, cuntalara açık bir yapıya sahip olduğudur. Biz, böyle gelmiş böyle gider demedik ve milletimizle birlikte işte bu çarpıklığı düzeltmek üzere harekete geçtik. 16 Nisan halkoylaması ve 24 Haziran seçimleriyle bu kritik değişimi hamdolsun

kısa sürede tamamladık. Bugün Türkiye geleceğine daha güvenle bakan bir ülkedir. Bölgesel meselelerde aldığımız inisiyatifler ekonomik saldırıları kısa sürede kontrol altına alma konusunda elde ettiğimiz neticeler hep bu değişimin sonuçlarıdır. Daha düne kadar Suriye'deki kaosu içine çekilmeye çalışılan Türkiye, bugün Suriye halkının güvenliği ve huzurunu bizzat kendi yerinde sağlayan bir ülke haline gelmiştir. Geçmişte ülkemizi sığınmacı akını altında ezmeye çalışanlar, bugün bizim geliştirdiğimiz yöntemlere destek olmanın yollarını arıyorlar. Türkiye'yi sahadan ve masadan dışlamaya çalışanlar, bugün bizimle birlikte olmanın gayreti içindedir. Şu anda hala farklı tavır içinde gözükenden de çok yakında aynı çizgiye geleceklerinden şüpheleniz olmasın.

Biz, değişim, reform, yenilik, özellikle bu iradeye sahip çıktığımız, bu yolda kararlılıkla ilerlediğimiz sürece önümüzde kapalı hiçbir kapının kalmayacağını biliyoruz. Yükseköğretim ve genel olarak eğitim konusu değişime, reforma, yeniliğe en çok sahip çıkmamız gereken alandır. Siz değerli hocalarımızı bu sürecin mimarı, inşacısı ve taşıyıcısı olarak görmek istiyoruz. Üniversitelerimizin ve akademisyenlerimizin ataletle düştüğü bir yerde toplumumuzun çok büyük atılımlar içine girmesini beklemek beyhudedir. Cumhurbaşkanı olarak üniversitelerimizle ilgili tüm tasarruflarımızı işte bu anlayışla yapmaya çalışıyoruz. Tek bir amacımız var, üniversitelerimizi olmaları gerektiği gibi ülkemizin ve milletimizin öncü kuruluşları haline getirmektir.

Bu duygularla bir kez daha üniversitelerimizin 2018-2019 eğitim-öğretim yılının başarılarla dolu hayırlı olmasını Allah'tan diliyorum, hocalarımıza ve öğrencilerimize tekraren başarılar temenni ediyorum.

Sizlere sevgilerimi, saygılarımı sunuyorum.

YÖK BAŞKANI SARAÇ'IN AÇILIŞ KONUŞMASI

Muhterem Cumhurbaşkanım...

Üniversitelerimizin "Akademik Yılı Açılış Töreni" son üç yıldır zat-i alilerinizin himayelerinde, ülkemizin birliğinin ve dirliğinin sembolü olan Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde icra edilmekte ve bu törenlerde sizin tarafınızdan "Yükseköğretim Kurulu Üstün Başarı Ödülleri" tevdi edilmektedir. Araştır-

ma Üniversiteleri ve Bölgesel Kalkınma Odaklı Üniversiteler de yine bu törenlerde ilan edilmiştir.

Bugün de, ülkemiz yükseköğretiminin yönetim kadrosu, hocalarımız, öğrencilerimiz ve değerli katılımcılar ile 2018-2019 akademik yılının açılışı için bir aradayız. Başta zatıaliniz olmak üzere bütün misafirlerimizi hürmetle selamlıyorum...

Himayelerinizdeki bu tören, hepimizin çalışma azmini güçlendirmektedir.

Muhterem Cumhurbaşkanım...

Ülkemiz bugün dünya sahnesinde bir liderlik mücadelesi vermektedir. Mazlumun yanında duruşu, dünya tekellerine karşı koyuşu ve adaletsizliği bir kader olarak gösteren küresel sistemi sorgulaması, ülkemizi, ekonomik ve siyasi saldırılarla karşı karşıya getirmiştir. Yüzyıllardan bu yana sömürülen, savaşlarla topraklarını, nüfuslarını, kimliklerini kaybeden birçok halkın ve ülkenin umudu olan Türkiye'nin, hakkın yanında durarak haksıza karşı verdiği bu mücadelede zafere ulaşması için devletimizin tüm kurumlarının siz Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde kenetlenmesi ve çalışması gerekmektedir.

Ülke olarak büyük bir medeniyetin, ihtişamlı bir tarihin, geniş bir coğrafyaya yayılmış yüksek seviyeli Türk milletinin sorumluluğunu taşıdığımızın farkındayız. Bu sorumluluğu yerine getirmemiz ise bilim ve teknoloji alanında daha da güçlenmemize bağlıdır. Bu ise yükseköğretimimizin çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir vizyona sahip olmasıyla mümkündür.

Bu düşünceden hareketle Yükseköğretim Kurulu, geçtiğimiz son dört yılda ülkemizin önceliklerini ve bu alanlarda dünyadaki eğilimleri de dikkate alarak, birçok proje planladı ve hayata geçirdi.

Sayın Cumhurbaşkanım...

Cumhurbaşkanlığı sistemi, yükseköğretim sistemimize etkin, sağlıklı ve hızlı hareket edebilme kabiliyeti vermektedir. Yeni sistemin sunduğu imkanları yükseköğretim için bir fırsata dönüştürerek "Güçlü Türkiye" hedefini, daimi tekamül esaslı bir yükseköğretim sistemi inşa ederek desteklemeyi hedefliyoruz. Ülkemizin her alanda tam bağımsızlık

mücadelesi verdiği bu dönemde YÖK olarak rutin bir çalışma sürecinin ötesinde olduğumuzu ifade etmek isterim.

Bugün YÖK'ün tüm projeleri, kararları ve tüm planlamaları büyük, güçlü ve her alanda bağımsız Türkiye hedefini destekler mahiyettedir. Devletimizin kaynakları, verimlilik esasında, projeler bazında, sürdürülebilir adımlar ile kullanılmaktadır.

Değerli Hocalarım...

Dünya hızla değişiyor... Teknoloji ve finans dalgalarıyla şekillenen yeni bir dünya düzeni var. Sosyal alanda tüm dünyada artan nüfus, göçler, şehirleşme oranlarındaki hızlı yükselme, ülkelerde ve toplumlarda ciddi kültürel değişiklikleri de beraberinde getiriyor. Dünyanın neredeyse önemli bir bölümünde hayat şartları ve standartları yükselirken, aynı zaman diliminde dünyanın diğer bir bölümünde de savaş, terör ve zulüm hüküm sürüyor. Dolayısıyla yeni ekonomik ve sosyal modellere ihtiyaç ortaya çıkmaktadır.

Bu arada ülkemiz dünyanın geniş bir bölümü için "iyiye dair bir umudu" temsil ediyor. Türk yükseköğretimi de dünyadaki teknolojik gelişmelere bağlı olarak; sosyal, ekonomik ve çevresel ekosistemlerde, bilgiye, yeteneklere ve insanlık paydasında milli değerler manzumesine dayalı eğitim anlayışını öne koymakta ve 2023'ün Türkiye'sini şekillendirecek beşeri sermayemizi yetiştirmeye çalışmaktadır.

Muhterem Cumhurbaşkanım...

Bilimin evrenselliği ile bilim tekelleri arasındaki farkı görmek, bilimin bir güç olması ile bilimin bir erdem olması konusunda tercihte bulunmak bizim açımızdan en önemli başlangıç noktasıdır. Dışa bağımlılığın ancak bilimsel ve teknolojik bakımdan güçlü, yönlendirilen değil yönlendiren bir

Türkiye ile mümkün olacağını bilmek, yükseköğretim alanında yeni bir politika oluşturmamıza vesile olmuştur. Bu politika, yerli teknoloji hamlemizi de destekleyecek ve bunun altyapısını oluşturacaktır.

Siz Sayın Cumhurbaşkanımız liderliğinde, güçlü Türkiye'nin gücünün daim olması için, Türk akademisinin her zamankinden daha verimli ve etkin çalışması büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda Yükseköğretim Kurulunun aldığı tüm kararlar, bu süreci desteklemeyi hedeflemektedir ve kısa dönemde bunun olumlu sonuçları görülmeye başlamıştır. YÖK için en önemli kavram bilimsel zeminde olmak şartıyla değişimi sağlamak, yani değiştirmektir.

Muhterem Cumhurbaşkanım...

Ülkemizin kalkınmasının ancak "nitelikli bilgi" ve "nitelikli insan kaynağı" ile mümkün olacağına dair inancımızla pek çok projeyi hayata geçirdik.

Bilindiği üzere son 20 yıldır pek çok ülkede üniversitelerin misyonlarına göre çeşitlenmesi sağlanmış olmasına ve "araştırma üniversitesi" kavramı yaygınlık kazanmasına rağmen ülkemiz "tek tip üniversite" anlayışını sürdürmekte idi. Başkan olarak tayin edilişimizin akabinde, YÖK olarak sizin talimatınızla başlattığımız ve yasal süreçlerine öncülük ettiğimiz bir süreçle Türk yükseköğretimi, ihtisaslaşma ve misyon farklılaşması kavramları etrafında şekillendirmeye başladık ve ülkemizin araştırma üniversitelerini statik değil dinamik bir kurgu ile belirledik. YÖK bu üniversiteleri insan kaynağı, kadro ile desteklemektedir. Umudumuz, ilgili bakanlık ve kurumlarının da bu üniversiteleri güçlü yanları ve ülkemiz öncelikleri çerçevesinde kaynak ve fonlarla desteklemesidir.

İhtisaslaşmanın diğer ayağı da çoğu Anadolu'da yeni kurulan üniversitelerimizi rekabet ortamına sokarak Bölgesel Kalkınma odaklı üniversitelerin

belirlenmesi idi. Bu süreç de başarılı bir şekilde sürmektedir. Geçen sene 5 üniversitemiz tarım, hayvancılık, jeotermal, tekstil, deri ve seramik gibi alanlarda faaliyetlerini yoğunlaştırarak bölgelerine katkı sağlamak için belirlenmiş ve yine sizin tarafınızdan ilan edilmişti. Bu üniversitelerimize de YÖK olarak kadro takviyesi yapmaktayız. İhtisas alanlarına göre bu üniversitelerin fonlanması, bölgelerine katkıları için önemlidir. Bu süreçte elde ettiğimiz deneyim ve başarı ile yine bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak yeni 5 üniversitemizin daha belirlenmesine yönelik bir çalışma başlattık.

İkinci olarak bahsedeceğim proje, doktora eğitime yeni bir vizyon getirdiğimiz 100/2000 projesidir. Bu proje ile ilk defa YÖK tarafından ülkemizin öncelikli alanları belirlendi ve bu alanlarda doktoralı insan yetiştirmek amacıyla 100/2000 doktora Burs Programı başlatıldı. YÖK 100/2000 Projesi aslında "Geleceğin Türkiye'si için Güçlü Nesiller Yetiştirme Projesi" dir. Bu proje ile daha önceki klasik doktora alanlarının da ilk defa dışına çıktık.

Gerçekleştirdiğimiz bir diğer ana proje, onlarca yıldır eksikliği hissedilen ve sürekli gündemde olan Kalite Kurulunun kurulmasıdır. En nihayet idari ve mali bakımdan bağımsız Yükseköğretim Kalite Kurulu, başlatmış olduğumuz girişimler sonucunda kuruldu, yasal zemine kavuştu, çalışmaya başladı. Bu kurum, kaliteli bir Yükseköğretim hedefimizin süreçlerini düzenleyen en önemli adım olmuştur.

Dördüncü olarak; yükseköğretimde uluslararasılaşma hedefimizi yeniden tanımladık. Dünyanın tüm coğrafyaları ile iletişim içinde olmayı merkeze aldık. İslam ülkeleri coğrafyası ile uzun yıllardır ihmal edilmiş olan akademik ilişkilerimizi güçlendirdik. Uluslararası öğretim üyesi ve öğrenci değişimine çok önem veriyoruz; ilk defa proje tabanlı değişimi öne çıkardık. Son dört yılda bakan düzeyinde yaptığımız anlaşma sayısı, önceki 32 yılda imzalanan anlaşma sayısının iki katından fazla.

2014 yılında 48 bin olan yabancı öğrenci sayımız büyük bir yükseliş göstermektedir. Bu artış sıçrama olarak nitelenebilir. Bunda YÖK'ün son yıllardaki tanınan üniversite sayımızı artırma gayretlerinin rolü de aşikardır.

Yeni uluslararasılaşma politikamızın amacı, hem Türk akademisinin güçlenmesini hem de bize ihtiyacı olan ülkelerin yükseköğretim sistemlerini desteklemektir. Bu açıdan güçlü oluşumuz, ülkemizin dünya üzerindeki görünürlüğüne de katkı sağlamaktadır.

Ülkemizin bilgi temelli gelişimi açısından kalkınması ve ülkemizin öncelikli alanlarında stratejik öneme sahip lisans programlarını tercih edecek öğrencilerimizi teşvik için "YÖK Başarı Bursu", her

yıl kapsamı genişleyerek devam etmektedir. Bu bursu temel bilimler, ziraat, orman, su ürünleri, yer bilimleri, veterinerlik, astronomi ve uzay bilimleri programlarında ilk üç sırada yerleşen öğrencilerimize veriyoruz. Bu alanlar, ülkemizin potansiyeli, kalkınma parametreleri ve toplumumuzun ihtiyaçları gözetilerek belirlendi.

Lisans düzeyine yönelik diğer bir projemiz ise temel bilimler programlarına yönelik YÖK-TEBİP "Üstün Başarı Sınıfları"dır. Bu program, başarılı temel bilimler öğrencileri için, özel bir müfredat, farklı üniversite hocalarından ders alma, yabancı dil desteği gibi ek uygulamalarla nitelikli entelektüel bilim adamlarının yetiştirilmesine lisans düzeyinde başlamayı hedeflemektedir.

Elbette bütün bu süreçlerde tüm devlet kamu ve kurumları ile iyi ilişkileri sürdürmek, onların taleplerini dinlemek ve aynı zamanda özel sektörün ihtiyaçlarını da dikkate almak, temel tercihimiz oldu.

YÖK ve üniversitelerimiz, bugün ülkesini dinleyen ve duyan, sorunlarını gören ve her şeyden önemlisi de bilim ve teknoloji alanındaki ihtiyaçlarını takip eden bir yapıdadır.

Sayın Cumhurbaşkanım...

YÖK, son dört yılda yeni ve yenilikçi bir rotaya girdi. Pek çok projeyi hayata geçirdi. Ülkemizin bilim ve eğitim hayatını; ihtisaslaşma, öncelikli alanlar, misyon farklılaşması, hedef odaklı uluslararasılaşma, dikey büyüme, bağımsız kalite kurulu, araştırma üniversiteleri, bölgesel kalkınma odaklı üniversiteler gibi pek çok yeni kavramla tanıştırmak bu kavramlara hayat kazandırdık. Değişmek için değil değiştirmek için çalışıyoruz. Tek tip üniversite modelini değiştiriyoruz, öğretim üyesi ve öğrenci değişim şeklini değiştiriyoruz, bütün alanlara aynı değeri atfetmekle birlikte bazı alanları önceliklendiriyoruz, onlarca yıldır devam eden burs programlarını değiştiriyoruz, ulusal düzeyde açtığımız doktora programları ile doktora konseptini ve formatını değiştiriyoruz.

Ezberciliğe dayalı üniversite giriş sistemini değiştirerek üniversiteye giriş sisteminde TYT ile muhakeme ve analiz kabiliyeti, sözel ve sayısal okuryazarlığı sorgulamaya başladık. Bütün sistemi, "başarılı üniversite, başarılı hoca ve başarılı öğrenci" üçgeninde değiştirmeye başladık.

Bugün yeni bir gün, önümüze yeni hedefler ve yeni başlıklar koyduk. Bu seneki başlığımız üniversitelerimizde dijital çağa ayak uydurmak için yeni bir dönüşüm ve bununla ilgili olarak bilgiye ulaşımında dünya üniversitelerinin de çalışmalarını dikkate alarak "açık erişim" çalışmaları olacaktır. Bütün öğ-

rencilerimizin belli bir düzeyde dijital okur yazarlığı olsun istiyoruz. Dijitalleşmenin getirdiği imkanları yükseköğretimin pek çok alanında kullanmayı ve dijitalleşmenin gücünü toplumun her katmanına erişirmeyi planlamaya başladık. Teknolojik bağımsızlığı gerçekleştirmek istiyoruz.

Bu yıl büyük bir proje ile üniversitelerimizde dijital dönüşüm çalışmalarını hızlandıracağız. Bu konuda da diğer projelerimiz gibi desteklerinizi her zaman hissedeceğimize eminim.

Yetiştirdiğimiz gençlerin hem Türk milletinin, hem İslam aleminin, hem de tüm insanlığın umudu olacağına inanıyoruz. Gençlerimizin bunun için gerekli bilgi ve donanımına sahip olmaları yanı sıra milletimizin üstün değerlerini temsil edebilecek kabiliyette olmaları için de çalışıyoruz.

Bunun için yükseköğretime ve hatta bütün eğitim öğretim süreçlerine bir maarif davası ve toplumun aydınlanma meselesi olarak bakmaktayız.

Sizin desteklerinizle; akademi camiamızın ülkemizin kalkınmasına önemli katkılar yapacağına ve ülkemizin teknolojik bağımsızlık hamlesine ciddi destek sağlayacağına inanıyoruz. yükseköğretim kurumlarımızın; milletimizin değerlerine sahip çıkan, inancından güç alan, dünyaya açık, bilimin ışığı altında yürüyen vatanperver gençler yetiştirmek ve ülkemiz için koyduğunuz 2023 hedeflerine ulaşmak yolunda çalışacağını huzurlarınızda tekraren ifade etmek istiyorum.

Eğitim ve öğretim önceliğinizi ve bu kavrama atfettiğiniz önemi bilerek, sizlere akademiye verdiğiniz katkılarınız ve destekleriniz için teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Hürmetlerimle...

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

2018-2019

YÜKSEKÖĞRETİM
AKADEMİK YILI AÇILIŞ TÖRENİ

03 EKİM 2018

2018

ÜSTÜN BAŞARI
ÖDÜLLERİ2018 YÖK ÜSTÜN BAŞARI
ÖDÜLLERİ

2018 yılı “Yükseköğretim Kurulu Üstün Başarı Ödülleri”, Akademik Açılış Töreni’nde sahiplerini buldu.

Yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmaların topluma hizmet faaliyetlerini, yükseköğretim kurumlarının yurtdışındaki yükseköğretim ve araştırma kurumlarıyla yapmış oldukları sonuç üreten işbirliklerini, üniversite-sanayi işbirliğini ve yükseköğretim kurumlarının bulunduğu bölgede yerel kalkınmaya katkıda bulunmalarını teşvik eden Kurumsal ödüller Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından takdim edildi.

2018 Akademide "Yükseköğretim Kurulu Üstün Başarı Ödülleri" verilen "Kurumsal Ödül" kategorilerinde;

TOPLUMA HİZMET kategorisinde;

"Sosyo-Ekonomik Düzeyi Düşük Ailelerin Özel Yetenekli Çocuklarının Bilim ve Zeka Oyunları İle Erken Yaşta Tespiti" başlıklı başvuruları ile İstanbul Medeniyet Üniversitesi,

TOPLUMA HİZMET ÖDÜLÜ

YEREL KALKINMAYA KATKI kategorisinde;

"Hatay İlinde İpekböceği Yetiştiriciliği, İpek Dokumacılığı ve Sürdürülebilirlik Önerileri" başlıklı başvuruları ile Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi,

YEREL KALKINMAYA KATKI ÖDÜLÜ

ÜNİVERSİTE-SANAYİ İŞBİRLİĞİ kategorisinde;

"Yakıt Pili ve Hidrojen Teknolojileri" başlıklı başvuruları ile Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi,

ÜNİVERSİTE-SANAYİ İŞBİRLİĞİ ÖDÜLÜ

ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ kategorisinde;

"İTÜ-Boeing Havacılık ve Uzay Teknolojileri İçin Yenilikçi Uygulama ve Araştırma İşbirliği" başlıklı başvuruları ile İstanbul Teknik Üniversitesi ödül almaya layık görüldüler.

ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ ÖDÜLÜ

Yükseköğretim kurumlarında öğrenci-hoca ilişkisini güçlendirmek ve çalışma azmini teşvik etmek amacıyla doktora öğrencisinin danışmanı ile birlikte ödüllendirildiği "Yılın Doktora Tezi" ödülü ise

Fen ve Mühendislik, Sağlık, Sosyal ve Beşeri Bilimler alanında olmak üzere 3 kategoride verildi. 2018 Akademide "Yükseköğretim Kurulu Üstün Başarı Ödülleri" verilen "Bireysel Ödül" kategorilerinde;

FEN VE MÜHENDİSLİK BİLİMLERİ alanında;

"Görünür Işık İle İletişim Destekli Güvenli ve Verimli Otonom Taşıt Grubu Mimarisi" doktora tezi ile Dr. Seyhan Uçar ve tez danışmanı Doç. Dr. Öznur Özkasap,

FEN VE MÜHENDİSLİK BİLİMLERİ

SAĞLIK BİLİMLERİ alanında;

"Triple Negatif Meme Kanseri Tedavisinde Parp İnhibitörü Yüklü Katı Lipid Nanopartiküllerin İlaç Direnç Mekanizmalarının Aşılmasındaki Rollerinin Araştırılması" doktora tezi ile Dr. Gamze Güney Eskiler ve tez danışmanı Prof. Dr. Gülşah Çeçener,

SAĞLIK BİLİMLERİ

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER alanında;

"Bilgisayar Ortamında Bi-reye Uyarlanmış Testlerin Görme Engelli Öğrencilere Uygunluğunun İncelenmesi" doktora tezi ile Dr. Selma Şenel ve tez danışmanı Dr. Öğr. Üyesi Ömer Kutlu ödül almaya hak kazandılar.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ

Yükseköğretim kurumlarımızda bilimsel araştırma ile gerçekleştirilen çalışmaları Türk yükseköğretim sistemine kazandıran ve ödül almaya hak kazanan üniversitelerimizi, doktora tez sahiplerini ve danışman hocalarını Yükseköğretim Kurulu olarak bir kez daha tebrik ediyor, katkılarından dolayı teşekkürlerimizi sunuyoruz.

ORTADOĞU'DA AKADEMİK MİRASI KORUMA PROJESİ

25 Ekim 2018 / Ankara

YÖK tarafından, Cumhurbaşkanlığımızın himayelerinde gerçekleştirilecek olan “Ortadoğu’da Akademik Mirası Koruma Projesi”, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sayın Fuat Oktay’ın teşrifleri ve Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç’ın başkanlığında YÖK’te düzenlenen toplantıyla basına tanıtıldı.

Toplantıda bir konuşma yapan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay sözlerine “bundan birkaç asır öncesi-ne kadar medreseleri, kütüphaneleri ve rasathaneleriyle dünyanın bilim merkezinin Orta Doğu coğrafyası” olduğunu hatırlatarak başladı.

2023 hedefleri doğrultusunda hakkın, ilmin ve hikmetin safında yer alacaklarını ve insanlığın yarını için atılan hiçbir adımın kolay olmadığını bilinciyle, birlikte üreten ve paylaşan bir toplumu yine birlikte inşa edeceklerini vurguladı. Fuat Oktay, "Ortadoğu'da Akademik Mirası Koruma Projesi", Irak, Suriye, Kuveyt ve Yemen başta olmak üzere bölgenin bilimsel geçmişini ihya etmeyi amaçlamaktadır." dedi.

Tanıtım toplantısında Prof. Dr. Fuat Keyman, "Türkiye, Orta Doğu ve Ahlaki Realizm" başlıklı bir konferans verdi.

"Ortadoğu'da Akademik Mirası Koruma Projesi" ile kadim Orta Doğu'nun binlerce yıllık geçmişinin bizlere ulaştırdığı edebi eserler, külliye, kütüphaneler ve medreseler ile bizim geleceğe ulaştırmamız gereken üniversiteler, araştırma merkezleri, laboratuvarlar ve bu iklimin olmazsa olmazı öğretim üyeleri, bilim insanları, araştırmacılar ve öğrenciler kastedilmektedir.

Projenin amacı, Ortadoğu'da yaşanan bu zorlu döneme yukarıda ifade ettiğimiz konularda uluslararası farkındalığı artırmak ve Türkiye'nin lider rolünü ortaya koymaktır. Bu kapsamda; bölge olarak Irak,

Suriye, Yemen başta olmak üzere Orta Doğu ve çevre ülkeleri; konu olarak bilim tarihini, bilim insanlarını, yükseköğretim öğrencilerini; zamanlama olarak da esasen şahit olduğumuz 1990'dan bu yana Körfez Savaşı ile başlayan süreci ele almaktayız. Çünkü bunların tümü dünyanın geçmişten devraldığı ve geleceğe iletmesi gereken akademik mirastır.

Proje; Cumhurbaşkanlığımızın himayelerinde, Başkan Saraç'ın başkanlığında ve Yükseköğretim Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Zeliha Koçak Tufan'ın koordinatörlüğünde yürütülmektedir. Proje ile Orta Doğu'da Körfez Savaşıyla başlayarak günümüze kadar süregelen savaşlar nedeniyle bu coğrafyada zarar gören yüzlerce yıllık bilim merkezlerinin, akademik mirasın ve akademik hayatın korunması amaçlanmaktadır.

Proje kapsamında ilki New York'ta olmak üzere Amerika, Almanya, Belçika, Fransa, İspanya, İngil-

tere ve Rusya'da paneller gerçekleştirilecektir. Bu panellerde kendi alanlarında ünlü bilim insanları yer alacaktır. Böylece Orta Doğu'da akademik mirası korumak için uluslararası kamuoyunda farkındalık arttırılacak ve yeni projelere zaman oluşturulacaktır. Bu bağlamda hazırlanan akademik miras.org web sitesinin, tüm paneller boyunca kaynak teşkil etmesi planlanmaktadır. Web sitesinde proje kapsamında hazırlanan videoların yanı sıra önemli infografikler, ayrıca Orta Doğu ve mültecilerle ilgili yayınlanmış raporlar bulunmaktadır.

İnteraktif olarak tasarlanmış olan web sitesine yurtdışı panellerde yer alan kuruluşların temsilcilerinin raporlarını da eklenerek zenginleştirilmesi planlanmaktadır.

Türk Hava Yolları, Anadolu Ajansı ile TRT bu projenin destekçisi ve paydaşıdır.

AÇIK BİLİM - AÇIK ERİŞİM

✎ Prof. Dr. Yaşar Tonta

GİRİŞ

Yirminci yüzyıldaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler bilimsel yayın (makale, kitap, rapor, vd.) sayısının hızla artmasına yol açmıştır. Araştırmayla ticaretin arakesitini oluşturan bilimsel iletişim/bilimsel yayıncılık sektörü günümüzde yılda 25 milyar dolarlık küresel bir pazar haline gelmiştir. Bu pazarın 10 milyar dolarlık kısmını bilimsel dergi yayıncılığı oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarını içeren bilimsel makaleleri (ve kitapları) yayımlamak için telif hakları ticari yayıncılara devredilmektedir. Bilimsel yayıncılık sektöründe fiyat esnekliği (price elasticity) yoktur. Çünkü telif hakları nedeniyle aynı makale/kitap iki ayrı yayınevi tarafından yayımlanamaz ve biri diğerinin yerine geçmez. Bu nedenle bilimsel yayıncılık alanında birkaç şirket tekelleşmiştir (oligopoly). Halen akademik yayıncılık sektörünün yarısından fazlası beş büyük yayıncının denetimindedir (Elsevier, Taylor & Francis, Wiley, Springer

ve Sage) (Larivière, Haustein ve Mongeon, 2015). Bazı yayıncılar başka sektörlerde pek rastlanmayan kâr marjlarına (%35-%40) ulaşmıştır (Paywall, 2018; Buranyi, 2017). Yüksek kâr marjlarının nedeni bilimsel araştırmaların genellikle kamu kaynaklarıyla desteklenmesi, bu yayınların kalite denetiminin (hakemlik, editörlük, vb. gibi) kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmacılar tarafından ücretsiz olarak yapılması ve son ürünün gene kamu kaynaklarıyla desteklenen kütüphanelere satılması/lisanslanmasıdır. Başka bir deyişle kamu, özünde kendi kaynaklarıyla yapılmış olan araştırmaların sonuçlarını içeren bilimsel yayınlara üç ayrı ödeme yapmış olmaktadır.

Daha da önemlisi, aslında kamuya ait olan ve herkese açık olması gereken araştırma bulgularına ve bilimsel yayınlara erişim büyük ölçüde kısıtlanmaktadır. Bunun temel nedenlerinden birisi bilimsel araştırmalarla ilgili entellektüel mülkiyet haklarının neredeyse tamamının hakemlik, yayın ve dağıtım

* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi
© 2018, Yaşar Tonta. Bu çalışma Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Lisansın ayrıntıları için bkz. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.tr>

hizmetleri karşılığında yayıncılara devredilmesidir. Bilimsel kitap ve makaleleri basmak için matbaaya, basılan ürünleri dağıtmak için yayıncılara ihtiyaç duyulduğu dönemlerde telif haklarının yayıncılara devredilmesi bir dereceye kadar anlaşılabilir bir durumdur. Yayıncıların sağladıkları bazı katma değerli hizmetlerin (örneğin, hakemlik sürecinin düzenlenmesi) önemi de yadsınamaz. Fakat Internet teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte yayın ve dağıtım işlemleri neredeyse sıfır maliyetle gerçekleştirilebilmektedir.

Kaldı ki, araştırma süreci sadece yayıncıya sınırlı değildir. Araştırma tasarımı, veri toplama, veri analizi ve araştırma değerlendirme (research assessment) de araştırma sürecinin birer parçasıdır. Ama bilimsel yayıncılara erişmek için yayıncılara ödenen yüksek bedeller bütün araştırma sürecini etkilemekte ve bilimsel araştırmalara yapılan yatırımın getirisini azaltmaktadır.

"Bilim sınır tanımaz, çünkü bilgi insanlığa aittir ve dünyayı aydınlatan bir meşaledir" diyen Louis Pasteur (1822-1895), belki de "açık bilim"e dikkat çeken ilk bilimcidir. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de bilimsel gelişmelerden yararlanma temel insan haklarından birisi olarak tanımlanmıştır (Md. 27: "Herkes . . . bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir"). Bu nedenle bilim herkese açık olmalıdır. Açıklık bilim yapmanın, bilimsel araştırmalar sonucu elde edilen

bulguların tekrarlanabilmesinin (reproducibility), doğrulanabilmesinin ve yeniden kullanılmasının da ön koşuludur. Ama ne yazık ki günümüzde bilim açık değildir. Bu çalışmada "açık bilim" kavramı tanımlanmakta, kamu malı ya da ortak kaynak olarak nitelendirilen "bilgi" ile ilgili entellektüel mülkiyet hakları ile açık bilim ekosistemi ve araştırma altyapıları incelenmektedir.

AÇIK BİLİM VE ORTAK KAYNAK OLARAK BİLGİ

Açık bilim Amerikan Ulusal Bilim, Mühendislik ve Tıp Akademileri tarafından bu yıl yayımlanan bir uzlaş (consensus) raporunda (*Open Science by Design: Realizing a Vision for 21st Century Research*), kamu fonlarıyla desteklenen bilimsel araştırma projelerinden üretilen bilimsel yayıncılara, bu yayınlar için toplanan ve araştırma bulgularını destekleyen verilere, verileri analiz etmek için kullanılan yöntemlere ve geliştirilen bilgisayar programlarına ve araçlara açık erişim uygulaması olarak tanımlanmaktadır. Mahremiyet, ulusal güvenlik, vb. gibi bazı istisnalar dışında bu araştırma ürünleri bulunabilir (findable), erişilebilir (accessible), birlikte çalışabilir (interoperable) ve yeniden kullanılabilir (reusable) hale getirilmektedir.

Açık bilimin temelini oluşturan bilgi, aslında tüm insanlığa ait olan ortak bir kaynaktır, yani kamu malıdır (commons). Elinor Ostrom (1933-2012) ortak kaynakların yönetimi konusunda yaptığı çalışmalar-

la 2009 yılında Ekonomi alanında Nobel Ödülüne layık görülen ilk kadın bilimcidir. Kullanıldıkça azalan fiziksel ortak kaynakların (örneğin, ormanlar) aksine, ortak kaynak olarak "bilgi"nin miktarı ve değeri kullanım ya da paylaşım sonucu azalmaz. Hatta bilgiyi ne kadar çok kişi kullanırsa kamu yararı da o kadar artar. Dahası, belirli kişileri ya da grupları bilgiyi, örneğin bir buluşu, kullanmaktan dışlamak genellikle zor ve maliyetlidir. Ostrom'a göre birbiriyle etkileşim halinde olan üç tür bilgi vardır: (1) Bilgi içeren kitap, makale, web sayfası, veri tabanı gibi **nesneler**; (2) Bilgilenmemize olanak sağlayan kütüphane, arşiv, Internet gibi **kolaylık birimleri** (facilities); ve (3) Bilgilenme süreci sonunda kazandığımız veri ve bilgilerden oluşan **fikirlerdir** (ideas).

Internet teknolojileri bilgiye erişim ve bilgi kullanımında büyük değişiklikler yaratmıştır. Basılı bir kitabı sadece bir kişi okuyabilirken elektronik bir kitaptan aynı anda birçok kişi yararlanabilmektedir. Benzeri bir biçimde, keşif ve buluşları sadece belirli bir grubun kullanımıyla sınırlamak olanaksızdır. Öte yandan, basılı bilgiye erişmek ancak o bilgiyi içeren bir kitabı satın almakla mümkündür. Başka bir deyişle, geleneksel ortamlarda içeriği (content), kaydedildiği ortamdan (container) ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu bakımdan telif hakları hem "zarf"ı hem de "mazruf"u korumaktadır. İçeriğin (bilginin) izinsiz kopyalanması ise yaptırımlara tabidir. İçeriğin kaydedildiği ortama sahip olan kişi aynı zamanda içeriğe de sahip olmakta, bu içeriği başkasına satabilmekte ya da devredebilmektedir. Oysa dijital ortamdaki bilgiye erişmek için artık "zarf"ı satın almaya gerek yoktur. Bilgiyi kendi ekranınıza ya da diskinize kopyalamak yeterlidir. Yani, içerik ile içeriğin kaydedildiği ortam birbirinden ayrılabilir.

Internet teknolojileri basılı ortamda bilgi kaynağına sahip olmakla elde edilen ve temlik (mülkiyet), devir ve ferağ (feragat etme) ile sınırlı olan entellektüel mülkiyet haklarının dijital ortamda çeşitlenmesine yol açmıştır. Temlik, devir ve ferağ dijital bilgi için geçerlidir. Fakat dijital ortamda bilgiye erişme,

“

Internet teknolojileri bilgiye erişim ve bilgi kullanımında büyük değişiklikler yaratmıştır. Basılı bir kitabı sadece bir kişi okuyabilirken elektronik bir kitaptan aynı anda birçok kişi yararlanabilmektedir. Benzeri bir biçimde, keşif ve buluşları sadece belirli bir grubun kullanımıyla sınırlamak olanaksızdır. Öte yandan, basılı bilgiye erişmek ancak o bilgiyi içeren bir kitabı satın almakla mümkündür.

”

katkıda bulunma, bilgi yönetimine katılma, belli kişileri dışlama gibi bazı haklar mülkiyetten bağımsız olarak düzenlenebilmektedir. Örneğin, kullanıcılar Wikipedia'daki içeriğe erişebilir, katkıda bulunabilir, editör olarak Wikipedia'nın yönetimine katılabilir, ama Wikipedia'yı satamaz ya da başkasına devrederler. Fakat entellektüel mülkiyet haklarıyla ilgili düzenlemeler teknolojik gelişmeleri yansıtmakta yetersiz kalmaktadır. Sahip olma ve kopyalamaya dayanan geleneksel patent ve telif hakları bilgi kullanma, araştırma, yenilik (inovasyon) yaratma ve ürün geliştirme sürecini önemli ölçüde (%30) kısıtlamaktadır.

AÇIK BİLİM EKOSİSTEMİ

Internet teknolojileri sadece entellektüel mülkiyet haklarını değil, araştırma iş akışındaki bütün aşamaları (fon bulma, araştırma tasarımı, işbirliği, laboratuvar yönetimi ve güvenliği, veri toplama ve analizi, yazma, paylaşma, yayın, değerlendirme, vd.) da değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Araştırma iş akışındaki bütün işlemlerin başarılı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için iyi işleyen bir açık bilim ekosistemine ihtiyaç vardır.

Açık bilim ekosistemi birbiriyle sürekli etkileşim halinde olan yerel, ulusal ve uluslararası araştırma

altyapılarından oluşmaktadır. Bir araştırma altyapısının başlıca üç bileşeni vardır:

- (1) Kolaylık birimleri
- (2) Kaynaklar
- (3) Hizmetler

Örneğin, bütün üniversitelere Internet bağlantısı ve elektronik bilgi kaynaklarına erişim sağlayan TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) bir kolaylık birimidir. Avrupa Açık Bilim Bulutu (European Open Science Cloud: EOSC) bir kolaylık birimidir. Bu kolaylık birimleri aynı zamanda çeşitli verilere ve bilgi kaynaklarına çevrimiçi (online) erişim ve bunlarla ilgili hizmetler de sunmaktadır. Bu kaynaklar herkese açık kütüphaneler, bilgi bankaları ve açık arşivler (PubMed, Europeana, zenodo, arXiv, Internet Archive, vd.) olabileceği gibi ticari kaynaklar da olabilir. İnsan kaynakları ve araç-gereçler de araştırma altyapılarına dahildir.

Açık bilim ekosisteminde yer alan araştırma altyapıları merkezi (örneğin, büyük teleskoplar), dağıtık (örneğin, veri toplama istasyonları ve arşivler) ve sanal (örneğin, sanal laboratuvarlar) birimlerden oluşmaktadır. Kolayca anlaşılabilen gibi, araştırmacılar, fon sağlayıcıları, araştırma yapan kurumlar, yayıncılar, kütüphaneler ve arşivler, veri/bilgi hizmeti sağlayan profesyoneller ve vatandaşlar açık bilim ekosisteminin başlıca paydaşlarıdır.

Notlar: Renk kodları (saat yönünün tersine): Açık mavi (örneğin üniversitelerdeki) yerel araştırma altyapılarını; gri ve sarı ise sırasıyla ulusal ve uluslararası araştırma altyapılarını temsil etmektedir. Yeşil, kamu kurumları ya da ticari olmayan kuruluşlar tarafından geliştirilen açık erişim kaynakları; açık yeşil, ticari kuruluşlar tarafından geliştirilen ve ücretsiz erişilen kaynakları; pembe ise ücretli kaynakları temsil etmektedir. Bir açık bilim ekosisteminde bulunması muhtemel tüm araştırma altyapıları ve bunlar arasındaki ilişkiler şekilde gösterilmemiştir.

Kısaltmalar:

ARBİS: TÜBİTAK Araştırmacı Bilgi Sistemi;

ARDEB: TÜBİTAK Araştırma Destek Programları Başkanlığı;

aperta: TÜBİTAK Açık Arşivi;

CRIS: Current Research Information Systems;

DART: Digital Access to Research Theses;

DOAJ: Directory of Open Access Journals;

DOI: Digital Object Identifier;

EGI: European Grid Infrastructure;

EKUAL: TÜBİTAK ULAKBİM Elektronik Kaynaklar Ulusal Akademik Lisansı;

i4oc: Initiative for Open Citations;

OATD: Open Access Theses and Dissertations;

ORCID: Open Researcher and Contributor ID;

OpenAIRE: Open Access Infrastructure for Research in Europe;

OpenDOAR: Directory of Open Access Repositories;

re3data: Registry of Research Data Repositories;

SSRN: Social Science Research Network;

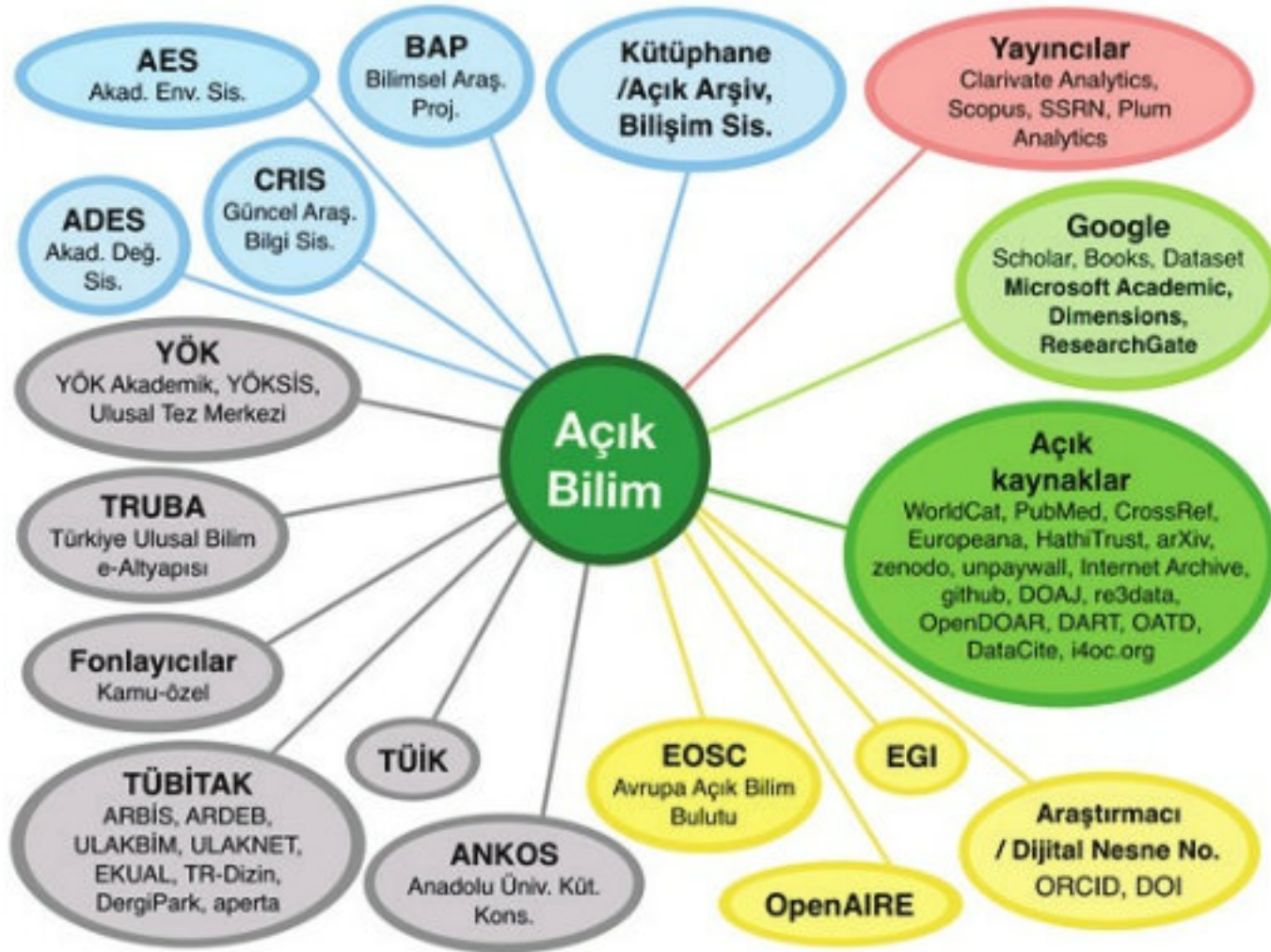
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu;

ULAKBİM: TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi; Üniv: Üniversite;

YÖK Akademik: Yükseköğretim Akademik Arama;

YÖKSİS: YÖK Bilgi Sistemi.

Açık bilim ekosistemi

Gerek kurumlar gerekse ülkeler Şekil'de gösterilen araştırma altyapılarının bir kısmına sahip olabilirler ya da bu altyapılara, kaynaklara ve hizmetlere erişim sağlayabilirler. Ama belirleyici olan şey, araştırma altyapılarının açık bilim ekosisteminde yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde sorunsuz bir biçimde çalışmasıdır. Örneğin, bir araştırmacı projesini tamamlamak için kolaylık birimlerine (yüksek başarımlı hesaplama merkezi, açık arşivler, vd.) kolayca erişebilmeli, ürettiği/derlediği verileri ve bilgileri kendi yerel araştırma altyapısına aktarabilmelidir. Ya da bir üniversitede hazırlanan proje raporu, araştırma verileri, rapora ilişkin üstveriler (metadata) ve raporun tam metniyle birlikte ulusal veri arşivlerine/açık arşivlere kolayca gönderilebilmelidir. Bunun için

araştırma altyapılarının standartlara uygun, birlikte çalışabilir ve mümkün olduğunca açık kaynak yazılımlara dayanması gerekmektedir. Daha önce de değinildiği gibi, veriler bulunabilir, erişilebilir, birlikte çalışabilir ve yeniden kullanılabilir olmasının yanı sıra, kolayca anlaşılabilir ve değerlendirilebilmelidir ("akıllı açıklık").

Açık bilim ekosisteminde araştırmacıların açık kaynakların yanı sıra ticari kaynaklardan da yararlanmaları gerekmektedir. Günümüzde yayıncılar sadece hakemlik, basım ve dağıtımdan oluşan yayıncılık etkinlikleriyle yetinmeyip akademik bilgi üretim sürecindeki yayın öncesi araştırma ve yayın sonrası araştırma değerlendirme etkinlikleriyle de yakından ilgilenmektedir. Son yıllarda büyük yayıncılar

ilgili alanlarda faaliyet gösteren Mendeley, bepress, FigShare, hivebench, SSRN, Plum Analytics gibi birçok şirketi satın almıştır. Bu bakımdan açık birimler ile ticari kolaylık birimlerinin, açık kaynaklar ile ticari kaynakların birlikte çalışabilmesi için araştırma altyapılarının açık bütünleştirme (open integration) ilkelerine uygun olarak geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Örneğin, açık ve ticari yazar numaraları ile farklı veri atıf (data citation) uygulamaları aynı ekosistem içinde birlikte çalışabilmelidir. Açık bilim ekosistemindeki sözleşme ve politikaların da açık ve saydam olması gerekmektedir.

SONUÇ

Türkiye’de de açık bilim ekosisteminin parçası olabilecek kurumsal ve ulusal bazı araştırma altyapıları bulunmakta, araştırmacılar uluslararası bazı araştırma altyapılarına erişim sağlayabilmektedirler. Ancak ülkemizde işleyen bir açık bilim ekosisteminin varlığından söz etmek mümkün değildir. Kurumsal ya da ulusal kolaylık birimlerinin ve kütüphanelerin bütünleşik hizmetler sunabilecek şekilde birlikte çalışabilirlik standartlarına uygun olarak tasarlanması gerekmektedir. Ülkemizde bilimsel yayınlara, verilere ve yöntem ve araç-gereçlere açık erişim oldukça sınırlıdır.

Araştırma tasarımından veri analizine, araştırma bulgularının yayımlanmasından araştırma değerlendirmeye kadar araştırma iş akış sürecinin bütün aşamaları açık bilim felsefesine göre tasarlanmalı

ve araştırma altyapıları buna göre oluşturulmalıdır. Örneğin, kamu kaynaklarıyla gerçekleştirilen araştırma sonuçları açık lisanslarla (Creative Commons) yayımlanmalıdır. Sabancı Üniversitesi’nin ev sahipliğinde toplanan Açık Bilim Zirvesinde (10 Eylül 2018) YÖK ve TÜBİTAK yetkililerinden açık bilimin ve açık lisansların destekleneceğini, hem yayınları hem de araştırma verilerini içeren TÜBİTAK açık arşivinin (aperta) yakında erişime açılacağını duymak umut vericiydi. Kurumsal ve ulusal düzeyde açık bilim ekosistemleri ve araştırma altyapıları kurma işi daha bütüncül bir biçimde ele alınmalıdır. AR-GE ve yenilik üreten üniversiteler ve araştırmacılar açık bilimle ilgili gelişmeleri yakından izleyerek bu konuda öncülük yapmalı, iyi işleyen bir açık bilim ekosistemi ve araştırma altyapıları olmadan iyi bilim yapılamayacağı yönünde düzenleyici kurum ve kuruluşları ikna ederek harekete geçirmelidirler. Bu işin kaynak gerektirdiği, zor ve zahmetli bir iş olduğu unutulmamalıdır.

Araştırma altyapıları kadar önemli olan bir başka nokta da fon sağlayan ve araştırma yapan kurumlarda açıklığa ve paylaşmaya dayalı bir akademik kültüre geçiş sağlanmasıdır. Kurumlar arasında da aynı yaklaşım geçerli olmalıdır. Kurumlar birlikte çalışabilir sistemler kurarak birbirlerinin araştırma verilerine ya da yayınlarına erişebilmelidir. Açıklığa ve paylaşımaya dayalı pürüzsüz işleyen bir açık bilim ekosistemi kurmak ve işletmek başka türlü mümkün değildir.

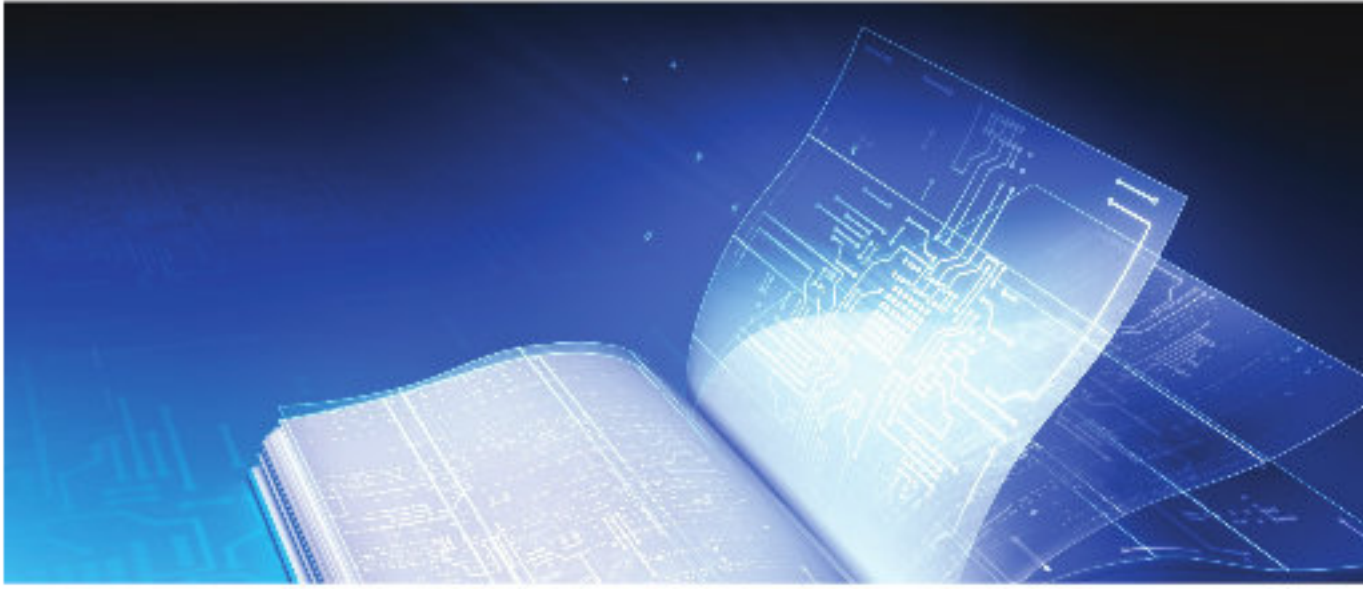

Türkiye’de de açık bilim ekosisteminin parçası olabilecek kurumsal ve ulusal bazı araştırma altyapıları bulunmakta, araştırmacılar uluslararası bazı araştırma altyapılarına erişim sağlayabilmektedirler. Ancak ülkemizde işleyen bir açık bilim ekosisteminin varlığından söz etmek mümkün değildir. Kurumsal ya da ulusal kolaylık birimlerinin ve kütüphanelerin bütünleşik hizmetler sunabilecek şekilde birlikte çalışabilirlik standartlarına uygun olarak tasarlanması gerekmektedir.

YÜKSEKÖĞRETİMDE DİJİTALLEŞME

Prof. Dr. Muhammed ŞAHİN*

Dijital dönüşüm, yaşamımızı, çalışmalarımızı, toplum içindeki iletişimimizi, etkileşimimizi ve tüm faaliyetlerimizi önemli ölçüde etkilemekte, büyük ölçüde değiştirmekte, dönüştürmektedir. Dijital teknolojilerdeki gelişmeler, yükseköğretim alanında da giderek ivmelenen değişikliklere neden olmakta; güçlü hesaplayıcılarla yapılan araştırma çalışmaları; öğrencinin aldığı eğitim-öğretim hizmeti; üniversite idari süreçlerinin yürütülmesi; toplum ile etkileşim yönleri ile yükseköğretim kurumlarının faaliyet alanlarını önemli ölçüde etkilemektedir.

Yükseköğrenimin dijitalleşmesi, dijital teknolojilerin gelişmesi sonucu yükseköğretimde ve kurumlarında yaşanan teknolojik ve organizasyonel değişiklikler anlamına gelmektedir.

* MEF Üniversitesi Rektörü

EĞİTİM - ÖĞRETİM DIŞINDAKİ FAALİYETLERİN DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜ

Dijitalleşecek Yükseköğretim Kurumu Faaliyet Alanları: Bulut teknolojisi, yapay zeka ve makina öğrenmesi ile donatılmış nesnelerin interneti, kooperatif olarak çalışan otonom insansı (autonomous humanoid) robotlar, büyük veri analitiği gibi teknolojilerin, yükseköğretimdeki, gerek eğitim-öğretim ve araştırma, gerekse de topluma hizmet alanlarındaki ve idari süreçlerin yönetilmesindeki mevcut anlayışın, sistemlerin, yöntemlerin üzerinde ciddi bir etki göstermesi kaçınılmaz görülmektedir.

Bu etkinin sayısız yeni gelişmelere ve fırsatlara dönüştürülmesi mümkündür. Dijital teknolojinin bulunduğu olanaklarla, akıllı ve yeşil fiziksel yapılar ile donatılmış kampüsler, yüksek verimli idari süreçler için dijital teknoloji destekli yeni düzenlemeler; öğrenme analitikleri destekli, kişiselleştirilmiş ve kampüs dışına genişletilmiş verimli, yeni öğrenme yöntemleri; sensör teknolojilerindeki, ölçme ve değerlendirme araçlarındaki, yüksek başarımlı hesaplayıcılardaki gelişmelerden destek alan yeni araştırma imkanları; yükseköğretim kurumlarının toplumla ve iş alanlarıyla etkileşiminde yeni uygulamalar mümkün olmaktadır ve giderek daha büyük ölçüde mümkün olacaktır.

Fiziksel Varlıklar ve Kampüsün İdaresi, Bakım ve Tutumu için Dijitalleşme: Birçok üniversite, bakım ve tutumu yüksek harcama gerektiren binalara sahiptir. Dijital teknolojinin kullanımı ile bu binaların akıllı ve yeşil binalara dönüştürülmeleri, enerji tüketimlerinin ve operasyonel harcamalarının en aza indirilmesi mümkündür. Akıllı şehirlerde yapıldığı gibi, uygun sensör (algılayıcı) sistemleri, bilgi teknolojileri uygulamaları ve dijital teknolojilerin kullanımı ile kampüs içi ulaşım iyileştirilebilir. İleri otomasyon teknolojileri ile donatılmış akıllı üniversite kampüsleri, optimum ısıtma, aydınlatma ile enerji verimliliğini ve ayrıca güvenliği artıracaktır. Daha da ileri aşamada bulut, nesnelerin interneti

ve robotik teknolojilerinin etkin olarak kullanımı ile gerek fiziksel altyapının bakımı ve tutumu gerekse de kampüs içindeki ulaşım emniyetli ve verimli bir şekilde karşılanabilecektir.

Kampüs idaresinde büyük, merkezi uygulamalardan çok, bir anlamda uygulamalar konfederasyonu denebilecek, bulutta koşabilecek küçük uygulamalar bütününe geçerli olacağı öngörülmektedir. Bu durumda, söz konusu modüler uygulamalar için ara yüz standartları ve birlikte çalışabilirlik önemli konular olacaktır.

İç ve Dış İletişim için Dijitalleşme: Yükseköğretim kurumlarının kendi içinde ve dışarıyla iletişimi de dijital teknolojilerle gelişmektedir. Üniversiteler mevcut ve potansiyel öğrencileri ile ilişkilerinde sosyal ağların, mobil uygulamaların ve web sitelerinin kullanımı ile çok kanallı bir iletişim ve etkileşim sağlamaktadır.

Yükseköğretim kurumlarının aralarındaki iletişim de, sanal ortamda, bulut teknolojisinin sağladığı imkanlarla video konferanslar, 3-B hologram toplantıları şeklinde etkinlikler yapılabilecektir. Söz konusu imkanlar üniversite paydaşları arasındaki etkileşimi de daha verimli bir düzeye taşıyacaktır.

İdari ve Karar Alma Süreçlerinde Dijitalleşme:

Üniversite yönetim sisteminin otomasyonu, kullanıcı deneyiminin dijitalleşmesi ve süreçlerin iyileştirilmesi için kullanımı dijital teknolojinin sağladığı imkanlarla giderek daha verimli ve kolay bir şekilde yapılabilecektir. Yüksek hacimli, basit ve tekrarlı işlemler için robotlar kullanılabilecektir. Üniversitelerin öğrenci alımı; öğrencilerle ilgili yönetsel işlemler; öğrencilere sunulan hizmetler; ders kredilerinin yönetimi; bütçe ve kontrolü; proje yönetimi ve personel yönetimi gibi işlemlerinde de dijitalleşme önemli kolaylıklar ve verimlilik sağlayacaktır.

Araştırma Çalışmaları için Dijitalleşme: Yükseköğretim kurumlarındaki araştırma çalışmalarında, araştırmacılara danışmanlık desteği; araştırma için gerekli data/kaynaklara ulaşılması; çalışmalar sonucu üretilen datanın depolanması, idaresi, güvenliğinin sağlanması ve paylaşılması; tezlerin dijital ortamda korunması; yurtiçi ve dışında diğer araştırmacılarla işbirliği yapılması; yüksek başarılı hesaplayıcılarla (yakın gelecekte kuantum bilgisayarlarla) bulut tabanlı çalışılması dijital teknolojilerdeki gelişmelere koşut olarak giderek daha fazla işlerlik kazanacaktır.

Uluslararasılaşma için Dijitalleşme: Lisans ve lisansüstü eğitim-öğretim alanında iki veya daha fazla yükseköğretim kurumu arasında geliştirilmek istenen birliktelikler ortak veya çift diploma programları, öğrenci değişimleri, kredi transferleri gibi uygulamalar maliyet rekabeti sağladığı ölçüde yaygınlaşacaktır.

Uluslararası ortamda başarının dijitalleşme ile yakalandığı çeşitli örnekler bulunmaktadır. Bunlardan biri, 2012 yılında Sahraaltı Afrika'nın çevrimiçi yükseköğretim platformu olarak kurulan, Afrika'daki 9 ülkede kampüsleri veya öğrenme merkezleri bulunan, Malavi ve Zambia Yükseköğretim kurumları tarafından tanınan, bağımsız, akredite bir Üniversite olan UNICAF Üniversitesi'dir (www.unicaf.org). UNICAF Üniversitesi, University of South Wales (international.southwales.ac.uk) ile işbirliği içinde lisans ve lisansüstü seviyelerinde tamamen çevrimiçi veya yüz-yüze ve çevrimiçi karma öğretim vermekte, sadece Afrika Kıtası'ndan değil Avrupa'dan da birçok öğrenci için esnek ve maddi açıdan karşılanabilir bir yükseköğrenim olanağı sunmaktadır.

Bir diğer örnek, öğrencilerin program ve üniversite seçimine, mezunların da kariyere hazır hale

gelmelerine destek veren, 2010 yılında İsveç'te üniversiteden yeni mezun 4 genç tarafından kurulmuş olup, hali hazırda 400'den fazla kurum ve 2000'den fazla üniversite ile çalışan Sqore (sqore.com) girişimidir. Sqore, üyelerine üniversite ve program seçme konusunda yönlendirmede bulunurken, kullanıcılarının, oyunlaştırma teknolojisinin yer aldığı uygulamalar aracılığıyla sahip oldukları nitelikleri sertifikalandırarak iş bulma imkanlarını artırmaktadır (studentcompetitions.com/posts/sqore-revolutionizing-the-resume).

Bu tür, uluslararası dijital platformlara, neredeyse her geçen gün bir yenisi eklenmektedir.

Erasmus+ Hareketliliğinin Dijitalleşmesi: Erasmus+ OLS (erasmusplusols.eu), Online Linguistic Support: Öğrenim, staj ve gönüllü hizmet amaçlı Erasmus+ hareketliliğinde yer alan öğrencilerin, hareketlilik periyodundan önce ve sonra 24 Avrupa ülkesinde zorunlu olan çevrimiçi dil değerlendirmesi yapılmaktadır. Böylece, öğrencilerin değişim ertesinde dil yeterliliklerindeki gelişmeler görülebilmektedir.

- Ayrıca, yükseköğrenim ve meslek öğrenimi gören öğrenciler ve göçmenler için 22 Avrupa dilinde ücretsiz çevrimiçi dil kursları da sağlanmaktadır. Avrupa Birliği, bu kursların 3 yıl içinde 100,000 göçmene hizmet sağlamasını hedeflemektedir (erasmusplusols.eu/ols4refugees).
- Kağıtsız Erasmus Girişimi (Erasmus without paper initiative), (www.erasmuswithoutpaper.eu), dijital ortamda iş akışı sağlamaktadır.
- Egracons Conversion Tool egracons.eu, Çevrimiçi Not Dönüşüm Aracı ve Not Dağılımı Data Tabanı sunmaktadır.
- Erasmus+ Sanal Değişim (europa.eu/youth/erasmusvirtual), Öğrenciler arasında çevrimiçi diyalog, Erasmus+ Sanal Değişim Projeleri ve etkileşimli çevrimiçi dersler gibi olanaklar sunmaktadır.

EĞİTİM - ÖĞRETİM FAALİYETLERİNİN DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜ

Eğitim-öğretim, yükseköğretim kurumlarının uzmanlık sahibi olduğu ve üzerinde, dijital dönüşümün en yaygın etki oluşturmakta olduğu yükseköğretim faaliyet alanıdır.

Eğitim-öğretim, dijital dönüşümden etkilenmekte ve değişime uğramış bir eğitim-öğretim sisteminde geçen kişiler de dijital dönüşümü etkilemektedir. Dolayısı ile dijital dönüşüm kendini besleyerek giderek ivmelenen bir sarmal niteliğindedir.

Bugünün 90'lı yılların ortalarından sonra doğan üniversite öğrencileri, İnternet ile büyümüşlerdir ve sosyal medyayı, akıllı telefonlar, tabletler ve laptoplarla etkin olarak kullanmaktadır. Dijital teknolojiyi yoğun olarak kullanan bu kuşak bu konuda üniversitesinden de belirli bir standard istemekte, teknoloji eğitiminin gelecekteki kariyerleri için önemli olduğunu bilmektedir

Bununla birlikte, lisans öğrenimi öğrencileri artık 18-20 yaş arası gençler olarak görülmemeli, önemli sayıda öğrencinin hali hazırda çalışmakta olan, kariyerleri için yeni bilgi edinmeleri gereken yetişkinler olduğu gözardı edilmemelidir. Kişilerin bir anlamda yükseköğrenim kurumlarındaki öğrenme ortamlarının ömür boyu üyeleri olacağı hesaba katılmalıdır. Bugünün, ilk kez üniversite öğrenimi gören öğrencilerinin yanısıra kalıcı öğrenme (yaşam boyu öğrenme) durumunda olan eskinin üniversite öğrencileri için de dijitalleştirilmiş kaynaklar önemlidir. Bu kuşak çeşitli dijital servisleri (internet bankacılığı, internet üzerinden alış veriş) etkin olarak kullanmaktadır ve öğrenim gördüğü kurumların da aynı hizmet standartlarına sahip olmasını beklemektedir.

Dijital teknoloji ile hayatlarının ileri bir aşamasında tanışıp onun sağladığı avantajları kullanmayı büyük ölçüde benimseyen önceki nesildeki öğrenciler ve günümüz akademik ve idari personelinin ço-

ğünün aksine, dijital teknolojilerle iç içe büyüyen, anaokulundan üniversiteye günümüz öğrencileri, teknoloji kullanımını doğal bir işlem olarak yapan ve öğrenmeyi, takım çalışması ve deneyimlemeyle yapmayı tercih eden bir nesildir.

Özetle, dijital teknolojiden etkilenen, onunla gelişen nesiller bu teknolojinin eğitim-öğretim alanında da kullanımı için büyük bir zorunluluk oluşturmaktadır. Bu gerçekten hareketle, Universia Río 2014 deklarasyonunda, dokuzuncu stratejik hedef dijital teknolojilerin bütün potansiyeli ile kullanılması gerekliliğidir.

Yükseköğretimde Dijital Dönüşümün Öne Çıkan Unsurları şu şekilde sıralanabilir:

Öğrenme Cihazı Sahipliği ve Önce-Mobil Yaklaşımı (Mobile-First Approach)

Açık Öğrenim Kaynakları

Adaptif/Uyarlanabilir Öğrenim Yöntemleri

Gerçek/sanal üniversite içi/dışı Öğrenme Ortamları (Learning Spaces);

Yeni nesil Öğrenme Yönetim Sistemi (Learning Management System-LMS)

Öğrenme Analitikleri ve Bütünleştirilmiş Planlama ve Danışma Servisi (Integrated Planning and Advising Services-IPAS).

• Cihaz Sahipliği ve Önce-Mobil Yaklaşımı

EDUCAUSE (Center for Analysis and Research-ECAR) tarafından 2004 yılında yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerin ancak %12'sinin bilgisayar sahibi olduğu; en fazla bir bilgisayara sahip olup, masaüstü ya da dizüstü bilgisayar kullanıcısı olarak ikiye ayrıldığı biliniyor iken 2013 yılında yapılan bir araştırma kapsamında görüşülen öğrencilerin %30'u 4 veya daha fazla internete ulaşım sağlayan

“

Dijital teknolojiden etkilenen, onunla gelişen nesiller bu teknolojinin eğitim-öğretim alanında da kullanımı için büyük bir zorunluluk oluşturmaktadır. Bu gerçekten hareketle, Universia Río 2014 deklarasyonunda, dokuzuncu stratejik hedef dijital teknolojilerin bütün potansiyeli ile kullanılması gerekliliğidir.

”

araçları olduğunu söylemiştir. 2014 yılında akıllı telefon sahipliği %86'ya tablet sahipliği %47'ye ulaşmıştır. Daha da önemlisi, öğrencilerin bu cihazları akademik amaçla kullanma oranları, akıllı telefonlar için 2013'den 2014'e bir sene içinde %50'den %70'e; tabletlerin kullanımı ise %12'den %50'ye yükselmiştir.

İnternet uyumlu cihazlar, ucuzlamaları ile birlikte işlemci güçlerinde yaşanan artış ile öğrenme ve öğretmede anahtar bir öneme sahip olmuştur. Sağladıkları avantajlar nedeni ile de bu cihazlar arasında mobil cihazlar özel bir yer tutmakta ve bu nedenle de Önce-Mobil Yaklaşımı ile öğrenme uygulamaları öncelikle en küçük ekran için tasarlanmaktadır. Mobil teknolojisi öğrenci ve öğretim üyelerine kampüsteki bilgi işlem alt yapısından büyük ölçüde bağımsızlaşmasını sağlamaktadır. Ofis yazılımlarının ücretsiz olarak kullanılabilirdiği, ortaklaşa doküman üretimi, depolanması ve paylaşımının ücretsiz olarak yapılabilirdiği Google Docs; sesli not almaya imkan sağlayan Voice Thread ve çevrimiçi kaynakların toplanması, düzenlenmesi, paylaşılması ve her an her yerden kolaylıkla ulaşılmasına imkan sağlayan anahtar kelimelerle metadata eklenmesine imkan sağlayan Diigo uygulaması (Diigo - www.diigo.com/) kampüs bilgi işlem altyapısından bağımsız olarak erişilebilmektedir. Bu serbesti, öğrenci ve öğretim üyelerine sayısal çevrelerini, öğrenme ortamlarını kişiselleştirme imkanı sağlamaktadır.

• Adaptif/Uyarlanabilir Öğrenme Teknolojisi

Açık öğrenme kaynakları ile birlikte büyük gelişme gösteren Adaptif Öğrenme Teknolojileri start-up aşamasındadır. Öğrenme Analitikleri aracılığıyla öğrenmenin kişiselleştirmesine imkan sağlamaktadır. Adaptif Öğrenme Teknolojisi, öğrenciyi, öğrenme platformu ile etkileşimine ve gösterdiği performansa bağlı olarak, yapay zeka tabanlı sistemler aracılığıyla ders materyalini ve zorlu konuları anlamasını sağlayacak içeriğe ve kaynaklara yönlendirebilmektedir.

Birçok geleneksel üniversite lisans ve yüksek lisans seviyesinde çevrim içi ders önermektedir. Küresel e-öğrenme pazarı 2011 yılındaki 35.6 milyar dolar'dan, 2013'de 56.2 milyar dolar'a 2015 sonunda da 107 milyar dolar'a yükselmiştir. Fakat üniversiteler bu pazarın çok küçük bir kısmına sahip. Diğer taraftan, örgün öğrenimdeki öğrencilerin yarısı, öğrenimleri sırasında en azından bir çevrim içi ders almaktadır (Pappas, 2013). E-öğrenme daha ekonomik ve daha etkili bir öğrenme sağlayabilecek olması yönleri ile ön plana çıkmaktadır. Bu konudaki bazı çalışmalar, e-öğrenme ile enformasyon edinmenin (information retention) %60'lara kadar yükseldiğini göstermektedir.

2016 yılı içinde ABD'de lisans öğrencilerinin %31.6'sını oluşturan 6,359,121 öğrenci en azından bir çevrim içi ders almıştır. Arizona Eyalet Üniversitesi ve Boston Danışmanlık Kurumu araştırmacıları çevrim içi öğrenimin, öğrencilere para ve zaman kazandırırken devam ve mezuniyet durumunu önemli ölçüde iyileştirdiğini savunmaktadır. Ancak, bununla birlikte, başarı elde edilebilmesi için, bir dizi videoyu internete koymanın ötesinde ders materyalinin öğrencinin ihtiyaçlarına göre şekillenmesini, kişiselleştirilmesini sağlayacak bir sistem kullanımının da zorunlu olduğu belirtilmektedir. New York Eyalet Üniversitesinin 45,000 öğrencisi arasında yapılan bir araştırmaya göre, çevrim içi ve yüz-yüze derslerin birlikte gerçekleştiği karma

öğrenim sisteminin sadece devam ve mezuniyeti iyileştirmekle kalmayıp öğrenmesini sürdürme ihtiyacı olan daha yüksek yaş gruplarından öğrenci de çekmekte olduğu ortaya konmuştur. Bu sistemde başarı, öğrenciden öğrenciye değişmekle birlikte, ortalama anlamda çevrim içi alınan ders, toplam ders sayısının %40'ını geçmediği sürece elde edilebilmekte, bu sınırın üzerindeki çevrim içi ders başarıyı düşürmektedir. Buradan hareketle, başarı için, öğrencilerin, öğretim üyeleri ve akranları ile birlikte olmalarına da ihtiyaç olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, akademik çevrelerde, genellikle, çevrimiçi dersler ile sağlanan öğrenme kazanımlarının yüz-yüze sisteme göre aynı veya daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir. Ancak, "başarı"nın sadece diploma alma anlamına gelmemesi gerektiği, iş yaşamında başarı ile test edilmesi gerektiği de not edilmelidir.

Çevrimiçi dersler yaygınlaştıkça, dijital teknoloji-deki gelişmeler paralelinde kişiselleştirme ön plana çıkmaya başlamıştır. Öğrenmenin kişiselleştirilmesi yeteneğinin dijital teknolojilere koşut olarak gelişmesi ve kişilerin de bu teknolojileri kullanma yönünde gösterdiği ilgi, öğrenmede yenilikçiliğe zemin hazırlamaktadır. Örneğin, MIT'nin dersleri küçük modüllere bölüp modüllerin kişi isteğine, hedeflerine göre bir araya getirilmesine izin vermesi, kişiselleştirilmiş bir kariyer hedefine doğru yol alabilmeyi sağlamaktadır. Bu tür gelişmeler ders-sonrası dönemlere (post course era) ulaştığımızın göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Dijital Teknoloji ile zenginleşen bir diğer alan da Melez Öğrenme Yöntemleridir. Çevrimiçi materyal, köklü bir gelenek üzerinde duran güçlü üniversiteler de dahil olmak üzere yükseköğretimin her alanına şu veya bu şekilde girmektedir. Kitleleşen çevrimiçi açık kurs (MOOC-Massive Open Online Course) uygulaması popülerliği giderek azalıyor olsa da yükseköğretimin çevrimiçi bileşenini büyük ölçüde ivmelendirmiş ve öğrenimin kişiselleştirilmesine yardımcı olmuştur. Coursera, Lynda.com, Udemy,

Udacity, Khan Academy, Codecademy, iversity, Skillshare, General Assembly, Edx., Open2Study, Complexity Explorer, Futurelearn gibi kuruluşlara ek olarak Stanford, MIT, Harvard, UCLA Berkeley, Duke gibi köklü üniversiteler zengin bir çevrimiçi öğrenme olanağı sunmaktadır.

Dijital Teknolojiye koşut olarak gelişen bir başka alan da yükseköğretimin iyi bir şekilde yönetilebilmesi için giderek artan hacimdeki datayı işleyebilmesinin önünün Büyük Veri Analitiği ile açılmasıdır. Büyük Veri tüm öğrenme süreçlerinin ayrıntılı ve zamanında analizini, hem kurumun hem de öğrencinin gerçek zamanlı ve doğru düzeltmeler yapmasını mümkün kılacak, öğrencinin kariyer hedeflerine ve kurumun stratejik hedeflerine ulaşma yolunda sağladığı gelişimin ölçülmesine zemin hazırlayacaktır.

• Öğrenme Ortamları

Sunum yapılacak yer olmanın ötesinde keşfe, yaratıcılığa ve bilgi oluşturmaya ortam hazırlamak amacıyla özel olarak tasarlanmış öğrenme yerleri, laboratuvarlar ve atölyeler (makerspaces) yani kısacası Öğrenme Ortamları yükseköğretimde dijital dönüşümün önemli unsurlarıdır. Öğretim üyesinin, içerik sunma değil öğrenmeyi kolaylaştırma rolü

üstlendiği, yüz-yüze derslik ortamının öğrencileri merkeze koyan aktif öğrenme ortamı da dijital teknolojinin desteklediği bir unsurdur.

Bir diğer öğrenme ortamı olan, öğrencilerin kendilerinin deney tasarımlarına ve yürütmelerine olanak sağlayan sanal gerçeklik laboratuvarları ve sanal öğrenme ortamları, öğrenmeyi giderek artan ölçüde destekleyecektir. Bu laboratuvarlarda, öğrenci 3 boyutlu objelerle ve ortamla etkileşim içinde gerçek yaşam deneyleri tasarlayabilmekte, bunları yürütmekte ve bu sırada hata yapıp hatasından öğrenebilmektedir.

Dijital dönüşüm, hali hazırda üniversitelerin sağlamakta büyük zorluk çektiği disiplinlerarası öğrenme ortamları bakımından da büyük faydalar oluşturabilecek niteliktedir. Bu tür öğrenme ortamları; sosyolojik, teknolojik, ekolojik ve politik değişikliklerin hızla yer aldığı dünyamızda gerçek yaşam problemlerine yaklaşımda ve onlara sosyal bilimler, mühendislik, yaşam bilimleri ve sanat alanlarının eş zamanlı katkıları ve transdisipliner bir bakış açısı ile çözüm getirmelerini sağlama yönünde önemli bir destek olacaktır. Kısıtlı zaman, farklı disiplinler, gerçek yaşam problemlerinin karmaşıklığı, vb. nedenlerle bu desteği derslik ortamında sağlamak oldukça sınırlıdır.

“

Öğrencilerin kendilerinin deney tasarımlarına ve yürütmelerine olanak sağlayan sanal gerçeklik laboratuvarları ve sanal öğrenme ortamları, öğrenmeyi giderek artan ölçüde destekleyecektir. Bu laboratuvarlarda, öğrenci 3 boyutlu objelerle ve ortamla etkileşim içinde gerçek yaşam deneyleri tasarlayabilmekte, bunları yürütmekte ve bu sırada hata yapıp hatasından öğrenebilmektedir.

”

• Yeni Nesil Öğrenme Yönetim Sistemi

Öğrenme yönetim sistemleri ilk örneklerinin ortaya çıktığı 1997 yılından itibaren belirli bir olgunluğa erişmiş ve hemen her üniversite tarafından kullanılır hale gelmiştir. 2014 ECAR raporuna göre üniversitelerin %99'u bir öğrenme yönetim sistemine sahiptir ve bu sistem öğretim üyelerinin %85'i, öğrencilerin %56'sı tarafından kullanılmaktadır.

Yeni nesil öğrenme yönetim sisteminin, öğretim üyesini merkeze koyan mevcut sistemin aksine, öğrenciye öncelik tanıyan, kapsamlı bir dijital öğrenme ortamı olarak geliştirilmesi beklenmektedir. Ancak bu ihtiyaç, öğrenimin kişiselleştirilmesinin birincil öncelik kazandığı bu devirde, bilgi teknolojileri şirketlerinin gelenekselleşmiş tavrı ile yani tüm üniversiteler, öğretim üyeleri ve öğrenciler için geçerli büyük bir sistemin ortaya koyulması ile giderilebilecek gibi de görünmemektedir. Geleceğin öğrenme yönetim sistemi için anlamlı bir girişim; üniversitelerin konsorsiyumu ile (Unizin- unin.org) her bir üniversitenin dijital öğrenme ortamlarını, sürekli bir gelişime tabi dijital öğrenme araçları arasından kendi ihtiyaçlarına göre derleyerek kendisine has bir öğrenme yönetim sistemi oluşturmaktır.

• Öğrenme Analitikleri ve Bütünleşik Planlama ve Danışmanlık Hizmetleri

Öğrenme yönetim sistemlerinde (Blackboard Analytics, Canvas Analytics gibi) birer modül olarak yer alan Öğrenme ve Öğretme Analitikleri ile öğrencinin başarısını artırmak amaçlanmaktadır. Bu analitikler aracılığı ile öğrencinin momentum kazanması ve bu momentumunu koruması anahtar niteliktedir. Araştırmalar, üst bilişsel olarak katılım (metacognitive participation) gösterip öğrenimine sahiplenilen öğrencilerin diğer öğrencilere göre çok daha yüksek başarı elde ettiğini göstermektedir. Bu bağlamda, öğrenme analitikleri, öğrencinin başarısı için öğrenciye, öğretim üyesine ve danışmana gerçek zamanlı bilgi vermektedir.

SONUÇ

Günümüzün dijital teknolojisi öğrenme ve öğretme ile ilgili neredeyse tüm faaliyetlerdeki çekirdek teknoloji olarak kabul edilmektedir. Teknoloji alanındaki bu gelişmeler ile, yükseköğrenimin dijitalleşmesi, üniversitelerin bilgi işlem altyapısı ile özdeşleşmiş bir kavram olmaktan çıkmıştır. Dijital teknoloji artık, öğrenciye, kendi ihtiyaçlarına göre şekillenebilen zengin bir öğrenme deneyimi sağlanmasına araç olarak değerlendirilmektedir. Yeni anlayışta dikkat, dijital teknolojinin sunduğu imkanlarla öğrenciye ve öğrenme ortamına odaklanmaktadır.

Dijital teknolojilerin kullanımı, yükseköğretim kurumlarının çalışmalarını, içeriğini görünüm olarak değiştirmek ve/veya ona destek olmak için değil, aksine, içerik, organizasyonel yapı ve işleyiş, yeni çağın, neslin gereklerine göre dönüştürülüyor olmalıdır. Dijital dönüşüm için sadece gerekli teknolojilerin sağlanması yeterli olmamakta, kurumsal bir liderlik gerekmektedir. Yeterli ve sürdürülebilir maddi destek, personel desteği, öğretim üyesi ve öğrenci desteği, kurum stratejisi ile uyum önemli unsurlardır. Gerçek bir dijital dönüşüm dijital kültürün kurumun tümü tarafından anlaşılması ve bütün seviyelerde özümsemesi ile mümkündür ve dolayısı ile sadece teknoloji ile sınırlı olmayıp kadro ve organizasyonel yapıya bağlıdır. Dijital teknolojiler araç değil stratejik bir bileşen olmalıdır.

Yükseköğretim kurumlarının dijital dönüşüm konusunda kapsamlı bir stratejik değişim yaşamaları gerekmektedir. Üniversite stratejisi, sadece eğitim-öğretim konusundaki beklentileri değil, en güncel teknolojileri barındıran sistemlerle akademik/idari personelin beklentilerini de karşılamalı ve süreçleri kolaylaştırarak onlara yardımcı olmalıdır. Yeni dijital teknolojiler üniversitenin teknolojik altyapı tercihlerini de etkilemektedir. Üniversiteler sunucular yerine bulut teknolojilerini tercih edebilir ve sunucular için harcanacak kaynaklar bulut hizmeti ve

altyapısının kiralınmasına yönlendirilebilir. Böylece üniversitelerin geniş kaynaklar ayırdığı Bilgi İşlem Merkezleri birkaç sene içinde tamamen dönüştürülebilir ve çalışanlarının profilini ve günlük etkinliklerini tamamen değiştirebilir. Diğer taraftan, nesnelerin İnterneti fiziksel altyapısının da dijitalleşmesini gündeme getirecektir.

Zaman içinde öğrenmenin bütün yönlerini barındıran bütüncül kuruluşlar haline gelen günümüz üniversiteleri sayısal teknolojilerin etkisi ile merkeze öğretim üyesini koyan yaklaşımdan öğrenci merkezli yaklaşıma geçerken bütüncül yapıda değişiklikler olacaktır. Öğrenci kabulü ve danışmanlıktan derslerin yürütülmesine, teknolojik altyapıdan fiziksel altyapının bakım ve tutumuna birçok işlevini tekrar yapılandırmak durumundadır. Kampüsü ve öğretim üyeleri olmayan sanal üniversiteler bu yapılanmanın örneklerini vermektedir. Sanal üniversite, yükseköğretimde "Nike Yaklaşımı" olarak tanımlanıyor. Spor ürünleri konusunda dünya liderlerinden biri olan Nike spor ayakkabılarını kendi imal etmemekte, imalatı daha kaliteli ve ucuza yapan firmalardan sağlamakta ve tasarım, pazarlama ve teslim üzerinde odaklanmaktadır. Sanal üniversiteler de temelde bunu yapmaktadır. Bu model, eğitim-öğretim konusunda ihtiyaçları anlayan, ona göre içerik ve müfredatı geliştirmiş üniversitelerden ve/veya uzman kişilerden sağlayan ve bu müfredatı gelişkin bir iletişim teknolojisi ile sunan sanal üniversiteler için de geçerli olmaktadır.

İçerik ve müfredata ek olarak, mezuniyet aşamasındaki program kazanımlarının ölçülmesi ve sertifikalandırılması, ölçme ve sertifikalandırma da yetkin kuruluşlardan hizmet olarak alınabilir. Öğrenciye, üniversite öncesinde ve öğrenimleri sırasında danışmanlık verilmesi, istihdama hazırlanması da, benzer olarak üniversite dışından kaliteli bir şekilde sağlanabilir. Bu konuda, halihazırda 400'den fazla kurum ve 2000'den fazla üniversite ile çalışan Sqore (sqore.com/) girişimi iyi bir örnek oluşturmaktadır. Sqore; öğrencilerin, nitelikleri ve

tercihlerine uygun üniversitelere ve programlara yönlendirilmesi ile kalmayıp, üniversite sırası ve sonrasında, oyunlaştırma teknolojisinin kullanıldığı uygulamalar aracılığıyla istihdama yönelik nitelikler kazanmasını sağlamayı ve bu nitelikleri sertifikalandırmayı amaçlamaktadır.

Dijital dönüşümün sağladığı imkanlarla, yükseköğretimde tüm öğrenciler için geçerli olacak aynı müfredat ve dersler yerine kişiselleştirilmiş dersler ve müfredat durumuna nasıl hızla evriliniyorsa, her üniversite için aynı Öğrenme Yönetim Sistemi gibi büyük sistemlerden hızla uzaklaşmaktadır. Büyük sistemler yerine küçük uygulamaların amaca göre bir araya getirildiği üniversitenin amaçları, ihtiyaçları için özelleştirilmiş ve tercihen bulutta çalışan sistemler tercih edilmeye başlanmıştır. Benzer olarak bütün öğrenciler için ortak müfredat yerine küçük modüllerin kariyer hedeflerine, ihtiyaçlarına göre öğrenci tarafından şekillendirilmiş, kişiselleştirilmiş ders planları yükseköğretimde dijital dönüşümün sağladığı imkanlar arasındadır.

Öğrenimin, sayısal rozet, mini derece, sertifika gibi uygulamalarla belgelenmiş yetkinliklerin, öğrenci tarafından gerek görüldüğü ölçüde zamana ve mekana yayılmış bir şekilde kazanılarak sürdürülmesi de kişiselleştirme kapsamındadır. Mini dereceler, kişiselleştirmeye ek olarak, geleneksel öğretim programlarının amaçladığı, bilginin uygulama gereği ortaya çıkmadan önce edinildiği gelenekselleşmiş programların aksine, tam da ihtiyaç olduğu anda, tam zamanında (just-in-time) edinilmesine yönelik bir anlayışın ürünüdür.

Özetle, yükseköğretim kurumları, gerçekten kuvvetli oldukları eğitim-öğretim faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin stratejilerini nasıl desteklediğine odaklanırken, rekabetçi bir kapasite göstermelerinin gerekmediği alanlardaki hizmeti dışarıdaki uzman kuruluşlardan almaya yönelik yapılandırılma ihtiyacında olan bir endüstri dalı olarak görülebilir.

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERDE GELECEĞİN ÖNCÜLERİNİN TERCİHİ

Yetiştirdiği öğrenciler ve bünyesinde yapılan akademik çalışmalarla ülkemizi sosyal bilimlerde dünyada etkili bir konuma getirmeyi hedefleyen İbn Haldun Üniversitesi (İHÜ), Türkiye Gençlik ve Eğitime Hizmet Vakfı (TÜRGEV) tarafından kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip bir vakıf üniversitesidir.

İHÜ, 2015 yılında kurulmasına rağmen; 2010 yılında öğrenime başlayan ve 2017 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Üniversitemize bağlanan Medeniyetler İttifakı Enstitüsü, ilk doktora mezunlarını geçtiğimiz dönem vermiştir.

%100
LİSANS KONTENJANLARI
DOLULUK ORANI

% 51 → Lisansüstü Öğrencilerin Toplam Öğrencilere Oranı

% 37 → Uluslararası Öğrenci Oranı

3,2 → Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı

**SAYILARLA
İBN HALDUN
ÜNİVERSİTESİ**

Tarihi Medreselerden Modern Külliyelere İHÜ Kampüsleri

2017-2018 ders yılında Başakşehir'deki kampüsünde öğretime başlayan İHÜ, 2021 yılında, klasik mimarimiz örnek alınarak yine Başakşehir'de inşa edilen ve en ileri teknolojilerle donatılacak İbn Haldun Külliyesi'nde öğretime devam etmeyi planlamaktadır. Ayrıca medeniyetimizin en prestijli ilim yuvalarından Süleymaniye Medreseleri de geçtiğimiz yıllarda İHÜ'ye tahsis edilmiş olup, bu eğitim döneminde öğrencileri ağırlamaya hazırlanmıştır. Süleymaniye Medreseleri, İHÜ İslami İlimler eğitimlerine ev sahipliği yapmasının yanı sıra Üniversitenin düzenlediği çeşitli programlarda da bilgi üretiminin muhkem bir kalesi olmaya devam edecektir. Bakırköy'deki tarihi Taş Mektep binası da İHÜ Sürekli Eğitim Merkezi tarafından verilen çeşitli eğitimlere ev sahipliği yapmaktadır.

Lisans Öğretimi: Küçük Sınıflar ve Benzersiz İmkanlar

İHÜ Hukuk, İslami İlimler, İnsan ve Toplum Bilimleri, Eğitim, İletişim ve Yönetim Bilimleri Fakültelerinde eğitim başlamıştır. Eğitime devam edilen 6 fakülteye bağlı toplam on iki bölümde yüzü aşkın öğretim elemanı ders vermektedir. Öğretim üyelerinin yarıya yakınının doktoralarını yurtdışında saygın üniversitelerde yapmış olmaları, her bölüme alınan 10 ila 20 arası öğrenci ile küçük sınıflarda bire bir eğitim ve üniversiteye girişte öğrenciler arasında yüksek puan farklarının olmaması; üniversitemizde verilen eğitimin niteliğine ve kalitesine dair önemli göstergelerdendir.

Tüm lisans öğrencilerinin tam burslu kabulü, ücretsiz barınma, öğrencilerin ihtiyaçlarına tatminkar bir düzeyde cevap verecek nitelikte nakdi burs destekleri, dünyadan önemli üniversitelerle geliştirilen iş birlikleri, Türkiye'nin alanlarında en büyük firma-

larında staj olanakları, yurt dışında yaz okulları, İHÜ'yü diğer üniversitelerden ayıran önemli hususlardan sadece birkaçıdır.

Çok Dilli Eğitim

İHÜ'de eğitim dilleri Türkçe, Arapça ve İngilizce'dir. Bunun dışında, Almanca, İspanyolca, Rusça ve Fransızca gibi Batı dillerinin yanında Çince ve Malayca gibi Doğu dilleri de isteğe bağlı olarak öğretilmektedir. Uluslararası öğrencilere de Türkçe hazırlık eğitimi verilmektedir.

Bu eğitim döneminde ikinci kez öğrenci kabul eden İHÜ'nün öğrenci kitlesinin % 35'inin uluslararası öğrencilerden oluşması planlanmaktadır. Bu da çok-uluslu, kozmopolit bir kampüs hayatına; öğrencilerin, nitelikli akademik kadronun verdiği eğitimlerin yanında birbirlerinden de bir şeyler öğrenmelerine, ufuklarının genişlemesine zemin hazırlayacaktır.

İHÜ öğrencileri bu çok dilli ortamda eğitim görmekte, birden fazla yabancı dil öğrenerek mezun olmaktadır. Gerek akademide gerek bürokraside gerekse iş dünyasında küresel etkileşimler son derece yoğundur. Ülkemizin bu alanlarda ihtiyaç duyduğu nitelikli, donanımlı insan gücünü yetiştirmekte etkin olmayı amaçlayan dil eğitimindeki bu başarımız, geçtiğimiz Ağustos ayında Pearson Assured tarafından uluslararası arenada da tescil edilmiştir.

Araştırmaya Tam Destek

İbn Haldun Üniversitesi, bir araştırma üniversitesi niteliği ile fikri üretimi kendine gaye edinmiştir. "Fikri Bağımsızlık", Üniversitemizin kuruluş felsefesini açıklamaktadır. Bu vizyonun bir gereği olarak orta ve uzun vadede İHÜ'nün öğrencilerinin % 75'inin lisansüstü öğrencilerden oluşması planlanmaktadır.

Üniversitenin öğrencilerine kapılarını açtığı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında; 147'si Türkiye'den, 65'i yurt dışından olmak üzere 212 lisans öğrencisine karşılık, çeşitli bölüm ve programlarda 250'ye yakın lisansüstü öğrenci öğrenim görmüştür.

2018-2019 eğitim-öğretim yılında ise Medeniyetler İttifakı, Sosyal Bilimler, İslami İlimler, Eğitim Bilimleri ve Yönetim Bilimleri Enstitüleri bünyesinde 16 Tezli Yüksek Lisans, 9 Tezsiz Yüksek Lisans ve 7 Doktora programı açılmış olup, İHÜ'de lisansüstü öğrencilerin sayısı katlanarak artacaktır. İlerleyen dönemde bu programların sosyal bilimlerin hemen her alanında, ülkemizin ihtiyaçlarına göre çeşitlenerek artırılmasına dönük çalışmalar devam etmektedir.

İHÜ bünyesinde 10 adet araştırma ve uygulama merkezi olup, bu merkezlerimizde nitelikli projeler yürütülmeye başlanmıştır. TÜBİTAK- Portekiz Bilim ve Teknoloji Vakfı (Foundation for Science and Technology - FCT) İkili İşbirliği programı kapsamında "Değişen Değerler ve Öncelikler: Portekiz ve Türkiye'deki Sanayicilerde Ekolojik Akıl Yürütme ve Karar Verme" adlı araştırma projesi Prof. Dr. Recep Şentürk tarafından Üniversitemiz Medeniyetler İttifakı Enstitüsünce yürütülmektedir. Enstitünün yürüttüğü bir diğer proje "COST Action 'European Network For Argumentation and Public Policy Analysis (APPLY)" başlığını taşımakta ve AB tarafından desteklenmektedir.

İHÜ Sözlü Tarih ve Toplumsal Hafıza Araştırmaları Merkezi tarafından yürütülen "Türkiye'de Din, Devlet, Toplum ve Hafıza 1923-1950" araştırma projesi de, sözlü tarih alanında ülkemizde yapılan çalışmalara nitelikli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

İHÜ'de ileri bilgi üretimine verilen desteklere bir örnek vermek gerekirse; üniversite sınavlarında herhangi bir puan türünde ilk 100'e girme başarısı göstererek Üniversitemizi tercih eden ve bölümünü ilk 3'te bitiren öğrencilerimizin yurt dışından kabul

aldığı yüksek lisans ve doktora eğitimleri için İHÜ tarafından ciddi bir finansman desteği sağlanacaktır. Dünyaca tanınmış saygın akademisyenlere asistanlık imkanları, göz ardı edilmemesi gereken önemli hususlardan biridir. Üniversitemiz öğretim elemanlarının istifadesine sunulan Kişisel Araştırma Fonu, İHÜ'de araştırmaya verilen önemin bir diğer boyutunu teşkil etmektedir.

■ Önemli Bir Cazibe Merkezi

Ülkeler arası rekabetin çok boyutlu bir hal aldığı günümüz dünyasında gençlerimiz dünyanın gelişmiş diğer ülkelerinden gençlerle yarışmak zorundadır. Bu da çok-dillilik, ilgili alanlarda dünya medeniyetlerinden karşılaştırmalı okumalar, dünyayı takip, günceli güçlü bir şekilde yorumlayıp analiz etmekle mümkündür. Eğitimde sayı çokluğuna değil üstün kaliteye değer veren açık vizyonuyla İbn Haldun Üniversitesi; çeşitli anabilim dallarında uzmanlaşan, birçok alandan beslenen, birden fazla yabancı dile sahip kadroların verdiği mukayeseli eğitimlerle, entelektüel planda yüksek bir donanıma sahip öğrenciler mezun edecektir.

İbn Haldun Üniversitesi, alanında söz sahibi hocalarıyla; uluslar arası sertifikalı dil öğretimiyle; lisans, yüksek lisans ve doktora döneminde takip ettiği mukayeseli eğitim ve kazandırdığı özgüvenle; öğrencilerine sunduğu burslar, çok uluslu kampüs hayatı, Türkiye'nin değerli kurumlarında staj imkanları ve diğer altın fırsatlarla; Başakşehir, Bakırköy Taş Mektep ve Süleymaniye Külliyesi kampüsleriyle, daha ilk yıllarında bir cazibe merkezi olmayı başarmıştır.

TÜRK-ALMAN ÜNİVERSİTESİ

İki Ülkeyi ve İki Dili Tek Çatı Altında Buluşturarak Devlet Üniversitesi

İstanbul'un en güzel ilçelerinden Beykoz'da bulunan ve öğrencilerine hareketli, uluslararası ve çok dilli bir ortamda eğitim olanağı sunan Türk-Alman Üniversitesi, yükseköğretim ve akademik araştırmalar alanında Alman yükseköğretim kurumlarıyla iş birliği yaparak yükseköğretim sisteminin gelişimine katkı sunmak ve Türkiye ile Almanya arasındaki bilimsel, kültürel ve teknolojik iş birliğini geliştirmek amacıyla kurulmuş bir devlet üniversitesidir. Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümetleri, 30 Mayıs 2008'de Berlin'de imzaladıkları bir anlaşma ile İstanbul'da bir 'Türk-Alman Üniversitesi'nin kurulmasını kararlaştırmış, bu anlaşmayı onaylayan TBMM, 1 Nisan 2010 tarihinde kabul ettiği 5979 sayılı kanunla T.C. kanunlarına tabi olan Türk-Alman Üniversitesi'ni kurmuştur.

Kuruluş kanununa göre, Türk-Alman Üniversitesi; Mühendislik, Fen, Hukuk, İktisadi ve İdari Bilimler ile Kültür ve Sosyal Bilimler Fakülteleri, Yabancı Diller Yüksekokulu, Fen Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsü olmak üzere beş fakülte, bir yüksekokul ve iki enstitüden oluşmaktadır. Özgün bir profile sahip üniversitenin dayanağını sağlayan devletlerarası anlaşma; Almanya'daki 37 üniversite ve Alman Akademik Değişim Servisi'nin (DAAD) üye olduğu ve K-TDU kısaltması ile tanımlanan konsorsiyumu, bir devlet üniversitesi olan Türk-Alman Üniversitesi'nin Alman partneri olarak kabul etmektedir. Üniversitenin beş fakültesinin her biri ve Yabancı Diller Yüksekokulu için birer Alman koordinatör üniversite (Hukuk Fakültesi için Berlin Hür Üniversitesi, Fen Fakültesi için Potsdam Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi için Berlin Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi için Köln Üniversitesi, Kültür ve Sosyal Bilimler Fakültesi için Heidelberg Üniversitesi ve Yabancı Diller Yüksekokulu için Bielefeld Üniversitesi) görevlendirilmiştir. Koordinatör üniversiteler, ilgili fakültenin kuruluşu ile fakültede yürütülecek eğitim ve araştırma faaliyetlerinin K-TDU üyeleri ile birlikte yürütülmesini koordine etmektedir.

Bilim, siyaset, toplum ve ekonomi dünyasına mensup kişilerden oluşan konsorsiyum danışma kurulu üniversitenin gelişimine katkı sunarken, Alman partner üniversiteler ile yürütülen iş birliği, araştırma ve eğitimde Türk-Alman Üniversitesi'ni yüksek standartlara taşımaktadır. Kendisini akademik sınıflamada bir araştırma üniversitesi olarak tanımlayan Türk-Alman Üniversitesi'nde ders programları, iki ülke üniversite geleneklerinin en iyi yönlerini bir araya getirecek biçimde, her iki ülkenin değerli bilim insanlarıncı hazırlanmaktadır. Üniversite, Alman Eyalet Eğitim Bakanları Konferansı (KMK) düzenlemesine göre Almanya'da denkliği tanınan üniversiteler arasında bulunduğundan, lisans diploması denklik sorunu yaşamadan Almanya'daki yüksek lisans programlarına başvurma olanağı sağlamaktadır. Ayrıca Alman partner üniversiteler

ile yapılan iş birliği çerçevesinde Türk-Alman Üniversite diploması yanında Alman partner üniversite diploması ('double degree' veya 'joint degree' biçiminde) verilmesi de planlanmıştır.

Türk-Alman Üniversitesi'nde eğitim dili ağırlıklı olarak Almancadır. Yeterli düzeyde Almanca bilmeyen öğrenciler için, Yabancı Diller Yüksekokulu bünyesinde Almanca hazırlık eğitimi verilmektedir.

Almanca hazırlık eğitim programında Türk ve Alman öğretim elemanları ortaklaşa eğitim vermektedir. Üniversitenin misyonlarından biri olan çok dilli mezun verme amacı çerçevesinde, öğrencilere ikinci yabancı dil olarak İngilizce eğitimi de verilmekte ve kaliteli lisans eğitiminin yanı sıra, en az iki yabancı dille mezun olmaları hedeflenmektedir.

Üniversitede, günümüzde on üç lisans bölümü ve yedi lisansüstü programı bulunmaktadır. Türk-Alman Üniversitesi'nin eğitim planını ayrıcalıklı kılan özellik, teori ile uygulamanın bir araya getirilmesidir. Yaratıcı eğitim-öğretim planı, Almanya'daki uygulamaya yönelik lisans eğitiminin burada da gerçekleştirilmesini öngörmektedir. İnteraktif eğitimin desteklenmesi amacıyla sınıf mevcutları küçük tutulmakta, bu sayede öğretim üyesi ve öğrencilerin birbirleri ile ilişki kurmaları sağlanmaktadır. Üniversitenin Türkiye ve Almanya'daki üniversiteler ve ekonomi dünyası ile gerçekleştirdiği sıkı iş birliği, bir yandan teori ve uygulamanın çift taraflı olarak aktarılmasını sağlarken, diğer yandan öğrencilere meslek hayatını tanıma olanağı sağlamaktadır. Almanya'da öğrencilere sağlanan öğrenim ve staj fırsatı üniversitenin eğitim ve araştırma faaliyetlerinin kalitesinin artırılmasına yardımcı olmaktadır.

Üniversitenin Alman partneri olan konsorsiyum, eğitim süreçlerini bütünleşik olarak ele alıp öğretim elemanlarını da desteklemekte, bu kapsamda Türk öğretim üyeleri Almanya'daki partner üniversitelerde kısa veya orta vadeli projelerde yer alma, çeşitli çalışma ve araştırmalar yapma fırsatı bulabilmektedir.

**İKİ ÜLKE, İKİ DİL,
TEK ÜNİVERSİTE**
**ZWEI LÄNDER,
ZWEI SPRACHEN,
EIN STUDIUM**

Bünyesinde altı bölüm (Mekatronik Sistemler, Endüstri, Bilgisayar, Elektrik-Elektronik, Makine ve İnşaat Mühendislikleri) barındıran Mühendislik Fakültesinde eğitim, Almanya'daki mühendislik modeli göz önüne alınarak planlanmakta, öğrencilere modern teknolojileri öğrenme, uygulama ve araştırma yapma olanağı verilirken, öğrenimleri sırasında Türk ve Alman firmalarında teknik projelere katılma ve staj yapma, böylelikle pratik bilgilerini artırırken, sosyal ve sorumlu davranış becerilerini elde etmelerinin yolu da açılmaktadır. Mühendislik Fakültesinin ana misyonlarından biri, tüm mühendislik dallarının bir arada kullanılabileceği, interdisipliner bir alan olan Endüstri 4.0'ı, yani üretimde dijitalleşmeyi Türkiye gündemine taşımak ve bu yolda öğrencilere gerekli donanımları kazandırmaktır.

Üniversitenin ilk kurulan akademik birimlerinden olan Fen Fakültesinin eğitim verilen iki bölümü (Moleküler Biyoteknoloji ile Malzeme Bilimi ve Teknolojileri) bulunmaktadır. Fakülte, genç araştırmacıların nitelikli olanaklarla donatıldığı, yurt dışındaki saygın üniversiteler ve araştırma-geliştirme merkezleri ile ortaklaşa çalışmaların yürütüldüğü, özgün bilimsel yayınların teşvik edildiği, dinamik, yenilikçi bir araştırma ve teknoloji geliştirme kurumu olma vizyonuna sahiptir.

Hukuk Fakültesi, bir yenilik olarak klasik Türk öğretimi ile Alman, Avrupa ve uluslararası öğretim programlarını bağdaştırmayı hedeflemektedir. Amaç, öğrencilere uluslararası perspektif kazandırarak vizyonlarını geliştirmektir. Lisans öğretimindeki derslerin en az %30'u Almanca verilmekte,

Üçüncü sınıftan itibaren sunulan; Avrupa Ekonomi Hukuku, Ekonomi Hukuku ve Etik, Uluslararası Hukuk veya İleri Alman Hukuku gibi seçimlik ders grupları ile öğrencilere, kişisel tercihlerine dayanan ve takip eden lisansüstü programlarla bilgi ve becerilerini derinleştirebilecekleri bir olanak sunulmaktadır. Bölümün bir diğer özelliği ise, öğrencilere öğrenimlerinin bir kısmını Almanya'daki partner üniversitelerde tamamlama seçeneği sunmasıdır.

Kültür ve Sosyal Bilimler Fakültesi bünyesinde eğitim veren Kültür ve İletişim Bilimleri Bölümünde derslerin yaklaşık üçte biri Almanca verilmektedir. Özellikle günümüzde pek çok ülkenin göç aldığı veya verdiği düşünüldüğünde kültürlerarası iletişimin önemi ortaya çıkmaktadır. Programın odak noktasında, kültürel varlıkların birbirini karşılıklı olarak etkileyen değişim, dönüşüm ve etkileşim süreçleri ve çağdaş medya dünyasının -özellikle yeni medya alanındaki- yüksek dinamik karakteri yer almaktadır.

Türk-Alman Üniversitesi'nde lisansüstü eğitimin ayrı bir önemi bulunmaktadır. İki enstitüde (Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitüleri) altı yüksek lisans ve bir doktora programı bulunmaktadır. Programların eğitim dili bağlam ve amaca uygun olacak biçimde Almanca, İngilizce veya Türkçedir. Örneğin İmalat Teknolojisi Yüksek Lisans Programı, Almanya'daki Dortmund Teknik Üniversitesi ile birlikte yürütülen ve dört yarıyıldan oluşan bir programdır. İlk üç yarıyıldan eğitim Dortmund Teknik Üniversitesi'nde, dördüncü yarıyıl ise Türk-Alman Üniversitesi'nde verilmekte, programa kabul edilen öğrencilere DAAD tarafından Almanya'da geçirecekleri dönemler için burs verilmektedir. Eğitim dilinin İngilizce olduğu programın bitiminde mezunlar, Türk-Alman Üniversitesi ve Dortmund Teknik Üniversitesi'nden ayrı ayrı diploma (double degree) almaktadır.

Üniversite bünyesinde kurulan 'Türk-Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Uygulama ve Araştırma

Merkezi' (TAGU); iç ve dış göç, zorunlu ve iradi göç, göçmenlik, mültecilik, diaspora, entegrasyon, uyum konularında disiplinler arası araştırmalar, incelemeler, değerlendirmeler, eğitim ve sertifika programları, projeler, yayınlar, ulusal ve uluslararası kurumlarla iş birlikleri yapmak amacıyla kurulmuştur. Merkez, Türkiye ve Avrupa'nın çok yönlü göç hareketlerine muhatap olması ve dünyadaki siyasi-ekonomik gelişmelerde her geçen gün uluslararası göç olgusunun önemli bir faktör olmasını dikkate alarak çeşitli çalışmalar yapmaktadır.

Türk-Alman Üniversitesi henüz genç bir kurumdur. Üniversite çatısı altında kurulmuş yirmi bir adet öğrenci kulübü bulunmaktadır. Bazı kulüpler odaklarına kültürel, sanatsal ve sosyal çalışmaları alırken, kimi kulüpler ise, öğrencileri mesleki anlamda geliştiren, aldıkları eğitimle paralel çalışmalar yapabilecekleri, projeler üretebilecekleri yapılanmalar olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, hukuk öğrencilerince oluşturulan Pro Bono Hukuk Kulübü, oluşturduğu projeler temelinde çok başarılı çalışmalara imza atmış, gerçekleştirdiği 'Çocuk Üniversitesi Projesi', Türkiye Hukuk tarafından 'Yılın Hukuk Projesi 2016 Ödülü'nü almış, kulüp üyeleri 2018 yılında da Prof. Dr. Abdülkadir Arpacı adına düzenlenen 1. Doktrinsel Münazara Yarışması'nı birincilikle bitirerek üniversiteye bir ödül daha kazandırmıştır. Industrie 4.0 Kulübü ise, İstanbul Kongre Merkezi'nde düzenlenerek, dünyadan ve Türkiye'den sanayicileri, öğrencileri, girişimcileri, yatırımcıları, akademisyenleri, sivil toplum kuruluşlarını, AR-GE ve bilim teknoloji merkezlerini bir araya getiren Türkiye İnovasyon ve Girişimcilik Haftası'nda yer almış, Berlin Teknik Üniversitesi ile birlikte gerçekleştirilen Akıllı Üniversite, Cube Factory, Lego Bus, NRK (Nöroadaptif Robot Kontrolü) adlı projelerini tanıtmışlardır.

Türk-Alman Üniversitesi'nde verilen temel akademik ve mesleki bilgiler, öğrencilerin kariyer seçeneklerini zenginleştirmekte, geniş bir yelpazeye yaymaktadır.

SAĞLIK ARAŞTIRMALARI İÇİN YENİ BİR UFUK: **TÜRKİYE SAĞLIK ENSTİTÜLERİ BAŞKANLIĞI (TÜSEB)**

✦ Prof. Dr. Figen Şenel*

Bilgi ve Teknoloji Çağı'nda yeni teknolojilerin hızla kullanıma sunulması ile birçok endüstrinin yapısında önemli değişimler görülmektedir. Dünya genelinde sağlık hizmetleri de bu dönüşümden en çok etkilenen alanlardan birisi olarak öne çıkmaktadır. Sağlık bilim ve teknolojileri alanında araştırma yoluyla geleceğe yatırım yapmanın uzun vadede bir kazanma stratejisi olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Gelişmiş ülkeler tıbbi ilerlemeler ile toplum sağlığını geliştirmenin yanında bilimsel inovasyon ile küresel rekabet güçlerini artırarak geniş kapsamlı ekonomik faydalar da elde etmektedirler.

Geçen yüzyılda ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde, sağlık üzerine bilimsel araştırma yapmak, onları tanıtmak ve koordine etmek amacıyla ulusal sağlık enstitüleri kurulmuştur. ABD'de Ulusal Sağlık

Enstitüleri (National Institute of Health/ NIH), İngiltere'deki Tıbbi Araştırma Konseyi (Medical Research Council/ MRC) ve Ulusal Sağlık Araştırmaları Enstitüsü (National Institute for Health Research/ NIHR), Fransa'daki Ulusal Sağlık ve Tıp Araştırmaları Enstitüsü (French Institute of Health and Medical Research/ INSERM) ve Almanya'da Max Planck Topluluğu bu amaçla kurulmuş ve görev yapmaktadır. Dünyada sağlık araştırmalarının öncüleri olarak çalışmakta olan bu enstitüler ile aynı amaçla Türkiye'de; Türkiye Sağlık Enstitüleri (TÜSEB), Kasım 2014'te resmi olarak kurulmuş ve 2015 yılı ortalarında kurucu başkan atanmasıyla kurumsallaşma çabası başlamıştır.

Ülkemizdeki sağlıkla ilgili araştırmalar; 1960'lardan beri TÜBİTAK, Sağlık Bakanlığı ve üniversitelerin

*TÜSKA Başkanı

kendi kaynakları tarafından teşvik edilmektedir. Ancak diğer gelişmiş ülke modellerinde olduğu gibi sağlık bilimleri alanındaki araştırmaların bu alana özel bir bilimsel kurum tarafından yürütülmesi, yurt içi ve yurt dışı araştırma ve iş birliği yapmak, bilimsel kalkınmaya katkıda bulunmak ve ülkemizde bilimsel araştırmalar için ekosistem oluşturmak hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir adım olacaktır.

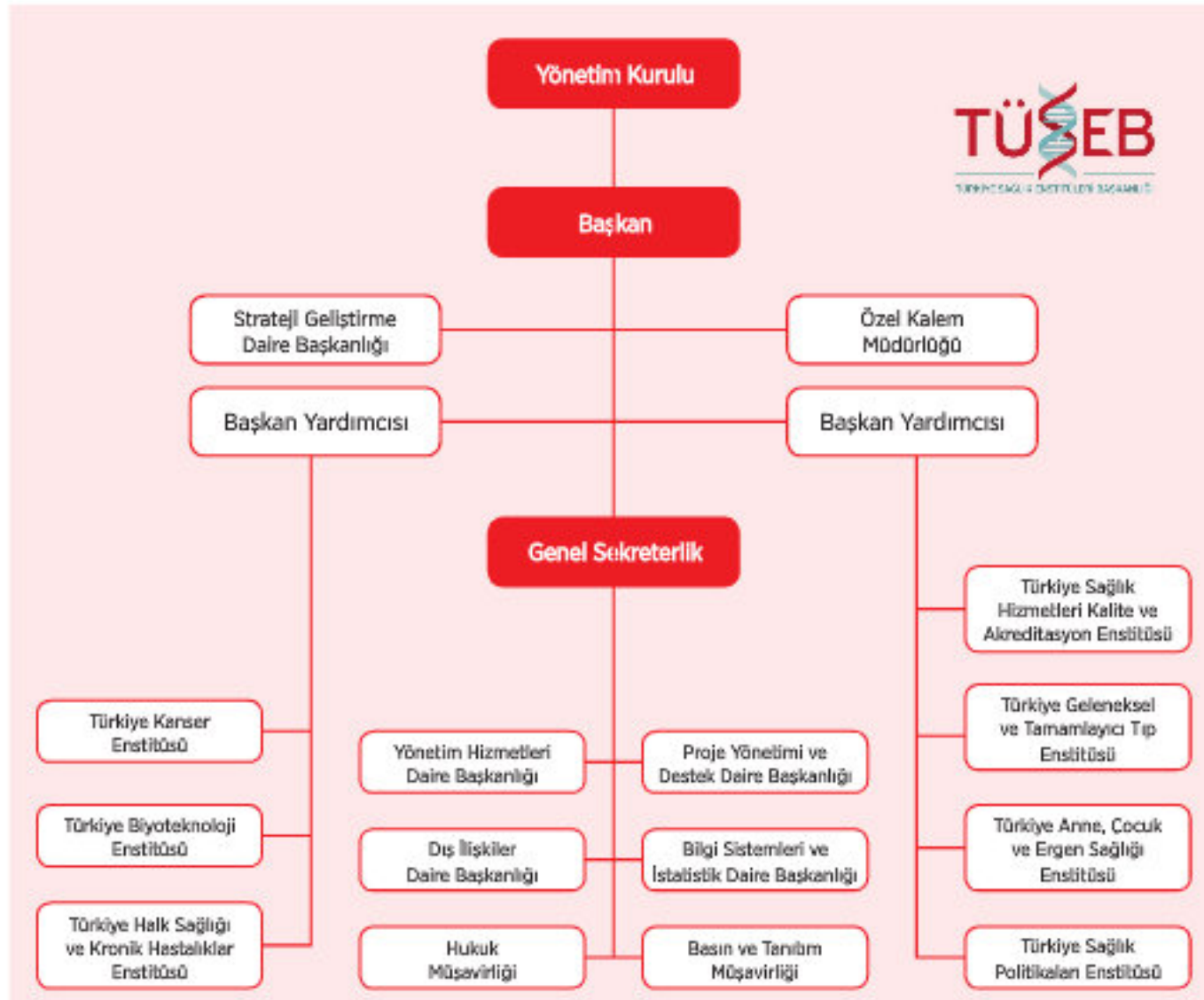
TÜSEB'in Teşkilatlanması

TÜSEB, Türkiye Kanser Enstitüsü, Türkiye Biyoteknoloji Enstitüsü, Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, Türkiye Sağlık Hizmetleri Kalite

ve Akreditasyon Enstitüsü, Türkiye Anne, Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü, Türkiye Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Enstitüsü, Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü olarak yedi enstitüye sahiptir. TÜSEB tarafından sağlık bilim ve teknolojileri alanında ülke ihtiyaçları doğrultusunda kurulmuş olan araştırma enstitülerine, gerektiğinde yenilerini eklenecek ve sağlık araştırmaları sahasında yapılanma tamamlanarak ve iş birliği ağı kurulacaktır.

TÜSEB Teşkilat Şeması

TÜSEB' in yapılanması İstanbul ve Ankara olmak üzere iki yerleşke olarak devam etmektedir. Anka-

ra' da bulunan Mavi Göl Kampüsü'nde Aziz Sancar Araştırma Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezde Kronobiyoloji ve DNA Onarım Mekanizmaları Laboratuvarı kurulacaktır. Bu laboratuvarı adından da anlaşılacağı üzere, Aziz Sancar'ın kendi çalışma alanıyla ilgili araştırmalar ve Türkiye GENOM Projesi çalışmaları yapılması hedeflenmekte ve laboratuvarın, "Türk Genom Projesi" nin referans merkezi olması planlanmaktadır. Genom çalışmaları sonucunda toplumdan alınacak veriler, sağlık sistemlerini büyük ölçüde değiştirecektir. Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü tarafından, genomik verilerin sağlık sistemlerine uyarlanması üzerinde çalışmaya başlanmıştır. Mavi Göl yerleşkesinde ayrıca Kanseri Araştırma Merkezi kurulması yönünde çalışmalar da başlanmış bulunmaktadır. İstanbul Koşuyolu yerleşkesinde ise obezite ve diyabet gibi kronik hastalıklar konularında Ar-Ge çalışmalarının yapılacağı bir temel bilim araştırma merkezi kurulacaktır.

Bilimsel araştırmalar için doku, kan ve kan ürünleri, DNA ve diğer biyolojik örneklerin depolandığı biyobankaların önemi nedeniyle Ankara Kampüsü'nde Ulusal Biyogüvenlik Bankası kurulumu ile ilgili süreç de başlatılmıştır.

Bunların yanı sıra akademik, fiziksel ve araştırma altyapısı uygun olan üniversitelerimizde belirlenen konularda ve ağırlıklı olarak genom ve dönüşümsel tıp alanında TÜSEB destekli Araştırma Merkezleri kurulması da planlanmaktadır.

TÜSEB' in Faaliyetleri

Sağlık Bilimi ve Teknolojisi alanında bilgi üreterek, ülkemize ve insanlığa hizmet etmek amacıyla kurulan TÜSEB' in kuruluş tarihi, dünyada sağlık bilimleri ile ilgili önemli dönüşümlerin ve gelişmelerin hızla süregeldiği bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. TÜSEB kuruluşunda belirlenen hedefler doğrultusunda bu dönüşüm ve gelişmeleri takip ederek Türkiye'nin kısa bir süre içerisinde sağlık

bilimleri ve biyoteknoloji alanlarında dünyanın sayılı ülkelerinden birisi olması konusunda öncülük etmesi beklenmektedir. TÜSEB'in öncelikli çalışma alanları arasında genom ve kanser araştırmaları, yaşlanma ve kronik hastalıklar, yapay zekâ destekli sağlık uygulamaları, translasyonel tıp ve rejeneratif tıp yer almaktadır.

Bu önemli dönüşümlerin yaşandığı alanlardan birisi olan insan genomunun daha fazla anlaşılması, insanlık tarihi açısından devrim niteliğinde bir konudur. Genom, kendi başına bir disiplin haline gelmiş ve günümüzde genomik araştırmalar üzerinde yüksek teknoloji kullanılmaya başlanarak sadece genetik hastalıklar değil aynı zamanda diyabet ve obezite gibi kronik kompleks hastalıklarda tanı ve tedavide ciddi değişikliklere uğramıştır. Tıpta "hastalık" yoktur, "hasta" vardır şeklinde ifade edilen geleneksel bir kavramın güncellenmiş bir ifadesi olarak kabul edilen "Precision Medicine- Hassas Tıp" günümüzde tıbbın en öncelikli konuları arasında yer almaktadır. Hassas Tıp uygulamalarının özellikle kanser tedavisinde kullanımı rutin bir uygulama olma yolunda ilerlemektedir. Genomik analizlerden milyarlarca veri ortaya çıkmakta ve biyoinformatik biliminin değerlendirmeleri büyük önem arz etmektedir.

Yirminci yüzyılda bilimsel ve teknolojik gelişmeler, demografik değişimleri de beraberinde getirmiştir. Ortalama yaşam süresinin artması ile sağlık bilimleri alanında yaşanan değişiklikler arasında yaşlanma ve yaşlılık bilimi öncelikli konulardan birisi olarak dikkati çekmektedir. Yaşlanma ile ilişkili hastalıklar sadece ciddi ekonomik yüke değil, aynı zamanda kişinin yaşam kalitesinin bozulmasına da yol açmaktadır. Bu sebeple yaşlanma, sağlık bilimleri alanındaki araştırmalarda önemli bir yer tutmaktadır.

Girdiği her alanı değiştiren veya değişime zorlayan yapay zekâ tıp alanında da önemli dönüşüm-

lere sebep olmakta ve böylece sağlık araştırmaları alanında önemli yer tutan konulardan birisi olarak ele alınmaktadır. İnsan aklıyla yapılan işlerin, algoritma yoluyla yapılması ile hataların ortadan kalkması, daha hassas tanımlar konulması, dünyanın tüm verileri üzerinden en iyi tedavi seçeneklerinin ortaya konulması, hatta öngörülere dayanarak önleyici tedbirlerin alınabilmesi, hastalıkların ortadan kaldırılmasına yönelik tavsiyeler ve aksiyonlar üretilmesi son derece olası görülmektedir. Yapay zekâ yaklaşımlarıyla keşfedilen ilk onaylanmış ilaçların kısa süre içerisinde kullanıma sunulması ile ilaç endüstrisinde de kalıcı olarak değişiklikler olacağı açıktır. Ayrıca yapay zekânın geniş çapta kullanımının sağlıkta maliyet tasarrufu sağlayacağı ortaya konulmuş durumdadır. Özellikle otomasyon, makine öğrenimi ve yapay zekâ doktorların bilimsel araştırmalar, hastaneler ve sağlıkla bağlantılı tüm diğer alanları etkileyeceğinin açıkça ortaya konulduğu bir dönemde bu alandaki gelişmelerin ülkemizde de eşzamanlı olarak uygulanması ve öncü çalışmaları gerçekleştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Endüstri 4.0'ın sağlık alanında karşılığı olan Sağlık 4.0'a Türkiye'nin hazırlanması ve öncülük etmesi anlamında da TÜSEB katalizör konumda yer alacaktır.

Translasyonel tıp ya da dönüşümsel tıp nispeten yeni bir kavram olarak sağlık bilimleri alanındaki gelişim konularından birisi olarak dikkati çekmektedir. Translasyonel Tıp, temel araştırmaların laboratuvar-da yapılan keşiflerden çıkarak gerçek klinik uygulamalara doğru ilerlediği bir süreç olarak tanımlanmakta ve birçok bilim dalının bir arada çalışmasını gerektirerek temel araştırmalar ile klinik araştırmalar arasında bir köprü görevi görmektedir. Klinikte ihtiyaç duyulan alanın belirlenip bu alana yönelik temel çalışmanın planlanması ya da temel çalışması yapılmış bir konunun klinik uygulama alanlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi, iki alanın sürekli iletişimde olmasını ve bilgi transferini gerektirmektedir. Bu amaçla ileri düzey teknolojik cihazların bulunduğu,

aktif AR-GE laboratuvarlarının kurulması ve devamlılığının sağlanması beklenmektedir.

Rejeneratif tıp, önümüzdeki yıllarda en önemli araştırma alanlarından biri olmaya devam edecektir. Bu çerçevede, rejeneratif tıp ve kök hücre teknolojileri büyük potansiyel taşımakta ve giderek daha çok uygulamada yerini almaktadır. Doku mühendisliği, hücresel terapi ve tıbbi cihaz teknolojisindeki hızlı gelişmeler, hasara uğramış dokuları ve organları yine biyolojik ürünlerle tedavi etme imkânı ortaya çıkarmakta ve yapay organların yapılabilmesini sağlamaktadır. Klasik tıpta daha çok tanıya ve hastalığa yönelik tedavi şekillerine önem verilmekteyken artık hastalıklar ortaya çıkmadan önce belirlenebilmekte ve önleyici tedaviler geliştirilmektedir.

Türkiye'de sağlık araştırmaları sistemini ve sağlık eğitimini, dünyadaki bu gelişmelere paralel olarak değerlendirmek ve dönüşümü konusunda yol haritası çizmek; ülkemizin sağlık alanında yapacağı hamleler ile dünyada söz sahibi olmasını sağlayacaktır.

Dünya'da ve Türkiye'de yapılan uygulamalar, intramural AR-GE çalışmalarının yerine ekstramural AR-GE çalışmalarının desteklenmesinin daha uygun bir yaklaşım olduğunu göstermektedir. Ancak, burada temel bilimler alanı istisna olarak yer almaktadır. Baş döndürücü bir hızla ilerleyen sağlık alanındaki araştırmaların özellikle temel bilimler ile ilgili kısımları sanayi tarafından desteklenmemektedir. Bunun en önemli nedeni, temel bilimsel araştırmanın ticari bir iş haline gelmesinin mümkün olmamasıdır. Bunun yanında temel bilimsel araştırmalar, kısa sürede tanı ve tedavi için kullanılabilecek bir ürün elde etmeyi amaçlamamaktadır. Ancak, temel bilim olmadan, bilimde yeni fikirlere ve keşiflere ulaşmak mümkün değildir. Bu nedenle TÜSEB, sağlık bilimleri ile ilgili temel bilimler alanında Ar-Ge yapacak ve araştırmacıları eğitecektir. Bilim ve teknolojiye ilerlemiş

olan ülkeler incelendiğinde, temel bilimsel araştırmalarda da öncü oldukları açıkça görülmektedir. TÜSEB, zaman içerisinde bilimsel gelişmeleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurarak destek politikalarının içeriklerini değiştirip, geliştirecektir. Araştırma projeleri destek programlarına başlamak için gerekli olan mevzuat çalışmaları yürütülmekte ve 2019 yılında sağlık bilimi ve sağlık teknolojisi alanlarında proje desteklerinin verilmeye başlanması planlanmaktadır. Konuların seçiminde TÜSEB enstitülerinin bBilim Kurulları görev alacak ve evrensel ve lokal sağlık sorunları dikkate alınacaktır. Uluslararası bilimsel iş birliklerinin en üst seviyeye çıkartılması TÜSEB' in hedefleri arasındadır. Yerel aşı, plazma-plazma ürünleri ve ilaç üretimi gibi stratejik öneme sahip konulardaki projelerin desteklenmesine öncelik verilmesi planlanmaktadır.

Bu konuda önemli çalışmalar yapılmış ve kısa bir süre önce Türkiye'de viral aşılarda üretilmesi için gerekli projeler yürürlüğe girmiştir. Dünyada ilk kez Kırım Kongo Kanamalı Ateş Hastalığı için Faz-1 çalışmalarının yapıldığı bir üniversitede kurulmuş olan laboratuvarlar TÜSEB tarafından desteklenmeye başlanmıştır.

Bilimsel araştırmalar için doku, kan ve kan ürünleri, DNA ve diğer biyolojik örneklerin depolandığı biyobankalar büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple Ankara Kampüsü'nde, Türkiye' de bu amaca hizmet eden bir Ulusal Biyogüvenlik Bankası kurulmasına başlanmıştır. Böylece, Türk bilim insanlarının evrensel bilime katkıda bulunma özelliğine sahip uluslararası çok merkezli çalışmalara katılmaları daha mümkün hale gelecek bilimsel araştırmalarda kaynak israfının da önemli ölçüde engellenmesi sağlanmaktadır.

TÜSEB tarafından 2017 yılında "TÜSEB Aziz Sancar Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödülleri" programı başlatılmış ve ilk ödüller IV. Türk Tıp Dünyası Kurultayı

sırasında sahiplerini bulmuştur. TÜSEB yurtdışında çalışan Türk bilim insanlarının deneyimlerini ülkemize getirmek ve yeni uygulamaların hayata geçirilmesi amacıyla çalışmalarda bulunmaktadır. Her yıl sağlık bilimleri alanında güncel olan seçilmiş konularda yurt dışında çalışan bilim insanlarımızın ülkemizde de aynı konuda çalışan bilim insanlarıyla tanıştığı Türk Tıp Dünyası Kurultayı, 2017'den bu yana TÜSEB tarafından organize edilmeye başlanmıştır. 2018 yılında yapılacak V. Türk Tıp Dünyası Kurultayında, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi için Dünya Sağlık Örgütü'nün stratejik planına uygun şekilde "Kronik Hastalıklar" konusu ana tema olarak belirlenmiştir.

TÜSEB bünyesinde yer alan Türkiye Sağlık Hizmetleri Kalite ve Akreditasyon Enstitüsü (TÜSKA) ile ülkemizdeki sağlık kurumlarının akreditasyon faaliyetleri yürütülmeye başlanmıştır ve bu faaliyetin öncelikle Türkiye Cumhuriyetleri ve bölge ülkeleri ile başlanarak diğer ülkelerde de yürütülmesi ile ülkemize katma değer sağlanması hedeflenmektedir.

TÜSEB' in hedefleri arasında ülkemizde sağlık bilim ve teknolojisinin geliştirilmesi için alt yapı hizmetleri olan teknoparklar, kuluçka merkezleri, proje geliştirme ve teknoloji transfer ofisleri gibi bilim parkları kurulması da yer almaktadır. Bu amaçları paylaşan üniversiteler desteklenecek, iş birliği ağları kümelenmeler oluşturulacak, bilim fuarları ve yarışmalar düzenlenecektir. TÜSEB, yurt içi ve dışında, sağlık kurumları, araştırma merkezleri, enstitülerle alt yapı, insan kaynağı ve finansman imkânlarını kullanarak iş birliğine girecek ve ülkemize katkı sağlayacaktır. Kuruluş kanununda tanımlandığı şekilde Sağlık Bakanlığı tarafından talep edilecek araştırmaların gerçekleştirilmesi de TÜSEB'in önemli görevleri arasındadır.

DOĞRUDAN MESLEK İCRASINA İZİN VEREN **DİPLOMALARIN DENKLİK SÜREÇLERİ**

Prof. Dr. Zeliha Koçak Tufan

"Yirmi yıllık diş hekimiyim. Avustralya'dan dünyanın sayılı üniversitelerinden birinden mezun oldum. Ailemle birlikte ülkemize dönmek istiyorum. Büyük kızım Saliha'da hukuk okudu, mesleğini eline aldı. Küçükler ülkemde okusun. Vatan hasreti yeter" dedi, Mehmet Ali Bey. Ailesi ile birlikte yola çıktı...

Mehmet Ali Beyin ve Saliha'nın Türkiye'de çalışabilmesi yani mesleklerini icra edebilmeleri için diploma denkliklerini almaları gerekiyor...

*YÖK Yürütme Kurulu Üyesi

Tanıma ve Denklik

Tanıma ve denklik kavramları sıklıkla birbirine karıştırılır. Farklı ülkelerden alınan diplomaların ülkemizde geçerli olabilmesi için diplomanın alındığı okulun, yükseköğretim dereceleri vermeye yetkili bir kurum olarak, YÖK tarafından “tanınması” gerekir. Tanınan yani resmi olarak derece vermeye yetkili kurumlardan alınan diplomalar, ülkemizde derece ve alan eşdeğerliği yani “denklik” açısından incelenir. Dünyanın en iyi üniversitelerinden diploma almak tabii ki önemlidir. Ancak o okulun “tanınması”, “doğrudan denklik” verilmesi anlamına gelmez. Nitekim bazı ülkelerde, Türkiye’de o diplomanın verdiği yetkilere benzer yetkileri alabilmek için ilgili ülkede lisans eğitimi sonrasında ek bir eğitim daha alınması veya bazı sınavlardan geçilmesi gerekir. Yani mesleği icra edebilmek için geçilmesi gereken ek aşamalar vardır. Ülkemizde ise pek çok lisans diploması doğrudan meslek icrasına izin vermektedir.

Uluslararası Hareketlilik ve Diploma Geçerlilikleri

Tüm dünyada uluslararası öğrenci hareketliliğinde artış görülmektedir. Gezip görme merakı ve farklı ülkeleri keşfetmenin yanı sıra kendi ülkelerinde yükseköğretim imkânlarının sınırlı olması veya daha iyi eğitim alma arzusu, bu hareketliliğin belli

başlı nedenleri arasında sayılmaktadır. Ancak her ülkenin yükseköğretim sistemi kendine ait özellikler içermekte ve bazı durumlarda alınan eğitimlerin karşılaştırılmasında tek başına diploma ve transkriptler yetersiz kalabilmektedir. Bologna süreçleri, kredilendirme sistemleri, uluslararası kuruluşlarca yapılan akreditasyonlar, değerlendirme süreçlerine katkı sağlamaktadır.

Uluslararası ilişkilerin, ticaretin, akademik hareketliliğin devamı için diplomaların denklik süreçlerinde hızlı ve standart araçların geliştirilmesi gerekmektedir.

Akademik Denklik ve İstihdam Denkliği

Farklı ülkelerden alınan diplomaların diğer ülkelerde de geçerli olması için ilgili program mezunlarının kazanımları ve yeterlikleri eşdeğer veya benzer olmalıdır. Süre ve kredi açısından eşdeğer eğitimi öngören diplomalar “akademik denklik” açısından uygun olabilir. Ancak aynı diploma, alındığı ülkenin şartlarında dahi istihdam olanağı sağlamayabilir. Pek çok ülkede istihdam için ek aşamalar öngörülmektedir.

Ülkemizde pek çok lisans diploması doğrudan “istihdam denkliği” anlamı da taşımaktadır. Özellikle akademik denkliğin yanı sıra istihdam denkliğine

izin veren programların başında **tıp, hemşirelik, ebelik, diş hekimliği, veterinerlik, eczacılık, mimarlık, hukuk ve öğretmenlik** programları sayılabilir. Bu gibi doğrudan meslek icrasına izin veren diplomaların denklik incelemelerinde ilgili programlardan mezunların kazanımları ve yeterlikleri çok önem kazanmaktadır. **Amerika'dan Almanya'ya, Bulgaristan'dan Azerbaycan'a** kadar pek çok ülke, yukarıda sayılan programların birinden veya bir kaçından kendi mezunlarına dahi farklı **devlet sınavları** veya diğer **merkezi sınavları** uygulayarak kazanımları ve yeterlikleri değerlendirmektedir. Hatta devlet sınavlarının bir kısmı **mezuniyet öncesinde** yapılmakta ve diploma alabilmek için bu sınavlardan başarılı olunması gerekmektedir. Ülkemizde ise mezuniyet öncesi bu programlara yönelik herhangi bir merkezi sınav yapılmamaktadır.

Hukuk veya tarih öğretmenliği gibi programlarda yer alan dersleri, diplomanın alındığı ülke özelinde ağırlıklı olan programların denkliği konusunda da farklı uygulamalar bulunmaktadır. Fark derslerinin Lisbon Sözleşmesi'nin esaslı farklılık kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği ülkelere göre tartışılabilir. Nitekim uluslararası toplantılarda **tarih öğretmenliği lisans mezunlarının tarih nosyonunu almış olacağı ve denklik sürecinin fark derslerinin alınmasına bağlanmaması gerektiği** örnek olarak verilmektedir. Bununla birlikte ülkemiz koşullarında **Türk tarihini bilmeden veya hukuk için Türk hukuk sistemini bilmeden kişilerin sisteme dahil edilmesinde sakınca** görenlerin sayısı da az değildir. **Küreselleşme ve uluslararası hareketlilik** açısından tehdit oluşturan bu durum, ilgili programlarda **akademik denkliğin ve istihdam denkliğinin ayrılmasıyla** çözülebilir. **Hukuk** üzerinden örnek verecek olursak: Tıp doktorluğundan farklı olarak her hukuk mezununun avukatlık veya hâkimlik mesleğini seçmeyeceği ve farklı alanlara yönelebileceği aşikârdır. Hukuk programında akademik denklik ve istihdam denkliği, teoride farklı olmasa da pratikte farklı uygulanmaktadır. Akredite prog-

“

Ülkemizde pek çok lisans diploması doğrudan **“istihdam denkliği”** anlamı da taşımaktadır. Özellikle akademik denkliğin yanı sıra istihdam denkliğine izin veren programların başında **tıp, hemşirelik, ebelik, diş hekimliği, veterinerlik, eczacılık, mimarlık, hukuk ve öğretmenlik** programları sayılabilir. Bu gibi doğrudan meslek icrasına izin veren diplomaların denklik incelemelerinde ilgili programlardan mezunların kazanımları ve yeterlikleri çok önem kazanmaktadır. **Amerika'dan Almanya'ya, Bulgaristan'dan Azerbaycan'a** kadar pek çok ülke, yukarıda sayılan programların birinden veya bir kaçından kendi mezunlarına dahi farklı **devlet sınavları** veya diğer **merkezi sınavları** uygulayarak kazanımları ve yeterlikleri değerlendirmektedir.

”

ramlardan mezun olanlara, **fark dersleri çıkarılmadan doğrudan denklik** verilebilmektedir. Bu kişiler **Baroya** kaydolmak istediklerinde ise baro tarafından Türk hukuk sistemi ile ilgili derslerinin tamamlanması istenmektedir. Baroya kaydolacak kişilere fark derslerini tamamlayıp başarılı olması halinde yeniden denklik işlemleri yapılmaktadır. Böylece Türk hukuk sisteminde avukatlık yapacak olanlara ders tamamlama istenmekte, sadece akademik çalışmalara devam edecek veya bir şirkette avukatlık dışı bir pozisyonda çalışmak isteyen kişiler için ise fark dersleri ile vakit kaybettirilmemektedir.

Seviye ve Yeterlik Belirleme Sistemi

Yurt dışından mezun olunan programla ilgili **temel kazanımlar, eğitim ve öğretim dili, programın niteliği, teorik ve uygulamalı dersler, stajlar ve projeler yönünden eksiklik tespit edildiğinde ve/veya tereddüt oluştuğunda** söz konusu programın niteliğine göre ders tamamlama, staj tamamlama, proje yapma, klinik pratik yapma veya sınava tâbi tutma gibi uygulamalardan birinin, birkaçının veya tamamının kullanılarak kazanımların elde edilme düzeyini ölçme ve değerlendirmeye yönelik iş-

lemler bütünü **Seviye Yeterlik Belirleme Sistemi (SYBS)** olarak tanımlanmıştır.

Doğrudan meslek icrasına izin veren **tıp, hemşirelik, ebelik, diş hekimliği, veterinerlik, eczacılık, mimarlık, hukuk ve öğretmenlik** programlarının denklik işlemlerinde **akademik ve istihdam denkliği** çoğunlukla bir arada değerlendirildiğinden, bu programların denklik işlemlerinde **ders, staj tamamlama, seviye tespit sınavı veya pratik eğitim** gibi farklı SYBS süreçleri uygulanmaktadır.

Yeni bir uygulama olarak, **lisans sonrası yurt dışındaki akademik faaliyetler ve deneyim de denklik işlemlerinde göz önünde bulundurulmakta** ve çeşitli alanlarda **muadil sınavlar** da SYBS kapsamında değerlendirilmektedir.

Tüm meslek icrasına izin veren diploma programlarının denklik süreçlerinde **Bilim Alanı Danışma Komisyonları oluşturulmuş ve standart uygulamalar için yönergeler geliştirilmiştir**. Burada SYBS için tek bir program üzerinden örnek verilecek diğer programların ayrıntılarına girilmeyecektir:

Tıp Programı İçin Denklik Süreçleri

Ülkemizde tıp programlarında diploma **doğrudan kamuda veya özel sektörde istihdama izin vermektedir**. Uzmanlık denkliklerinin aksine, tıp lisans mezunları **Sağlık Bakanlığı**nda diploma tescil aşamasında kazanımları ve yeterlikleri değerlendirecek ek bir sınava veya başka bir işleme tabi tutulmamaktadır. Diğer sağlık programlarında da kamuda istihdam için meslek sınavından ziyade KPSS gibi merkezi sınavlar gerekirken özel sektörde doğrudan istihdam olanağı olabilmektedir.

Dünyada çeşitli ülkelerde tıp denkliği ülkemizden farklı olarak akademik yönden ve istihdamda farklılaşmaktadır. Ayrıca ülkemizdeki gibi tıp diploması, tescil sonrası, doğrudan ve her yerde (özel/

kamu hastaneleri) meslek icrasına izin vermemektedir. Türkiye'den bir tıp mezunu **Amerika'da** tıp doktoru olarak çalışmak isterse, teorik temel ve klinik bilgileri ve pratik bilgiyi ölçen **USMLE 1, USMLE 2 ve 3. basamak** sınavlarını geçmek zorundadır. **Sadece araştırma veya doktora sonrası gidenler** ise bu sınavlardan muaf olabilmektedir. **Almanya'da "Approbation" Arztlische Prüfungen (3 AP), İngiltere The British General Medical Council Professional and Linguistic Assessments Board Test PLAB-Part 2, Avustralya AMC- Clinical Examinations, Kanada'da Medical Council of Canada Qualifying Examination (MCCQE-Part 2)** klinik yetkinliği ölçen sınavlar arasında kabul edilebilir. Ülkemizde ise temel ve klinik bilimlerde "teorik bilgiyi" ölçen merkezi sınav olarak tıpta uzmanlık yani **TUS** sınavı yapılmaktadır. **TUS** sınavı adında uzmanlık olmasına rağmen uzmanların değil tıp fakültesi mezunlarının girdiği ve teorik olarak seviye ölçen bir sınavdır ve yıllardır yurt dışı mezunları için **seviye tespit sınavı** olarak kullanılmaktadır. **Seviye tespit sınavı olarak TUS sınavına girenlerin puanlaması farklı hesaplanmakta ve ÖSYM tarafından ayrıca yapılmaktadır**. Halihazırda yapılan iyileştirmelerle doğrudan klinik yetkinliğin ölçüldüğü **Yapılandırılmış Klinik Sınavlar** ile de Seviye Tespit Sınavı yapılabilmektedir.

Daha önce sistemden kaynaklı uzun yıllar süren denklik işlemleri konunun taraflarıyla (**Sağlık Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Tıp Fakültesi Dekanları, ENIC-NARIC Network vb.**) defalarca görüşülmüş, ilgili mevzuat ve yurtdışı örnekleri gözden geçirilerek yeni bir sistem geliştirilmiştir. Geçmişte aylar hatta yıllar süren diploma teyit işlemleri, üniversite görüşlerinin alınması gibi süreçlerde iyileştirmeye gidilmiş, Dış İşleri Bakanlığımız ile de **görüşülerek teyit işlemleri hızlandırılmış, başvurularda on-line sisteme geçilmiş**, her bir alanda Üniversitelerimizden alanında uzman kişilerle **Bilim Alanı Danışma Komisyonu** oluşturulmuş ve düzenli toplanmaları sağlanarak dosya incelemeleri hızlandırılmıştır.

Dosyaların tamamı çeşitli üniversitelerimizden alanında uzman akademisyenlerden oluşan Bilim Alanı Danışma Komisyonlarımızca incelenmektedir.

1. Dosya üzerinde **eğitim süreleri, kredileri ve stajları** ülkemizdeki ile eşdeğer ise ve **Mezun olunan program YÖK veya "Dünya Tıp Eğitimi Federasyonu" (WFME) tarafından tanınan, tescil yetkisi verilmiş kurumlarca akredite edilmişse** veya ilgili üniversite Dünya Üniversiteleri Sıralamalarında ilk 1000'e giriyorsa sınavsız "**doğrudan denklik**" verilmektedir.
2. Mezun oldukları program **yukarıda belirtilen akreditasyon koşullarını sağlamıyor** ise kazanımları ve yeterlikleri ölçmek için Seviye Tespit Sınavları (STS) yapılmaktadır. **STS kapsamında adaylar isterlerse:**
 - a. Klinik bilgilerin ölçüldüğü **yazılı sınava** (STS-Klinik Bilimler, **yılda 2 kez**);
ya da
 - b. Üniversitelerce hasta muayenesi gibi becerilerin ölçüldüğü **pratik sınavlara** (Yapılan-
dırılmış Klinik Sınavlar, **yılda 4 kez**) girebil-
mektedirler.

Ağırlıklı olarak pratik aşamaları içeren Yapılandırılmış Klinik Sınavlar hali hazırda dört ayrı üniversitemizde (Hacettepe, Gazi, Ankara, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi) yapılmaktadır.

Salt yazılı olan STS- Klinik Bilimler ÖSYM Başkanlığına yapılmakta ve tıp lisans mezunlarının girdiği TUS sınavında sadece klinik bilimler cevapları üzerinden STS puanı hesaplanarak yapılmaktadır. Adayların başarılı kabul edilmesi için en az 40 alması beklenmektedir. Başvuruda sayı sınırlaması yoktur.

Kişi ister yazılı ister pratik sınava girebilmektedir. Hangisinden olursa olsun STS'de başarılı olan adaylar kendi seçecekleri bir tıp fakültesinde **en az 6 ay süreyle Türk Sağlık Sistemine adapta-**

yon için Klinik Pratik yapmaktadırlar. Bu pratikler sırasında ilgili tıp fakültesinin öğretim üyelerinin gözetimi altında klinik uygulamalara katılmakta ve gözlemler sonucunda her bir pratikten "başarılı" bulunan kişilerin denklik işlemleri tamamlanmaktadır.

Ülkemizde tıp fakültelerine girebilmek için öğrencilerimiz çok uzun yıllar çalışmakta ve sıralamaya girenler ve "tıp eğitimi okuyabilecek yeterlikte olanlar" yerleşebilmektedir. "Tıp mezunu" sayımız ülke ihtiyacını önümüzdeki yıllarda karşılayacak şekilde artışa geçmiştir (OECD 2017 Raporları). Yurtdışına giderek ve tıp okuyan kişiler yukarıda belirttiğimiz şartları taşıyan "kaliteli" ve "akredite" edilmiş programlara gittilerse denkliklerini sınavsız hızla almaktadır. Sırf Türkiye'de sınavı kazanamadığı için yurtdışına çıkıp, akredite olmayan veya bizim tıp eğitimimizin çok gerisinde olan okullara kayıt yaptıranlar ise maalesef tıp programını okurken çok zorlanmakta, aldıkları eğitim yetersiz ve sınav başarıları da düşük kalmaktadır. Elçiliklerimizden ve farklı kanallardan gelen şikâyetlerle de bu durum teyit edilmiş, yurtdışı ziyaretlerimizle de tespit edilmiştir. İstihdam denkliği anlamına da gelen **Diploma Denkliği öncesinde SYBS işlemleri ile Türk Sağlık Sistemine dâhil edilmeden nitelikli bir değerlendirme** yapılmaktadır.

Sonuç Yerine

Meslek icrasına izin veren **tıp, hemşirelik, ebelik, diş hekimliği, veterinerlik, eczacılık, mimarlık, hukuk ve öğretmenlik** alanlarının denklik işlemlerinde ülkemizdeki istihdam süreçleri göz önüne alınarak işlemler yürütülmekte; her bir alan için oluşturulan Bilim Alanı Danışma Komisyonları ve ilgili yönergeler sayesinde hızlı ve standart uygulamalarla kaliteden ödün verilmemekte, mağduriyetlerin de önüne geçilmektedir.

Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması: Düzce Üniversitesi Sağlık ve Çevre Alanlarında **İHTİSASLAŞMA PROJESİ**

✦ **Prof. Dr. Nilgar Demircan Çakar***
Prof. Dr. Halil İbrahim Uğraş**

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) öncülüğünde ve Kalkınma Bakanlığının işbirliğiyle 2015 yılında üniversitelerin bulundukları bölgeye olan katkılarını arttırmak ve belirli alanlarda ihtisaslaşmaya teşvik etmek amacıyla 2006 yılı sonrasında kurulmuş üniversiteler için "Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması" programı başlatılmıştır. Bu programa aday olan Üniversitemiz; Bingöl Üniversitesi, Ahi Evran Üniversitesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ve Uşak Üniversitesi ile birlikte desteklenmeye hak kazanan beş pilot üniversite arasında yer almıştır.

* Düzce Üniversitesi Rektörü

** Düzce Üniversitesi Çevre ve Sağlık Teknolojilerinde İhtisaslaşma Koordinatörü

İhtisaslaşma programı kapsamında üniversiteler bulundukları ilin kalkınmasına ekonomik olarak, disiplinler arası çalışmalar ile insan kaynağı yetiştirerek, araştırma geliştirme faaliyetleri ile bilgi üreterek ve yenilik kapasitelerini geliştirerek katkı sağlamayı hedeflemektedir. Üniversitemiz sağlık ve çevre alanlarında odaklanmıştır.

Neden Sağlık ve Çevre?

Düzce ve bölge ekonomisi ağırlıklı olarak Tarım ve Orman ürünlerine dayalı olup; enerji, sağlık ve savunma sanayii gibi katma değeri yüksek sektörlerde üretimin sınırlı olduğu ve sermaye birikiminin, Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bölgemiz, öncelikli olarak katma değeri yüksek sektörlerde yatırıma ihtiyaç duymaktadır.

Sağlık göstergeleri açısından Düzce dezavantajlı şehirlerin arasındadır. Bölgenin ekonomik büyüklüğü ve hedefleri ile sağlık sektörü harcamalarındaki artış ve sektördeki net ithalatçı konumda olunmasından dolayı bölge ekonomisine sağlanacak avantajlar göz önünde bulundurularak Üniversitemizin vizyonunun sağlık bilimine de vurgu yapması önemsenmiştir.

Ülkemizin %30'unun tarım ve %27'sinin orman alanlarından oluştuğu dikkate alındığında, %28'lik bir tarım oranı ve %48'lik orman arazisine sahip olan ilimizin önemini açıkça görmek mümkündür. İstanbul ve Ankara pazarlarına yakınlık da bölgemizin tarımsal anlamda önemini daha da arttırmaktadır. Bölge planında da belirtildiği üzere arazi sürdürülebilirliği, toprak varlığının bilimsel bir şekilde yönetilmesi, mekân verimlilikleri, çevre dostu ekonomik ve kentsel gelişim vb. hedefler belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında Üniversitemizin vizyonunun çevre bilimine odaklanması kaçınılmazdır.

Sağlık Alanında İhtisaslaşma: Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp (GTT)

Değerlendirmeler sonucunda Düzce'nin doğal kaynakları ve farklı bitki türlerinin Geleneksel Ve Ta-

mamlayıcı Tıp (GTT) için iyi bir kaynak olduğu, GTT çalışmalarında kullanılacak materyallerin üretilmesinde yöre halkının aktif katılımı, Ankara ve İstanbul metropollerine yakınlık, modern tıp alanlarında rekabet edebilirliğinin düşük olması vb. faktörler nedeniyle sağlık alanında GTT'nin en uygun seçenek olduğu görülmüştür. Ayrıca Üniversitemizin bu alanda çalışmaları başlatabilecek akademik kadroya ve önemli bir alt yapıya sahip olması da GTT'nin seçilmesinde rol oynamıştır.

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp (GTT) Uygulama ve Araştırma Merkezi: Dünya ölçeğinde geleneksel ve tamamlayıcı tıbbın kullanıma oranının %30-80 arasında olduğu belirtilmektedir. Ülkemizde sağlık harcamalarının yaklaşık %70'ini ilaç giderlerinin oluşturduğu bilinmekte olup, Dünyada ve Ülkemizde sağlık harcamalarında yaşanan artışın bir uzantısı olarak Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2014-2023 yılı hedefleri arasında tamamlayıcı tıp uygulamalarının yaygınlaştırılmasına yönelik stratejik hedefler belirlemiştir (WHO Traditional Medicine Strategy 2014-2023). Yaşanan güncel sağlık giderlerini azaltmak ve uygulamaların bilimsel temele dayalı olarak gerçekleştirilebilmesi için 27 Ekim 2014'de Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği resmi gazetede yayınlanmış ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamalarının sertifikalı hekimlerce uygulanabilmesinin önü açılmıştır.

Üniversitemizde açılan merkez; tedavi yöntemlerinin geliştirilmesi, yenilikçi sağlık destek ürünlerinin geliştirilmesi ve tarımsal arazi açısından zengin olan bölgemizde ilgili ürünlerin yetiştirilerek bilimsel dayanaklarının ve yeni tedavi olanaklarının araştırılması bakımından ülkemizde bir ilk olacaktır.

Çevre Alanında İhtisaslaşma: Tarımsal Atıkların Endüstriye Geri Kazanımı

Bölgemiz, alan olarak küçük bir yüzölçümüne sahip olmasına rağmen, çeper alanlarının tarımsal potansiyeli yüksek düzeyde olup; bazı tarımsal ürünler bakımından (fındık, mısır kivi ve patates) Türki-

ye'de ilk sıralarda yer almaktadır. Bölgemizdeki en önemli tarımsal atık fındık atıklarıdır. Her yıl sadece Düzce ilinde 100 bin ton civarında başta fındık atığı olmak üzere tarımsal atık açığa çıkmaktadır. Bu atıklar sadece yakılarak değerlendirilebilmektedir. Bölgenin önemli değerlerinden başta fındık olmak üzere, tarımsal ürünlerin birincil amaçla kullanımından artan atıkların, kompozit ve kimyasal katma değerli endüstriyel ürünlere dönüşmesi, hali hazırda mevcut üretim potansiyelinin farklı bir alanda da kullanılması sağlanarak bölgesel kalkınmaya katkıda bulunulması sağlanacaktır. Bu atıkların katma değerli ürünlere dönüşümü kapsamında temel Ar-Ge'nin yanı sıra pilot üretim Ar-Ge ile tüm ürünlerin endüstriyel fizibiliteleri ile yatırım hazır hale getirilmesi ve patentlerinin alınması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda endüstriyel fizibiliteleri tamamlanan ve patentleri alınan ürünlerin yatırımcılarla buluşması sağlanarak bölgemize önemli bir katkı sağlanmış olacaktır.

Tarımsal Atıkların Endüstriye Geri Kazanımı Uygulama ve Araştırma Merkezi aracılığıyla, bölgemizin en önemli tarımsal atığı olan fındık atıklarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Merkezimizde, hem merkez atıkları hem de bölgemizin atıklarının katma değerli ürünlere dönüşümü çevre korunması yönünden de büyük önem arz etmektedir.

İşbirlikleri

Üniversitemizin ihtisaslaşma çalışmalarında her iki stratejik alanda da üretim ve sanayi odaklı planlama yapılmakta, yerel dinamiklerin değerlendirilmesinin yanı sıra sektör raporları ve sanayinin talebine binaen ilimizin potansiyeli göz önüne alınmaktadır. Bu kapsamda ilimize yatırım getirerek kalkınmayı Ar-Ge'ye dayalı olarak artırabilmek için bir çok firma ve kuruluş ile stratejik işbirliği sözleşmeleri imzalanmış ve ortak çalışmalar başlatılmıştır. Ayrıca birlikte ürün geliştirmek ve kaynakları etkin kullanmak amacıyla Bezmialem Üniversitesi ile de sözleşme imzalanmıştır.

Tıbbi bitki yetiştirilmesi

50 civarında köylü ile ekim dikim sözleşmesi imzalanmış ve yaklaşık 250 dekarlık arazide 27 adet tıbbi bitki türünün (Asirantes, Aspir, Biberiye, Büyük Ayı Pençesi, Çemen, Çivit Otu, Çörek Otu, Datura, Dul Avrat Otu, Ekinazya, Enginar, Hint Yağı, İzmir Kekliği, Keten, Kırmızı Çiçekli Yüksük Otu, Kırmızı Yapraklı Reyhan, Kişniş, Limon Otu, Misk Ada Çayı, Misk Çiçeği, Oğul Otu, Rezene, Sarı Kantaron, Şevketi Bostan, Tıbbi Adaçayı, Tıbbi Nane, Zufaotu) deneme ekimleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilecek veriler ışığında uygun tıbbi bitkilerin tüm ilimize yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Anlaşma imzalanan firmalarla yürütülen Ar-Ge çalışmaları ile bu bitkilerden ara mamul/ nihai ürün elde edilecek ve satışları sağlanacaktır. Bu sayede geleneksel tıptaki en önemli süreçlerden biri olan tıbbi bitki ekstraktlarının elde edilmesi, tamamıyla yerli ve milli üretim ile gerçekleştirilecektir.

Anlaşma imzalanan Mikrom Firması ile birlikte ilimizde bir örnek tıbbi bitki bahçesi (40 dekar) oluşturma çalışmaları devam etmektedir. Bu örnek bahçede ilimizdeki kırsaldaki insanımıza tıbbi bitki eğitimleri gerçekleştirilmektedir. Bu eğitimler sayesinde tıbbi bitki ekimin yanı sıra ilimizde özellikle doğal olarak bol miktarda yetişen tıbbi bitkilerin (Civanperçemi, Aslan pençesi, Hatmi çiçeği, Dere otu, Kırlangıç otu, Tarla atkuyruğu, Kırk-

kilit, Sarmaşık, Altın otu, Sarı Kantaron, Limon otu (Melisa), Keklik otu (İstanbul Kekiği), Kara mürver, Deve diken, Karahindiba, Hayıt) toplanması organize edilmektedir. Bu sayede bol miktarda doğal yetişen bu bitkilerin ekonomimize kazandırılması sağlanacaktır.

Fındık atıklarının geri kazanımı

Fındık başta olmak üzere ilimizin tarımsal atıklarının katma değerli ürünlere (biochar, aktif karbon vb) dönüşümü için yatırım çalışmaları yapılmıştır. İlgili firmalar, Düzce Teknopark'da Ar-Ge çalışmalarını sürdürecektir. Yatırım kararının en önemli mihenk taşı ise ihtisaslaşma kapsamında firma ile gerçekleştirilecek Ar-Ge ve Ür-Ge çalışmalarıdır. Hali hazırda farklı tarımsal atıkların kullanımındaki bilgi ve yatırım tecrübelerinin ilimizdeki mevcut atıklara uygulanmasına yönelik fizibilite, üniversitemiz ihtisaslaşma koordinatörlüğü ile birlikte planlanmıştır.

Ar-Ge çalışmaları

Geleneksel tıbbın en önemli problemlerinden birisi modern tıp gibi etkin deneysel çalışmalar ile etkinliklerinin ve etki mekanizmalarının belirlenmemiş olmasıdır. İlk aşamada invitro olarak laboratuvar ortamındaki çalışmaların yanı sıra invivo olarak da Üniversitemiz Hayvan Deneyleri Laboratuvarında, deney hayvanları üzerinde bu çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

İlgili alanda çalışan fakültelerimizin yanı sıra, yerleşke alanı içerisinde çevre çalışmaları için yaklaşık 400 m2 kapalı alana sahip bir bloğun tahsisi gerçekleştirilmiştir. GTT çalışmaları için Üniversitemiz Hastanesine yakın bir noktada 2400m2 kapalı alana sahip bir binanın tahsisi gerçekleştirilmiştir. Tahsis edilen alanların tadilatı devam etmekte olup bu alanlara ek olarak üniversitemiz bünyesindeki Deney Hayvanları Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Bilimsel Ve Teknolojik Araştırmalar, Araştırma Ve Uygulama Merkezi de aktif olarak faaliyet göstermektedir. Bu merkezlerdeki

tüm harcamalar (yaklaşık 100000 lira) ihtisaslaşma kapsamında eş finansman olarak Üniversitemiz tarafından desteklenmektedir. Üniversitemiz ayrıca bilimsel araştırma projeleri (BAP) birimi tarafından son 18 ayda ihtisaslaşma programı kapsamında 1.412.181 liralık 21 adet projeyi kendi kaynakları ile desteklemiştir.

Arıcılık

İhtisaslaşma çalışmaları kapsamında Arıcılık Uygulama ve Araştırma Merkezimiz (DAGRM) tarafından ücretsiz olarak kurslar düzenlemiş ve gönüllü köylülerimize eğitim verilmiş ve 55 arıcımız sertifikalarını almışlardır. Eğitimlerini başarıyla tamamlayan 22 arıcımızla üretilen propolislerin piyasa değerinin altında olmamak şartıyla doğrudan SBS Bilimsel Bio Çözümler Firması satış konusunda sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşme ihtisaslaşma çalışmalarımız kapsamında ilk satış sözleşmesi özelliğini taşımaktadır. Bu yıl 7. Si düzenlenen "Arı Biziz Balda Bizdedir-7" başlıklı TÜBİTAK 4004 projesi ile 60 çocuğa arı ve arının doğa için önemi konusunda eğitim verilerek, farkındalık oluşturulmuştur. Üniversitemiz BAP desteği ile "Deneysel Hipertansiyon Modeli Oluşturulan Sıçanlarda Grayanotoksin-3 İçeren Ormangülü Balının Etkisi" isimli projeyle bölgemizde yetişen ormangülü bitkisinden elde edilen balın hipertansiyon hastaları için tansiyon düşürücü olarak kullanılmasına yönelik araştırmalar devam etmektedir. Üniversitemiz BAP desteği ile "Düzce'de Üretilen Balların Tıbbi Değerinin Belirlenmesi İçin bir çok proje yürütülmektedir.

Tıbbi mantar yetiştiriciliği

Laboratuvar ortamında istiridye mantarı ve tıbbi mantar sınıfında yer alan shiitake mantarı için deneylerde başarı sağlanmıştır. Yakın bir zamanda aynı çalışmalar ölüksüzlük mantarı olarak da reishi-ganoderma mantarı (laboratuvar ortamında misel üretim çalışmalarına başladık) üretme çalışmalarına başlanacaktır.

Markamız

Üniversitemiz tarafından ekilen ve doğal toplanan bitkilerden (Sarı Kantaron, Lavanta, Hibiskus, Rezene, Alıç, Zencefil, Ginkgo biloba, Çarkıfelek, Şerbetçiotu, Melisa, Katır Tırnağı, Papatya, Kekik, Kara Hindiba, Isırgan Otu, Üzerlik Otu, Nane, Sumak, Biberiye) formülasyonları oluşturulan, tıbbi aromatik yağ (14 ürün), krem (17 ürün), bitkisel çay (15 ürün) ve kolonya (5 ürün) ürünlerinin üretimi gerçekleştirilmiştir.

Geleneksel tıp uygulamaları

Sağlık bakanlığı ilgili yönetmelik kapsamında 15 adet geleneksel tıp uygulamasının uygun sertifikaya sahip doktorlar tarafından gerçekleştirilmesine izin vermektedir. Bu kapsamda ilgili izin bakanlığın Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı tarafından verilmektedir. İhtisaslaşma çalışmaları kapsamında geleneksel tıp uygulamaları poliklinik faaliyetleri izni verilmiştir. Böylece hasta kabullerine başlanmıştır.

GTT alanında toplumda hali hazırda kullanılan ve herhangi bir bilimsel dayanağı olmayan, belli standartlarda üretilmemiş ve kontrolleri yapılmamış ürün ve uygulamaların kullanımı ne yazık ki oldukça yaygındır. Özellikle standardizasyondan yoksun, mevzuat alt yapısına uygun olmayan, denetimsiz ve istismara açık bir alanın göz ardı edilmesinin bölgemiz ve ülkemiz açısından ciddi kayıplara neden olacağı açıktır. Bu mekanizmaların ortaya çıkarılması belki de gelecekte tedavisi olmayan bazı hastalıkların tedavisi amacıyla ilaç veya tedavi şekillerinin keşfedilmesini sağlayabilecektir. Bu amaçla koordinatörlüğümüz ve geleneksel ve tamamlayıcı tıp merkezimiz öncülüğünde 03.05.2018'de Üniversitemizde 'Geleneksel Tıpta Kalite ve Standardizasyon' isimli bir çalıştay düzenlenmiştir. Geleneksel tıpta önemli STK'lar-

dan olan fitoterapi, aromaterapi, apiterapi ve doğal ilaç derneklerinin yanı sıra, Müsiad ve ayrıca sektörün önemli aktörlerinden olan Aksuvital, sbs Bio gibi firmaların bir araya gelip oluşturacağı yeni bir platform kurulmasına öncülük edilmektedir. Bu platform uluslararası kaliteye sahip ve özerk geleneksel tıp (hammaddesinden son aşama olan uygulama safhasına kadar) standartlarının oluşturulmasını sağlayacaktır. Halkımız nezdinde bir güven platformu olacak bu platform, sektörün de kaliteli ve marka değeri yüksek bir hale gelmesine öncülük edecektir.

Eğitim ve öğretim

İhtisaslaşma çalışmaları kapsamında hali hazırda üniversitemiz sağlık ve fen bilimleri bünyesinde toplam 11 lisansüstü tez çalışması devam etmektedir. Ayrıca YÖK tarafından başlatılan 100/2000 doktora bursu kapsamında Doğal Ve Bitkisel Ürünler/Kozmetik Ürünler bilim dalında 7 doktora çalışması devam etmektedir. Bu bilim dalında doktora programımız sağlık bilimleri enstitüsü altında YÖK tarafından kabul edilmiş ve bağımsız bir program olarak devam etmektedir. Eylül döneminde yeni sekiz (8) araştırmacı programa dahil edilecektir. Ayrıca TÜBİTAK'ın yeni açıkladığı 2244 Sanayi Doktora Programına, ihtisaslaşma çalışmaları kapsamında çalışmalar yürütülen GP, Nobel, Realkom, Standart Profil, Mikrom firmaları ile ortak başvuru yapılması planlanmış olup başvuru dosyaları hazırlanmaktadır. Buna ek olarak Üniversitemiz önlisans programlarından Arıcılık programı ve tıbbi aromatik bitkiler programına yerleşen öğrenciler ile kontenjanların neredeyse tamamı dolmuştur.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ HATAY ARAŞTIRMALARI

✎ Prof. Dr. Hatice Pamır*

Mustafa Kemal Üniversitesi 1992 yılında, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (ARSAMER) 1995 yılında kurulmuştur. Merkezin temel amacı Hatay ve çevresinin zengin arkeolojik değerlerini araştırma ve bilim dünyasına sunmanın yanı sıra dar anlamda bölgenin, geniş anlamda ise Doğu Akdeniz dünyasının insan ve insan topluluklarının geçmişini anlamaya ve kurgulamaya yönelik veriler toplamayı hedeflemektedir. Arkeolojinin temel amacı geçmişte insanın ürettiği, yapıp ettiği her nesneyi, içinde bulunduğu coğrafi çevre ile araştırır; insanı konu edinen bilim dalları ile birlikte multidisipliner çalışma prensibi üzerinden veri üretmeyi amaçlar. Geçmişteki insana dair her şey arkeolojinin konusu içindedir.

Uygarlık tarihinin bereketli bölgelerinden, kültürlerin kesişim noktalarından biri olan Hatay ve yakın çevresinde arkeolojik araştırmalar en erken

20. yüzyıl başlarında yabancı misyonlar tarafından yapılmıştır. I. Dünya savaşı sonrasında Fransız Manda Yönetimine bırakılan Hatay'da bu dönem araştırmalarında ele geçen eserlerin büyük kısmı Türkiye dışına götürülmüştür. Türkiye topraklarına 1939 yılında katılan Hatay'da arkeolojik araştırmalar bu tarihte durmuştur. Üniversitemizin kuruluşu ve hemen ardından ARSAMER'in faaliyete geçmesi ile 1995 yılından itibaren arkeolojik araştırmalar yeniden başlatılmış, bölgenin kültürel değerlerini ortaya çıkarmanın yanı sıra Arkeoloji ve Sanat Tarihi bölümlerinde yetişen öğrenciler için uygulamalı eğitim olanağı sunmuştur. ARSAMER, kendi bulunduğu bölgede araştırmalar üzerine yoğunlaşmış ve içinde yaşadığımız bölgenin günümüz öncesi uygarlıklarını, uygarlığı oluşturan insanı ve toplumu daha iyi tanıyan ve araştıran bölge uzmanı arkeologlarının yetişmesine de olanak sağlamıştır.

* Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Araştırma Uygulama Merkezi Müdürü

Amik Ovası Bölgesel Araştırmaları: Yüzey Araştırmaları ve Kazılar

İlk kez Chicago Üniversitesi Şark Enstitüsü (Oriental Institute) adına arkeolog R. Braidwood tarafından Amik Ovası'nın yerleşim tarihi ve yerleşim biçimlerini araştırmak amaçlı yapılan Amik Ovası Bölgesel Araştırmaları ve Amik Ovası Kazıları 1937-1939 yılları arasında Fransız manda döneminde başlatılmış, Hatay'ın Türkiye topraklarına katılması sonrasında ve yaklaşan II. Dünya Savaşı nedeniyle sonlandırılmıştır. 1995 yılında Chicago Üniversitesi Şark Enstitüsü kadrosunda iken bölgeye gelen Prof. Dr. A. Yener Amik Ovası Bölgesel Araştırmaları'nı (Amuq Valley Regional Projects) yeniden başlatmış ve ARSAMER'den iki uzman arkeolog bu projede görev almıştır. Amik Ovası ve ovayı çevreleyen yamaçlarda tarihöncesi dönemden günümüze kadar uzanan süreçte yerleşilmiş büyük, orta ve küçük ölçekli yerleşimlerden oluşan ve sayısı 400'ü bulan yerleşim yeri tespit edilmiş ve belgelenmiştir. Bu çalışmalar sonucunda Yakındoğu kronolojisi için önem taşıyan ve Amik Kronolojisi (Amuq Chronology) olarak adlandırılan, maddi kalıntılara dayalı yerleşim kronolojisi kurgulanmıştır. Prof.Dr.Yener başkanlığında devam ettirilen bu araştırmalarla Amik Ovası'nda tarihi ekolojik çevre ile yerleşimler arasındaki ilişkilerin kronolojik bağlamda değerlendirilmesi ve çevre-kentleşme ilişkilerinin sorgulanması ile bölgenin yerleşim tarihi tanımlanmıştır.

Yeni dönem araştırmaları Amik Ovası'nın paleo-coğrafyası ve paleo-iklimine bağlı insan, çevre ve yerleşim ile ilişkisi üzerinde yoğunlaşan jeolog ve arkeolog araştırmacıların katılımıyla multidisipliner bir çalışma gerçekleştirilmektedir. Bu çalışma kapsamında ova merkezleri ve kırsal yerleşimleri civarından alınan jeolojik sediman karotları ile bölgenin geçmiş yaşam koşulları tanımlanmaya çalışılmaktadır.

Kurdu Höyüğü Kazısı: Amik Ovası'nda Halaf ve Ubeyd dönemleri ile Neolitik sonu ve Kalkolitik dö-

nem geçişinde kentleşme sürecinin tanımlandığı Kurdu Höyük'te ilk kazı çalışmaları küçük ölçekli olarak R. Braidwood; multidisipliner araştırmalar ise Prof. Dr. Yener başkanlığında ve ARSAMER uzmanlarının da katılımı ile 1998-2000 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Özellikle Ubeyd dönemi ile birlikte en erken kompleks toplulukların Mezopotamya, Anadolu ve Doğu Akdeniz'teki gelişimini tanımlamada Kurdu Höyüğü kilit merkezlerden biri olmuştur.

Aççana Höyüğü, Eski Alalah Kenti Kazısı: Alalah (Aççana Höyük), Asî nehrinin kenarında, 22 hektarlık boyutuyla Amik Ovası sınırları içerisindeki en büyük Orta-Geç Tunç Çağı (M.Ö 2. Binyıl) yerleşimlerinden biridir. Orta Tunç Çağı'nda Halep merkezli Yamhad Krallığı'na vasal olarak hizmet etmiş, Geç Tunç Çağı içinde ise Amik Ovası merkezli Mukiş Krallığı'nın başkenti olma statüsünü kazanmıştır. Bu dönem içerisinde Yakın Doğu'nun önemli güçlerinden biri olan Mitanni İmparatorluğu'na hizmet eden krallık M.Ö. 14. Yüzyılda Hitit seferleri ile birlikte ele geçirilmiş ve Hitit'lerin Doğu Akdeniz koridoru üzerindeki en önemli askeri merkezlerinden bir haline gelmiştir.

Alalah'ta 1930'lu yıllarda İngiliz arkeolog L. Woolley tarafından yürütülen kazıların ardından sis-

tematik ve uzun soluklu kazılar Prof. Dr. Yener tarafından 2003 yılında başlatılmış ve halen devam etmektedir. Yeni dönem kazılarında kentin politik, ekonomik ve sosyal yapısını anlamaya yönelik araştırmalarda özellikle arkeometrik yöntemlerin kullanımı ağırlık kazanmış, Bilimsel Arkeoloji'nin gelişimi adına önemli katkılarda bulunulmuştur.

Toprakhisar Höyük Kazısı: Toprakhisar Höyük, Hatay'ın tepelik Altınözü bölgesinde, Yarseli Barajı'nın kenarında yer almaktadır. Büyük bir kısmı baraj tahribatı altında olan yerleşimde 2016 yılında Hatay Arkeoloji Müzesi başkanlığında ve Dr. Öğretim Üyesi M. Akar'ın katılımı ile gerçekleştirilmektedir. Arkeolojik araştırmaların ağırlıklı olarak Amik Ovası'nda yürütüldüğü bölgede Kalkolitik'ten Demir Çağı'na kadar kesintisiz bir yerleşim tabakalaşması sunan Toprakhisar Höyük, ova kent merkezleri ve yüksek kırsal arasındaki ekonomik, politik ve kültürel etkileşimi tanımlamak adına yeni veriler sağlamaktadır.

❏ Samandağ Körfezi / Asi Nehri Deltası Arkeolojik Kazı ve Araştırmaları

Amik Ovası Bölgesel Yüzey Araştırmaları içinde başlayan daha sonra bağımsız bir araştırmaya dönüşen Asi Nehri Deltası /Orontes Delta yüzey araştırması 1997-2008 yılları arasında Prof. Dr. H. Pamir başkanlığında bir ekip ile ARSAMER'in yürüttüğü ilk araştırmadır. Doğudan İran ve güneyden Irak ve Suriye üzerinden gelen yollar Amik Ovası'nda geçmekte, Asi Nehri Vadisi üzerinden Asi Deltasına ve buradaki liman kentlerinden Akdeniz'e bağlanmaktadır. Asi Deltası Yüzey Araştırması kapsamında Doğu Akdeniz'de ticari mallar kadar kültürün taşınmasında etkin olmuş üç büyük liman kenti olan Sabuniye, Al Mina ve Seleuceia Pieria kentlerine odaklanılmıştır. Bunu yanı sıra Asi Deltası'ndaki yerleşim dokusu araştırılmış; deltanın üst paleolitik çağdan itibaren iskan edildiği; özellikle Orta-Geç Tunç çağından günümüze değin uzanan yerleşim kronolojisine sahip olduğu ortaya konmuştur.

Sabuniye ve Al Mina Araştırmaları: Asi Nehri üzerinde doğal bir tepe üzerinde kurulan Sabuniye yamaç höyük yerleşimi ilk kez 1936-37 yılları arasında bölgede kazı yapan İngiliz arkeolog L. Woolley tarafından keşfedilmiştir. Woolley' in kısa süren kazı çalışması sonrasında höyük terkedilmiş ve akademik dünyada neredeyse unutulmuştur. 1997 yılında ARSAMER'in höyük yeniden keşfedilmiş ve 2006 yılına kadar süren yüzey araştırmaları ve 2008-2001 yılları arasında Prof. Dr. H. Pamir başkanlığında kazı çalışması yapılarak Sabuniye Höyük bilim dünyasına yeniden tanıtılmıştır.

Al Mina, Asi Nehri üzerinde küçük bir höyük yerleşimi olmasına rağmen, kültür tarihine damga vurmuş bir liman yerleşimidir. İlk kez 1936-37 yıllarında L. Woolley tarafından kazılmıştır. Araştırmalar, MÖ 8. Yüzyıl ortası ile MÖ 300 yılları arasında Doğu Akdenizli tüccarların ticari ilişkilerini yürüttüğü, özellikle de Yunanlı tüccarların faal olduğu, ticari ilişkiler kadar kültürel etkileşimin de yaşandığı ve taşındığı bir liman yerleşimi olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Merkezimiz çatısı altında yürütülen araştırmaların en çarpıcı sonucu, Sabuniye limanının kıyı çizgisinin değişmesi ve denizin çekilmesi sonucunda giderek denizden uzaklaşmasıyla kıyıya daha yakın konumda olan Al Mina'da limanın kurulduğu ve Sabuniye' de ikamet eden tüccarların ticari faaliyetlerini Al Mina limanı üzerinden sürdürdüküdür.

Seleucia Pieria Araştırmaları: Samandağ Körfezinde, Çevlik ören yerinde MÖ 300 yılında Büyük İskender' in doğuyu fethi sonrasında Makedon general Seleukos tarafından en geniş sınırları doğuda Semerkand' tan batıda Sardes' e kadar uzanan krallığına başkent olarak kurduğu kent, Prof. Dr. H.Pamir tarafından arkeolojik ve literatür araştırmaları yapılarak doktora tezi olarak hazırlanmış ve bilim dünyasına tanıtılmıştır. Fransız manda dönemi 1937 kazısından sonra 1997-2007 yılları arasında yüzey araştırmaları ile antik kentin arkeolojik dokusu belgelenmiş, topografik planı çıkarılmıştır. Roma çağında Doğu Akdeniz'in büyük limanları arasında, Akdeniz deniz ticaretinde önemli yer alan Seleucia Pieria limanının karalaşma tehlikesini önlemek üzere, Vespasianus-Titus dönemlerinde anakaya içinden açılan yaklaşık 1 km uzunluğundaki baraj-tünel-kanal anıtı (Vespasianus-Titus Tüneli), ARSAMER'in de katılımı ile hazırlanan öneri ile UNESCO kültür miras listesine aday olarak kabul edilmiştir. Seleucia Pieria antik kentinin Doğu Akdeniz dünyası içinde üstlendiği rol günümüzde Hatay'ın hala aynı önemi koruduğuna tarihsel süreç içinde tanıklık etmektedir.

❖ Antiokhea / Antakya Antik Kenti Arkeolojik Kazı ve Araştırmaları

Antiokheia ad Orontem/ Asi Kıyısındaki Antakya MÖ 300 yılında kuruluşundan kısa bir süre sonra Seleukos Krallığı'nın başkenti, MÖ 63 yılından itibaren Roma'nın Doğu eyaleti Suriye'nin merkezi olarak MS 638 yılına kadar her alanda etkili bir kent olarak varlığını sürdürmüştür. İlk kazı çalışmaları 1932-1939 yılları arasında Antioch Expedition adı

altında bir çok üniversite ve kurumu barındıran bir misyon tarafından gerçekleştirilmiş, 1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye katılımından sonra kazılar sonlandırılmıştır. 2004 yılından itibaren ARSAMER çatısı altında araştırmalar yeniden başlatılmış, 2004-2008 yılları arasında Leipzig ve Halle Wittenberg üniversitesinden uzmanların da katılımı ile geniş çaplı yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir. Antakya kentsel yayılımının üç yüz hektarlık bir alanı kapladığı ve halen üzerinde yaşanan büyük bir antik kent gerçeği, kentin tamamını açığa çıkarmayı imkansız hale getirmiş ve bu nedenle de sadece seçilen belirli noktalarda kazı çalışmalarını sürdürmeyi zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda Hatay Müzesi ile birlikte 2012-2014 yılları arasında yapılan kent içi teleferik istasyonu kazısı kentin MS 3. Yüzyılda yerleşilmiş konutu ve mozaiklerini, 2010-2012 yılları arasında 17 dönüme ulaşan bir alanda yürütülen müze otel kurtarma kazısı Hellenistik dönemden Roma Çağı sonlarına kadar olan kentsel dokusunu ortaya çıkarmıştır. Her iki kazıda Fransız Manda döneminin ardından antik kentte gerçekleştirilen ilk bilimsel sistematik kazılardır.

Antikçağın ünlü mozaik üretim merkezi olan Antakya ve çevresinde ortaya çıkan mozaikler üzerine araştırmalar ayrı bir başlık altında yürütülmektedir. M.S. 4. Yüzyılda "Doğunun Kraliçesi" olarak adlandırılan Antakya'nın antik çağ sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi kimliğini tanımaya ve tanıtmaya yönelik araştırmalarımız multidisipliner bir yaklaşımla devam etmektedir.

❖ Kuseyr Yaylası Yüzey Araştırmaları

Kuseyr Yaylası, Amik Ovasının hemen güneyinde yumuşak tepeler halinde yükselen dağlık alanda, Kalker Masif olarak adlandırılan coğrafi bölgenin kuzey ucunu oluşturmaktadır. Kuseyr Yaylası Yüzey Araştırması, yerleşimlerin tespiti, biçimi ve dağılımı üzerinden Amik Ovası yerleşimleriyle olan ilişkisini tanımlanmayı ve ovayı Suriye'ye bağlayan

antik çağ yol ağlarını ve bölgelerarası iletişimi belirlemeyi amaçlamıştır. Antiokheia'nın kırsal alanını oluşturan bu bölgede kırsal üretim biçimleri ve kent ile ilişkilerini tanımlaya yönelik araştırma 2007 yılından bu yana yürütülmekte olup 300'e yakın yerleşim birimi tanımlanmıştır.

➤ Issos Ovası Epiphaneia Erzin Kazısı

Hatay'ın Erzin Ovasında yer alan Hellenistik Çağ kenti Epiphaneia'da Hatay Arkeoloji Müzesi tarafından yürütülen kazılar 2016 yılından itibaren AR-SAMER'in katılımı ile devam etmektedir. Çukurova'nın doğusunda yer alan Erzin Ovası antik çağdaki adıyla Issos ovasının yerleşim tarihini ve arkeolojik dokusunu ortaya çıkarmayı hedefleyen bu araştırma Amanos Dağlarının doğusunda yer alan Amik Ovası ile batısında uzanan Issos Ovası arasındaki ilişkileri de sorgulamayı ve bilinenin dışında antik çağlardaki kullanım alanlarını araştırmayı amaç edinmiştir. Şu ana kadar yürütülen kazı sonuçları kentin zengin sosyo-kültürel ve ekonomik hayatını öne seren buluntular sunmuştur.

➤ Hatay Türk İslam Dönemi Araştırmaları

Hatay'da 7. Yüzyıl ve sonrası, Türk ve İslam dönemine ait kültür varlıklarının tespiti, belgelenmesi ve sanat tarihi disiplini açısından bilimsel olarak değerlendirilmesini amaçlamaktadır. 2018 yılına kadar Yayladağı ilçe merkezi ile Antakya, Samandağı, Yayladağı ve Altınözü ilçelerine bağlı toplam 33 köyün yerleşim dokusu incelenmiş ve bu yerleşimlere ait çok sayıda etnografik eser belgelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Hatay Müze Müdürlüğü başkanlığında, 2014 yılından itibaren yürütülen Türkmen Mezarlığı Kurtarma Kazısında çalışmasının amacı, mezarlıktaki türbe, mezar, mezartaşları, küçük buluntular ile bunların içerdikleri bezeme unsurlarını belgele-

mek, biçimsel, üslupsal ve kültürel niteliklerini ve kökenlerini ortaya koymak, benzer nitelikteki sanat ve kültür ürünleriyle karşılaştırarak bilimsel olarak değerlendirmek, tarihi çevre bağlamında korumak ve tanıtmaktır. Çalışmalar sonucunda, alanda mevcut şahideler ve mezarlarla ilişkili diğer taşlar, plastik ve yapısal özelliklerine göre belli tipler halinde sınıflandırılarak tanımlanmış, Türk mezar kültürü ile ilişkileri irdelenmiş ve bilimsel değerlendirilmeleri yapılmıştır.

Arkeoloji, insan topluluklarının geçmişini anlamaya ve kurgulamaya yönelik bir bilim olduğu için insanı ilgilendiren, insanın içinde yer aldığı tüm bilim dalları ile birlikte geçmişin bilinmezlerini aydınlatmayı amaçlar ve nesnel bilgiler üretir. Arkeoloji uyguladığı yöntemlerinden biri olan kazı ile sınırlandırmak bu bilim dalını 20. Yüzyılın başlarındaki arkeolojiye yaklaşımla eşdeğer tutmaktır. Bu nedenle üniversitelerimizde kurulması hedeflenen arkeoloji araştırmaları merkezlerinin bir enstitü kimliği taşımasının da artık zamanı gelmiştir.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması Kapsamında

TERMAL SERALARDA KÜMELENME PROJESİ

◆ Prof. Dr. Vatan Karakaya*

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rektörü

► Giriş

Üniversitemizin 2017-2021 dönemine ait Stratejik Planında paydaşlarla iş birliği içerisinde yerel ve bölgesel kalkınmaya öncülük etmek öngörülmüştür. Bu amaç altında bölgedeki potansiyel enerji kaynaklarının etkin kullanımı, bölgesel tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, yerel ve bölgesel kurum ve kuruluşlara, ihtiyaç duyulan alanlarda eğitim, araştırma, danışmanlık ve teknik hizmetlerin sunulması, yürütülecek yeni projeler ile Üniversitemizin il ekonomisine ve bölgesel kalkınmasına katkısının artırılması hedeflenmiştir. Bu hedeflere ulaşma yolunda, Üniversitemizin Orta Anadolu Bölgemize ve özellikle Kırşehir İline olan katkılarını arttırmak ve belirli alanlarda ihtisaslaşmaları başlatmak rolü, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığımızın 2006 yılından itibaren kurulan Üniversiteler arasında "Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması" kapsamında başlattığı projenin sonucudur. Projelerin hayata geçirilmesi ile bölgede yeni iş kolları ve nihayetinde istihdamı tetikleyen çalışma ortamlarının artırılması için Üniversitemizin katalizörlük özelliği, bir daha perçinleşmiş olarak faaliyete geçti.

Üniversitemizin rol üstlendiği projeler aşağıda verilmiştir;

- Terme Sahasında Jeotermal Kaynağın Temini ve Proje Sahalarına İletimi Projesi
- Termal Seralarda Kümelenme Projesi
- Kaba Yem Üretim Projesi
- Ceviz Odaklı Kalkınma ve Gelişim Projesi
- Jeotermal Kaynaklı Rehabilitasyon Merkezi (JEOKAREM) Projesi
- Sporcu Sağlığı Araştırma, Uygulama ve Termal Rehabilitasyon (SAUTER) Merkezi Projesi
- Pilot Üniversite Projelerinin Eğitim ve Tanıtım Projesi

Bu projelerden "Termal Seralarda Kümelenme Projesi"nin hem jeotermal hem de tarım ekseninde faaliyet gösterecek olması sebebiyle; bu makalede, Üniversitemizin Jeotermal kaynak ile işletilecek seralarla bölgesine örnek olma yolunda attığı ve atacağı adımlar irdelenmiştir.

Kırşehir İlinin sahip olduğu jeotermal su kuyuları, jeotermal ve tarım alanında ihtisaslaşmaya gitmenin en önemli sebeplerindendir. Bu su kuyularının daha etkin ve daha rantabl kullanımı için Üniversitemizin sahip olduğu akademik birimlerinin katalizörlüğü ile İlimizin kalkınmasına önemli düzeyde katkı sağlanması öngörülmüştür. Zira İlimiz, jeotermal kaynakların şehir merkezinde bulunduğu nadir şehirlerden birisidir. Halihazırda, Kırşehir'de 7 jeotermal saha bulunmaktadır. Bu sahalarda toplamda 35 adet jeotermal kuyu bulunmaktadır. Bu kuyulardan 12'si 50°C'nin üzerindeki sıcak su sağlamakta olup seracılık faaliyeti için uygundur. Bu konuda dış paydaşlarımız olan Valilik bünyesindeki İl Özel İdare Genel Sekreterliği ve Kırşehir Belediye Başkanlığı ile mevcut sıcak su kuyularının üniversitemize tahsisi konusunda girişimler tamamlanmış ve akabinde Üniversitemiz kampüs alanına sıcak suyun ulaştırılmasına ilişkin ihale tamamlanmıştır. Kampüs alanımıza sıcak su ulaştığında Jeotermal Kaynaklı Rehabilitasyon Merkezi (JEOKAREM) ve Sporcu Sağlığı Araştırma, Uygulama ve Termal Rehabilitasyon (SAUTER) Merkezi Projeleri yanında Termal Seralarda Kümelenme Projesinde de kullanılarak jeotermal kaynağın hem sağlık ve hem de tarım alanında kullanımına yönelik pilot modelin bölgede tanıtımı da amaçlanmıştır.

► Proje materyali ve metodolojisi

Üniversitemiz Merkez Yerleşkesi içerisinde 1400 m² tam otomasyonlu Venlo Tip Cam Sera kurulumu (200 m²'lik 7 sera) ve işletme binası için ihaleler hazırlık aşamasında olup bu seralarda uygulanacak

farklı üretim teknikleri ve işletme modelleri ile bölgedeki çiftçi ailelerine uygun ürün seçimi ve üretimi konusunda öncülük edilecektir. Kurulacak seralarda öncelikli olarak topraksız tarım uygulanacaktır. Ayrıca, daha ucuz tesis maliyeti ve kolay kurulumu olan plastik seralar da alternatif olarak üreticilere tanıtılacaktır. Seralarda uygulamalı ve sertifikalı eğitimler ile nitelikli personellerin yetişmesine katkı sağlanacaktır. Üniversitemiz Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde Seracılık Alanında Lisansüstü Tez yürütmeyi tercih eden lisansüstü öğrenciler için de bu seralar tam bir akademik çalışma ortamı olacaktır. Ayrıca, Ziraat Fakültesi ve Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yürütülen akademik çalışmalar da güdümlü olarak bu proje ile ilişkilendirilecektir.

► Projenin bölgeye katkıları

Hayata geçen projenin Üniversitemiz aracılığı ile etkin bir şekilde tanıtımı sonucu, sıcak su sahalarından biri olan Merkez İlçeye bağlı Karakurt mevkiinde büyük ölçekli seraların kurulumu için seracılıkta kullanılmak üzere yeni sıcak su kuyuları açılmıştır. Bu yatırım, bölgede seracılığın gelişmesi için bölgedeki diğer yatırımcıları cesaretlendirme yanında sözleşmeli seracılık modelleri ile küçük aile işletmelerini de serada meyve, sebze, tıbbi ve aromatik bitki ve süs bitkileri üretimine teşvik edeceği ortadadır.

Üniversitemiz bünyesinde kurulan seraların ve bölgede kurulacak diğer seraların işletilmesinde rol alacak çekirdek ailelerin (anne, baba ve çocuklar) giderek sayısının artması ile ilimizde kırsaldan kente ve büyük şehirlere göçü önleyecek alternatif bir faaliyet alanının temelleri atılmış durumdadır. Böylece, özellikle aile bireylerinden kadınların istihdamının artırılarak ailelerimizin gelir düzeyinin artmasına katkı sağlanmış olacaktır.

Proje kapsamında verilecek seminerler ve sertifikalı eğitimlerle ilimizdeki sıcak su sahalarında seracılık yapacak nitelikli personel yanında müteşebbis sayısının artması beklenmektedir. Böylece, seracılığın bölgede yaygınlaşması ile sıcak su sahalarının etrafında termal seraların kümelenmesi doğal olarak gerçekleşecektir.

Söz konusu eğitimleri verecek nitelik ve uzmanlıkta öğretim üyelerimiz Üniversitemiz Ziraat Fakültesinde mevcuttur.

Kurulacak seralarda yetiştirme yöntemi olarak "topraksız tarım"ın kullanımı ile jeotermal kaynağın olmadığı yerlerde dahi turfanda ve yaz seracılığının yaygınlaştırılması yolu ile pazara daha erken ürün sunulması hedeflenmektedir.

İlimizde seracılığın yaygınlaşması ile Akdeniz Bölgesinden taşınmaz pahalılığı nedeniyle yeni sera yeri arayışı içinde bulunan yatırımcılar da ilimize ve bölgemize yatırım yapabilecektir. Böylece, ilimizdeki işçi potansiyeli çiftçi aileleri (özellikle kadınlar), İŞKUR'a kayıtlı işsizler, seracılıkta ve ilgili yan sanayide görev alabilecekler, sera ürünlerinin tüketiciye ulaşmasını sağlayacak zincirde görev alanlar (nakliyeciler, halciler, perakendeciler) ve başta Kırşehir olmak üzere yakın illerdeki tüketiciler de artan üretimden faydalanabileceklerdir.

► Projenin tanıtımı ve imzalanan protokoller

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rektörlüğü, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ve T.C Cumhurbaşkanlığının "Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması" kapsamında Üniversitemize vermiş olduğu onurlu rolün görünürlüğü ve tanıtımı konusunda; iş birliği protokollerinin imzalanması ve protokol şartlarının hayata geçirilmesinde çalışmalar sürdürülmektedir. Üniversitemizin desteklenen jeotermal ve tarım projeleri ile

ilgili olarak, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi ile iş birliği protokolü imzalanmıştır.

Termal Seralar Kümelenme Projesi kapsamında yapılan protokoller kapsamında; Sertifikalı İşçi Eğitim Desteği, Stajyer Öğrenci Desteği, Ar-Ge Desteği, Analiz Desteği ve Lisansüstü Eğitim Desteği gibi başlıca konularda mutabakata varılmıştır. İşbirliği detayında serada yetiştiricilik konusunda gereksinim duyulan işçilerin eğitiminin Üniversitemiz Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezinde kurslar ile sağlanması, Ziraat Fakültemiz başta olmak üzere Üniversitemizin Meslek Yüksekokullarında eğitim gören öğrencilerimizin stajlarını kurula- cak seracılık işletmelerinde yapma imkanı, serada yetiştiriciliği yapılan bitkilerin çeşitliliğini artırmaya yönelik ortak AR-GE çalışmalarının yapılması, yeni üretim tekniklerinin denenmesi ve uygulanması, topraksız tarım için ihtiyaç duyulan bitki besin elementleri ile bitki analizlerinin ve ayrıca üretilen ürünlerde pestisit kalıntı analizlerinin Üniversitemiz Merkezi Araştırma ve Uygulama Laboratuvarında yapılması ve nihayetinde lisansüstü eğitim gören öğrencilerimizin tezlerinin yürütülmesinde, çalışma ortamı ve materyal kullanımı bakımından işbirliği konularında ilgili yatırımcı kuruluş ile mutabakata varılmıştır.

Termal seralarda kümelenme projesi ile; kuru tarımın hakim olduğu, nadas alanlarının oldukça fazla olduğu ve sulu tarımın yeterince etkin olarak yapılmadığı, ancak sıcak su kaynağı zengini olan Kırşehir ilinde daha az tarım alanında daha kesif ve profesyonellik arz eden topraksız tarım gibi üretim teknikleri ile bölgenin tarımına ve istihdamına yeni alternatifler sunulacaktır.

EGE ÜNİVERSİTESİ BAĞIMLILIK TOKSİKOLOJİ VE İLAÇ BİLİMLERİ (BATI) ENSTİTÜSÜ

Prof. Dr. Ali Saffet Gönül

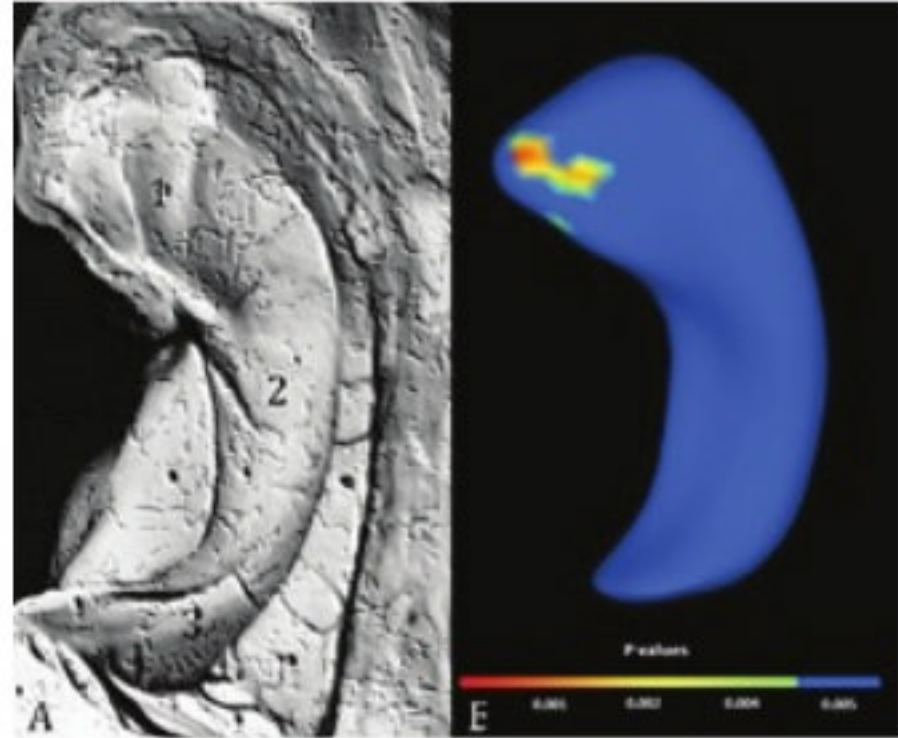
* Ege Üniversitesi Öğretim Üyesi

İnsan beyni şimdiye kadar bilimsel araştırmalarda karşılaştığımız en karmaşık sisteme sahip organdır ve halen çalışma prensiplerini net olarak anlaşılmış değildir. Bugün için en az 4 bilim dalı beynin ürünü olan, birbirleri ile etkileşim halindeki duygu, düşünce ve davranışın; insan ve çevresi üzerine olan etkisini anlamaya çalışmaktadır. Nöroloji beynin yapısını ve hastalıklarını incelerken, psikoloji ve psikiyatri normal ve anormal işlevlerini, duygu ve davranışlarını araştırmaktadır. Sosyoloji ise beyinlerin bir araya gelerek oluşturduğu süreçlerin ürünleri incelemektedir. Duygu ve düşüncelere sosyal davranışları da ekleyerek geniş bir açıdan bakacak olursak, hukuk ve ekonomi bilimlerinin de beyin işlevlerinin sonuçlarını değerlendirdiğini görmekteyiz. Dolayısıyla beyin gibi karmaşık bir organın nasıl çalıştığını ve ürünlerini anlamak için tek bir bilim dalı yeterli değildir ve 21. yüzyılın en önemli problemini çözmek için farklı yaklaşımlara gerek olduğu aşikardır.

Psikiyatri tarihi adeta yanlış yorumlanan hastalıkların tarihi gibidir. Şizofreninin anne tutumundan, depresyonun ise zayıf karakterden kaynaklandığı düşünüldü. Ancak, son 20 yılda gelişen araştırma teknolojileri özellikle de beyin görüntüleme teknikleri ile psikiyatrik hastalıklarının beyindeki işlev ve yapı bozukluğundan kaynaklandıkları gözlemlendi. Bu örneklerde olduğu gibi yanlış yorumlanan bir diğer hastalık ise madde bağımlılığıdır. Madde bağımlılarının zayıf iradeli insanlar olduğu ve istedikleri takdirde maddeyi bırakabileceği düşünülürken, şimdi bu hastalığın da biyolojik ve genetik kökenleri anlaşılmaya başlamıştır.

Depresyona yatkın olan genç kadınlarda hipokampus 3D modelinde gösterilen küçük dejeneratif değişiklikler. Sol resim kadavra, sağ resim in vivo örnekten. (SoCAT Lab çalışmasından, Durmusoğlu et al Comprehensive Psychiatry 2018)

Madde bağımlılığında bozuk olan en temel işlev beyin ödül mekanizmasıdır. Bu bozuk sistem madde kullanımı ile daha da bozulmaktadır ve maddenin

önemi o kişi için duygu, düşünce ve davranışının merkezi haline gelecek kadar artmaktadır. Bu sistemlerin bozulması ile kişinin davranışları normal sınırlardan çıkmakta, kendine zarar vermenin ötesinde hukuki, sosyal ve ailevi problemlere neden olmaktadır.

Ege Üniversitesi BATI enstitüsü yukarıda bahsettiğimiz geniş bakış açısı ile bağımlılık olgusuna bakmakta ve hastalığın temel olarak ödül sisteminin bozukluğu olduğunu düşünerek yaklaşmaktadır. Bu yaklaşım başka bağımlılıkları (kumar, internet, oyun gibi) anlamada da kolaylık sağlamaktadır. Kısaca ödül sistemi baştan bozuk bir kişi yeteri kadar dış uyaran (madde ve diğer) ile karşılaşsa bağımlı olmaktadır. Diğer yandan ödül sistemi daha iyi çalışan insanlar ise madde veya benzerleri ile karşılaşsa ve (kısa süreli) kullansa bile bağımlı olmamaktadırlar. Ancak, ödül sistemi motivasyon, haz, semantik bellek ve hatta ihtimal hesaplarında da rol oynayan bir sistemdir ve ilaç ile ya da başka bir yöntem ile basitçe müdahale edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle bağımlılık ile mücadele de basit yöntemler etkili olmamaktadır.

Bağımlılık Enstitüsü Ekibi 2017

BATI enstitüsü 3 temel hedefte araştırmalarını sürdürmektedir.

1. Ödül sisteminin, iç ve dış uyaran ile tetiklenerek madde arama davranışına yönelmesine engel olacak yöntemleri geliştirme. Bu yöntemler ile halen madde kullanan kişilerin kullandıklarında azalma olması amaçlanmaktadır.
2. İlerde madde kullanımı ihtimali olan kişileri (özellikle ergen ve çocukları) tespit edecek ve engel olacak yöntemleri geliştirerek, önleyici sağlık hizmetleri verebilecek sistemleri hazırlama (şekil 3).
3. Madde taramalarında kullanılacak toksikolojik yöntemlerin geliştirilmesi ve bu sistemlerin madde kullanım bozukluklarının tedavisinde ve adli alanlarda yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlamak (Şekil 4). Özellikle adli alanlardaki gerekli olan hassas ölçümleri daha ileriye taşımak.

BATI enstitüsü üniversitenin her alanında yukarıdaki hedefler ve perspektifler doğrultusunda çalışacak bilim insanlarını bir araya getirmektedir. Bu sayede, var olan anabilim dalları "Bağımlılık Anabilim Dalı" ve "Toksikoloji Anabilim dalı" 'nda çalışmakta olan birer öğretim üyesi olmasına rağmen, 37 yüksek lisans ve doktora öğrencisi mezun etmiş ve halen 68 öğrenciye eğitim vermektedir. Bu eğitimin temel amacı kendi alanında yetişmiş profesyonelleri (hemşire, psikolog, hekim, hukukçu, polis gibi) madde ile mücadelede bir üst seviye taşımaktır. Bunun yanında araştırma kökenli olanlara ise araştırma imkânı sağlamaktır. Bu sayede kişiler kendi alanları içinde kalırken, bağımlılık ve onunla mücadele konusunda eğitim almaktadırlar. Bu süreç eğitilen kişilere yeni kadrolar gerekmeden en kısa sürede toplum hizmetine katılmalarını sağlamaktadır.

BATI bugün için pek çok lokal bağımsız ve eğitim kuruluşu ile iş birliği yapmaktadır. Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsünün kamu yararına yürüttüğü bu bilimsel ve eğitsel etkinliklere ek olarak İzmir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ile bir iş birliği protokolü imzalanmıştır. Madde kullanımı nedeniyle yasal sorunlar yaşayan kişilerin yönlendirildikleri denetimli serbestlik çalışanları çoğunlukla bu kişilerin karşılaştıkları ilk basamak olmaktadır. Enstitümüzle İzmir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nün ortak çalışmasıyla denetimli serbestliğe tabi olan kişilerin madde kullanımı yönünden profili belirlenerek uygulanan programın işe yararlığı ölçülecektir. Elde edilen sonuçlarla hedef kitle belirlenerek daha etkili programlar oluşturulması ve nihayetinde madde kullanımının önlenmesine yönelik ulusal politikalara katkıda bulunulması beklenmektedir.

BATI, son yıllarda Ege Üniversitesi'nde yer alan SoCAT beyin araştırma grubu ile iş birliğine girmiş, bağımlılık konusunda beyin araştırmalarını hızlandırmıştır. Bu alanda veri yoğunluğu nedeni ile doğru verinin amaçlar doğrultusunda kullanılması için bir yapay zeka laboratuvarı kurulmuş ve madde kullanan beynin modellenmesi üzerinde çalışmaya başlamıştır. Maddelerin beyne etkisini tespit etmenin yanında riskli grupları da saptamayı mümkün hale getirecek bu modellemeyi çalışmak üzere psikiyatri, psikoloji, radyoloji, matematik, bilgisayar bilimlerinden öğretim üyeleri, doktora ve yüksek lisans öğrencileri bir araya gelmiştir. Son dönemde farklı bilim dallarından (iletişim ve iktisat fakültelerinden) da araştırmacılar ekonomi ve karar verme mekanizmalarını çalışmak için BATI'nın beyin üzerine uzmanlığından faydalanmak üzere enstitü bünyesinde çalışmaya başlamışlardır.

BATI enstitüsü içinde yer alan toksikoloji laboratuvarı yılda 18.661 toksikoloji analiz yaparak denetimli serbestlik hizmeti verilmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Adli mercilerin taleplerini de karşılayan enstitü son dönemde İzmir Metro A.Ş. baş-

ta olmak üzere ulaşım sektöründe çalışanların da madde analizlerini yürütmekte ve verdiği güvenilir sonuçlarla kamu güvenliğini sağlamaya katkıda bulunmaktadır.

BATİ enstitüsünün bir önemli hizmet ayağı da sigara bırakma polikliniğidir. Doç. Dr. Görkem Yazarbaş ve ekibi tarafından yürütülen çalışmalar ile yılda 1000'den fazla kişiye sigara bırakma konusunda destek ve tedavi hizmeti verilmektedir.

Tacize uğrayan gruplar madde kullanımı daha yaygın görülmektedir. Bu nedenle BATİ, SoCAT lab. tacize uğramış ergenlerin beyinlerinde network analizi gerçekleştirerek, olası patolojileri tespit etmiştir.

Bu patolojilerden hangilerinin madde kullanımına yatkınlık yarattığını araştırmaktadır. (Ozalay et al FENS 2018)

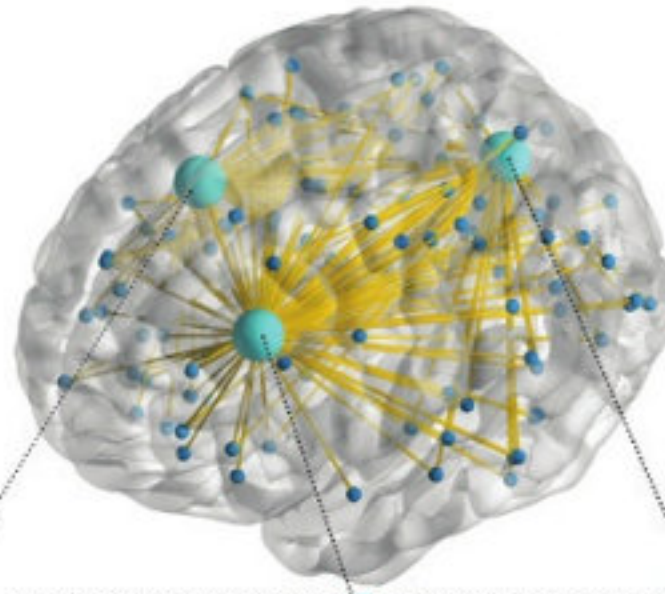

Figure 1. Vertex-Level significant nodes (colored red) and their neighborhood nodes (colored blue).

Right Frontal Superior Gyrus

Attribute	Control	Abuse	p	p.fdr
Degree	111	77	0,04609	0,93050
Betweenness Cent.	412,66948	77,54891	0,00009	0,01259
Nodal Efficiency	0,87755	0,760771	0,03369	0,95347

Left Precuneus Gyrus

Attribute	Control	Abuse	p	p.fdr
Degree	93	63	0,047895	0,93050
Nodal Efficiency	0,81632	0,71088	0,035996	0,95347
Eigenvector Cent.	0,90231	0,01809	0,049595	0,99066

Left Frontal Middle Gyrus

Attribute	Control	Abuse	p	p.fdr
Degree	112	68	0,00429	0,54174
Betweenness Cent.	244,70092	53,40199	0,00679	0,42835
Nodal Efficiency	0,8899524	0,72789	0,00249	0,31496
Eigenvector Cent.	1,00000	0,74527	0,02659	0,86931

Son 5 senede batı – Yüksek lisans ve PhD (Doktora) Grupları

Mezun yüksek lisans ve doktora öğrencisi sayısı

- 9 Bağımlılık Toksikolojisi yüksek lisans
- 26 Madde Bağımlılığı yüksek lisans
- 2 Madde Bağımlılığı doktora

Halen yüksek lisans ve doktora öğrencisi sayısı

- 7 Bağımlılık Toksikolojisi yüksek lisans
- 41 Madde Bağımlılığı yüksek lisans
- 20 Madde Bağımlılığı doktora

18.661

Tahmini yıllık toksikoloji analiz sayısı

1.062

Yıllık sigara poliklinik sayısı

- 17 Alınan BAP dışı (TUBİTAK, vakıflar vs) proje destek sayısı

1071 MALAZGİRT: MİLLET OLMA TARİHİMİZ

Prof. Dr. Fethi Ahmet Polat*
Doç. Dr. Mustafa Alıcan**

Toplumların hâl ya da istikbâl perspektifini belirleyen tarih tasavvuru; siyasetten kültüre, eğitimden ekonomiye, felsefeden dine kadar bireysel ya da kolektif tecrübenin bütününe temsil ve inşa eder. Söz konusu temsil ve inşa faaliyeti, iyi ile kötünün kıyasıya mücadele ettiği ancak bu mücadeleyi belirleyen bir merkezin bulunmadığı, basit bir iyi-kötü dikotomisinden çok daha fazlasıdır.

Tema ve amaç olarak tarihe istikamet veren, ilahî ve insanî tasavvuru tarih boyunca insanoğluna hatırlatan kutlu elçilerle bu tasavvuru bir ideal olarak benimseyen liderler her zaman var olagelmıştır. Hz. Muhammed, Ömer b. Abdülaziz, Fatih Sultan

Mehmet gibi yüksek karakterli insanlar ve bunların temsil ettikleri ulvî mefkûreler, yüzyıllarca insanlığın karanlık ufkunu aydınlatan deniz fenerleri gibi vazife görmüştür. Öte yandan toplumlarının huzur ve saadetini başkalarının felaketinde arayan liderler de bunlarla özdeşleşen ideolojiler de yeryüzünden eksik olmamıştır. Berikiler, insanlık tarihinin kanlı yüzünü resmeder. Adolf Hitler ve onun Nasyonal Sosyalizm'i ile Benito Mussolini ve onunla özdeşleşen Faşizm'i, tarihin karanlık dehlizlerinde sebep oldukları korkunç trajedilerle anılmaktadır.

Kurucu mitleri bulunmayan milletlerin tarih sahnesinde esamisi okunmaz. Bu sebeple iddia sahi-

* Muş Alparslan Üniversitesi Rektörü

** Muş Alparslan Üniversitesi

bi toplumların, kendilerini anlamlı kılan bir tarihsel zemin aramaları zaruridir. Ne var ki 19. yüzyılın ulus merkezli kavrama biçimleri bağlamında şekillenen modern dünya, henüz doğmakta olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ilkelerini tayin hususunda arayışlara sebep olmuştur. Yeni bir dönem inşa edilirken miras olunan gelenek yadsınarak Batı'ya ve onun tarihsel deneyimlerine müracaat etmeyi daha çok önemsenmiş fakat Batı'nın kendi planları doğrultusunda mutlaklık atfettiği ve evrensel olduklarını iddia ettiği kavramlar, aygıtlar ve çerçeveler, yeni kuşaklar üzerinde kimi zaman dar kimi zaman bol gelen bir elbise gibi eğreti durmuştur.

Pozitif bilimleri temel alan ve Batı'nın tarihî, kültürel ve ahlakî değerlerini içeren geniş tabanlı mutlakçılığa istinat eden vülger pozitivizmin ilmî bir idrak türü olmadığı bugün genel kabul gördüğünden, makul ve hatta meşru olmaktan çıktığı açık bir şekilde görülen Batılılaşma kavramıyla aynileşmiş "Batı'ya itaat kültürü"nü ülkemizde sorgulamaya açılmasının vakti çoktan gelmiştir. Siyasî ve kültürel anlamda "yerli ve millî ben"i tarih sahnesine çıkaracak sahil bir tarih okuma kültürü geliştirebildiğimiz takdirde Batı'nın bu hegemonik kuşatmasından kurtulmak ve kendi özgün kimliğimizi yeniden tesis etmek zor değildir.

1071 Malazgirt

Anadolu Topraklarında Müslüman Çağının Doğuşu

İslâm dünyasının hamisi olarak tarih sahnesine çıkan Selçuklu Türkleri ile insanlık tarihinin en köklü devletlerinden Doğu Roma İmparatorluğu arasında vuku bulan Malazgirt Savaşı ve sonrasında yaşanan gelişmeler, bugün bir aciliyet olarak tezahür eden yeni bir tarih okuma biçiminin inşası için temel referans noktasıdır. Esasen İslâm dünyasının Malazgirt Savaşı'ndan önceki durumu, Selçukluların oynadığı toparlayıcı rol, savaş esnasında Müslümanlar arasında güçlü biçimde teza-

“

Siyasî ve kültürel anlamda "yerli ve millî ben"i tarih sahnesine çıkaracak sahil bir tarih okuma kültürü geliştirebildiğimiz takdirde Batı'nın bu hegemonik kuşatmasından kurtulmak ve kendi özgün kimliğimizi yeniden tesis etmek zor değildir.

”

hür eden müşterek his ve büyük zaferin kısa ve uzun vadeli sonuçları, milletimiz için görmezden gelinemeyecek mesajlar içerir.

Selçukluların etkin olmaya başladığı 11. yüzyılın başlarında Müslüman toplumlar dünyayı dönüştürecek sadra şifa bir öneriye yahut iftihar edebilecekleri bir reel-politiğe sahip değildi. Hz. Peygamber'in vefatının hemen ardından başlayan geniş çaplı fetih hareketlerine bu süreçte ara verilmiş, halifeler ile Bizans imparatorları arasında Anadolu'nun doğu ve güneydoğu bölgelerinde durağanlık temelinde fiili bir durum oluşmuştu. Erken dönemlerden itibaren görülmekle birlikte kontrol altında tutulabilen siyasî ve dinî ihtilaflar İslâm coğrafyasının hızla genişlemesi ve ülke içerisindeki sosyal çeşitliliğin artmasına paralel biçimde yeniden alevlenmiş, siyaseten Hz. Peygamber'in manevî mirasını temsil eden Sünnî Hilafet bütünüyle güçten düşmüştü. Yemen'den Kafkasya'ya, Kuzey Afrika ve Endülüs'ten Orta Asya uçlarına kadar uzanan Müslüman ülkelerde Şia'nın çeşitli kolları ve örneğin Hâricilik gibi farklı siyasî görüşleri savunan yeni güç birimleri muhalif sesler yükseltmeye başlamıştı. Geleneksel İslâm devleti bir merkez olmaktan çıkmış, Müslümanlar birbirleri ile mücadeleden başka bir hedefe odaklanamaz hale gelmişlerdi. 10. yüzyıl başlarında Kuzey Afrika'dan çıkıp Mısır'ı kontrol altına alarak Suriye ile Filistin üzerinden el-Cezire havalisine kadar yayılmayı başaran Şii Fâtımîler, Sünnî Abbâsîleri dar bir alana hapsetmişlerdi. Şii Büveyhîler ise

Abbâsîlerin İran ve Irak'taki hâkimiyetini budamış, eski ihtişamlı günlerini mumla arayan Bağdat'taki Abbâsî Halifesi, kendi varlığını muhafazadan aciz kalmıştı.

Fâtımîlerle iyi ilişkiler içerisindeki Bizans'ın durumdan hoşnut olduğu bu zaman diliminde Sünnî İslâm dünyası hem siyasî hem askerî hem de ekonomik açıdan, ama hepsinden önemlisi fikrî açıdan can çekişmekteydi. Tuğrul Bey liderliğindeki Selçuklular, tam da bu karanlık dönemde tarihin ufku na düştüler ve bir fecr-i sâdik gibi İslâm dünyasının sabahına doğdular.

1055 yılında Abbâsî Halifesi Kâim Biemrillâh'ın daveti ile Bağdat'a gelip buradaki Şîî Büveyhî hâkimiyetini sona erdirerek Halife'yi himaye altına alan Tuğrul Bey, her şeyini kaybetmiş Müslümanlar tarafından bir umut ışığı olarak görülmeye başlanmıştı. Abbâsî Halife'sinin "Muhyîü Ehli's-Sünne" (Ehl-i Sünneti İhyâ Eden), "Kâsimu Emîri'l-Mü'minin" (Müminlerin Emiri'nin Ortağı) ve "Melikü'l-Meşrik ve'l-Mağrib" (Doğu'nun ve Batı'nın Hükümdarı) gibi unvanlar verdiği Tuğrul Bey, kendisine bağlanan umutları boşa çıkarmayacağını; öncelikli hedefinin Mısır'daki Şîî Fâtımî Halifeliği'nin gücünü kırmak olduğunu ilan etmekle göstermişti. Nitekim hem Tuğrul Bey'in hem de onun ardından tahta çıkan Alparslan'ın, hassaten dış politikada el-Cezîre, Suriye ve Filistin hattıyla alakadar olmaları, bir diğer ifadeyle Müslümanlar arasındaki parçalanmışlığı sona erdirerek bir tür İslâm birliği kurma hedefine odaklanmaları câlib-i dikkattir.

1071 Malazgirt

İslam Dünyasının Türkler Eliyle Birleşmesi

Sultan Alparslan'ın 1071 yılında Mısır seferine çıkmasını fırsat bilen Bizans, yıllardır takip ettiği duran politikayı bir tarafa bırakarak İslâm dünyasına saldırmakla bahse konu ideali yok etmeye dönük ciddi bir hamlede bulunmuştu. Köklü bir siyasî ge-

lenekten beslenen bu eski imparatorluk, hiç kuşkusuz, İslâm dünyasında yaşamakta olan tarihsel dönüşümü çok iyi okumuş, Müslümanlar arasında birliği tesis edecek Selçukluların bilahare neler yapabileceğini tahmin etmişti. Doğrusu yanılmamışlardı; merkezî İslâm coğrafyasına vahdet fidanları eken Selçuklular, geleceğe dair bütün ümitlerinin ma'kesi oldukları Müslümanların dua ve desteklerini de arkalarına alarak 26 Ağustos 1071'de, kendilerinden dört kat daha kalabalık Bizans ordusu ile girdikleri muharebeden mutlak bir galibiyetle çıkmışlardı.

Sünnî İslâm dünyasında 11. yüzyıl ortalarında başlayan Selçuklu liderliğindeki büyük toparlanışın kristalize olduğu Malazgirt Zaferi, hem Müslüman hem de Batı dünyasında, tesirlerini bugün hala derinden hissettiğimiz büyük kırılmalara ve dönüşümlere yol açtı. Bu zaferle birlikte Müslüman Türkler 20. yüzyıl başlarına kadar ellerinde tutacakları İslâm dünyasının liderliğini üstlenirken, İslâmî devlet formu içerisinde köklü bazı değişikliklerin yaşanmasına da vesile oldular. Halife'nin yanına yeni bir otorite birimi olarak eklenen Sultan, Hilafet kurumunun siyasî ve askerî yetkilerini neredeyse bütünüyle devraldı. İran'ın yanı sıra el-Cezîre, Irak, Suriye, Filistin ve hatta daha sonraki dönemlerde Mısır'da meskûn bir nüfus unsuru olarak görülmeye başlanan Türkler, bu tarihten sonra İslâm coğrafyasının aslı unsuru haline geldiler.

Malazgirt Zaferi'nin üzerinden on yıl dahi geçmeden Anadolu'nun tamamı fethedilmiş ve Müslümanların yerleşimine açılmıştı. Malazgirt Zaferi, bir yandan İslâm dünyasının müşterek bir his içerisinde yeniden toparlanışını temsil ederken diğer yandan yeni bir Müslüman çağının başlangıcını da haber vermişti. Söz konusu İslâmî yükseliş çağı, Selçuklular ve Türk Beylikleri eliyle evvela Anadolu coğrafyasının İslâmlaşmasını temin ederek bir cihan devleti kuracak Osmanlı'nın doğuşuna zemin hazırlamış; Devlet-i Âliyye'nin gayreti ile İstanbul'un fethedilmesini, Viyana'ya kadar uza-

nan bir İslâmî siyaset havzasının, hatta dünyanın tamamını şemsiyesi altına almayı hedefleyen küresel bir siyaset düşüncesinin oluşmasını da sağlamıştı.

1071 Malazgirt

Hakikat Tezahürlerinin Cümle Kapısı

Günümüz Türkiye'si açısından Malazgirt, yeni bir çoğulcu dünyaya kapı aralamanın anahtarı olarak da görülmelidir. Hakikatin her tür sınırlamaya dindiğine ve kendisini sonsuzca ve her defasında farklı yapılar ve görünümeler üzerinden zuhura kavuşturduğuna dair inancımız; hakikat tasavvurumuzun kendi doğal seyrinde ilerleyen ve farklılıkları ontolojik bağlamda güvence altına alan bir irfana yaslanmasından kaynaklanır. Bu topraklar, birlikte yaşama tecrübesini yücelten, şiddeti ve nefreti dışlayan düşüncelere her zaman hayat hakkı tanımıştır.

Anadolu, insanlık adına bu tarihi tecrübenin sahici mekânlarından en önemlisidir. Şüphesiz bu durum; Malazgirt Zaferi'ni, Anadolu'ya münhasır bir tecrübenin ortak özü olarak gören bakış açısının tahkim edilmesi halinde söz konusu olur. Malazgirt Zaferi'nin bu derin ve kuşatıcı anlamının Anadolu'da hayat bulmuş tüm milletlere ve fikirlere can suyu veren dip akıntısının izlerini, Selçuklu ve Osmanlı devirlerindeki gündelik hayatın sayısız örneği üzerinden sürmek mümkündür. Örneğin; Selçukluların bu coğrafyaya gelişinden önce Ortodoks Bizans tarafından sürekli baskı altında tutularak Ortodokslaştırılmak istenen ve sistematik tehciirlere tabi tutulan Ermenilerin Selçuklular ile birlikte rahata kavuşup dinî özgürlüklerini serapa yaşadıklarına veya Bizans'a tabi pek çok Rum'un, Selçuklu idaresini tanıdıktan sonra ülkelerinden ayrılarak Selçuklu sultanlarına sığındıklarına dair tarihî kayıtlar, Malazgirt sonrası dönemde bu coğrafyada teşekkül eden Müslüman-Türk paksının mahiyetini açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Binaenaleyh bu-

yük Türkiye idealinin tarihsel meşruiyetini ve fikrî alt yapısını bu temel kaziye üzerinden geliştirmek ve Malazgirt ruhunu en güçlü biçimde toplumsal algının dolaşımına dâhil etmek, eşiğinde durduğumuz yükseliş asrında ciddi bir kazanım olarak hanimize yazılacaktır.

Malazgirt Zaferi'nin özsel anlamına yönelik bu tahlil, yeni bir tarih okuması yapılabildiği takdirde İslâm dünyasında ne kadar güçlü bir ben-idrâkinin inşa edilebileceğinin bir ispatı olarak görülebilir. Umudun ve cesaretin, paradan ve silahtan daha çok iş gördüğü mazlum ve mağdur coğrafyalarda; özgüveni yüksek, bugünün ve geleceğin fethine talip nesiller yetiştirmek ve bu şuurun vârisi olacak siyasî yapılar kurmak, tarihsel tecrübelerimizle barışmadan başarılamaz. Filhakika bin yıllık geleceğimizin inşası için temel taşı olacak en önemli tarihsel tecrübemizin bin yıllık Malazgirt mirası olduğu hususunda milletimiz de ittifak etmiştir.

Malazgirt ruhunun mücessem numunesi Muş Alparslan Üniversitesi, Selçuklu ve Malazgirt Uygulama ve Araştırma Merkezi'ni faaliyete geçirmek suretiyle bu mirasın en sadık vârisleri arasında yer alacağını göstermiştir. Çağrı ve Tuğrul Beyler, Sultan Alparslan, Malazgirt Meydan Muharebesi gibi çeşitli konularda konferanslar ve paneller düzenleyen, medya vasatında nitelikli paylaşımlarıyla temayüz eden merkezin son başarısı; ağırlıklı olarak Muş Alparslan Üniversitesi öğretim üyeleri tarafından kaleme alınan 288 sayfalık Malazgirt Zaferi: Bin Yıllık Miras adlı kitabı, Malazgirt Zaferi'nin 947. yıldönümü münasebetiyle okuyucularla buluşturmak olmuştur. Ümit ederiz ki, söz konusu araştırma merkezi kısa sürede bir enstitüye dönüşür ve 1071 Malazgirt Ruhu, kurumsal bir akademik yapıda gerçekleştirilecek nitelikli çalışmalar sayesinde ülke gündeminde hak ettiği ilgiye kavuşarak milletimizin gelecek vizyonunun belirlenmesi sürecine fikrî katkılar sunar.

HAVA FOTOĞRAFLARI VE ARKEOLOJİ BİLİMİNDE YENİ BİR KEŞİF

İZNİK GÖLÜ BAZİLİKASI

◆ Prof. Dr. Mustafa Şahin*

Bursa'nın İznik İlçesi'nde, kıyıdan yaklaşık 50 m açıkta İznik Gölü'nde yer alan mimari kalıntılar 2014 yılının başlarında Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin "Tarihi Kültür Mirası Tespit ve Havadan Fotoğraflama Çalışmaları" esnasında, helikopterden çekilen havadan fotoğraflama çalışmalarında görülmüştür.

1950'lerde İznik'te yerel bir gazete haberinde su altında kalıntıların olduğu yazılmaktadır. Daha da öncesinde, Anadolu'yu ziyaret eden seyyahlardan Emmanuel Laborde, 1838 yılında Paris'de yayınlanan Voyage de l'Asie Mineure isimli kitabında; İznik'e geldiğini ve İznik Gölü'nün kıyısına indiğinde, Göl Kapı'nın güneyinde kıyıdan biraz açıkta suların çekilmesi sonucu bir yapıdan bahsetmektedir. Sonuç olarak göl içinde bir yapıya ait kalıntıların oldu-

ğu en azından 19. yüzyıldan beri bilinmekte, 2014 yılında çekilen hava fotoğraflarının Sayın Saffet Yılmaz tarafından bize gönderilmesine kadar bu yapının bazilikal planlı bir kiliseye ait olduğu konusunda net bir bilgi yoktur. Keşif sonrasında bazilikal planlı kilisenin en genç azizlerden Martry Aziz Neophytos'a ait olabileceğini önerimiz büyük ilgi ve kabul görmüştür. Bu konu ile ilgili basın toplantımız aynı anda 17 dile çevrilerek kendi alanında neredeyse bir rekor kırmıştır.

Hava fotoğrafları ile ilk kez kalıntıların bulunduğu alana bütüncül olarak bakılmış ve böylece sualtı arkeolojisi alanında son yıllardaki en önemli keşiflerinden birisi yapılmıştır. Bu olay, aynı zamanda, havadan çekilen fotoğrafların arkeoloji bilimi açı-

* Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Başkanı

Dron fotoğrafından Bazilika Kalıntısı

sından ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Keşif, aynı yıl içerisinde Amerika Arkeoloji Enstitüsü (The Archaeological Institute of America - AIA) tarafından yayınlanan "Archaeology Magazine" isimli dergi tarafından 2014 yılının en önemli 10 keşfi arasında gösterilmiştir.

İznik Gölü'nde sualtı araştırmaları ilk olarak Haziran - Ağustos 2015 tarihleri arasında sualtı yüzey araştırması olarak başlamış ve bu çalışmaların sonucunda göl tabanında görülebilen mimari kalıntıların rölövesi çıkartılmıştır. 2015 yılının Kasım ayında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile İznik Müze Müdürlüğü başkanlığında, Uludağ Üniversitesi adına ve Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin desteği ile sualtı kazıları başlamıştır.

Kalıntıların merkezinde bulunan yapı, Erken Dönem Hristiyanlık dini mimarisi özellikleri yansıtan

bazilikal planlı bir kilisedir. Göl altına ne zaman ve nasıl bir doğa olayı ile battığı konusunda üç hipotez ön plana çıkmaktadır:

- 1 Nikaia/İznik, 1. ve 7. Konsil Toplantıları'nın yanı sıra Hristiyanlığın ilk dönemleri kentlerinden bir tanesidir. Nikaialı Hristiyanlar tarafından, 15 Aziz Neophytos için de, Romalı askerler tarafından hunharca katledildiği yerde bir kilise inşa ettirildiği bilinmektedir. Su altındaki bazilika kalıntısı, Aziz Neophytos anısına inşa edilen kilise olabilir mi?
- 2 I. İznik Konsili'nin toplandığına inanılan Senato Sarayı burada olabilir mi ?

Bilindiği gibi, Hristiyanlık dininin 4 büyük mezhebinin de tanıdığı I. Nikaia Konsili MS. 325 yılında İznik'te "Senato Sarayı" olarak adlandırılan bir me-

kanda toplanmıştır. Toplantı yapılan yapının yeri günümüzde hala gizemini korumaktadır. Vatikan Müzelerinden birisi olan Sistina Şapeli'nde (Cappella Sistina) sergilenen fresklerden birisinin üzerinde İznik'te toplanan I. Konsil resmedilmiştir. Söz konusu freskte Konsil Toplantısı, toplantının yapıldığı yapı ile birlikte betimlenmiştir. Fresk, her ne kadar 1590 yılına ait olsa da, pencereden gösterilen dış mekan betiminde, toplantının yapıldığı yapının İznik Gölü kıyısında olmak üzere sur duvarlarının dışında bir yerde olduğu dikkat çekmektedir. Konum, göl altında bulunan kalıntıların yeri ile uyum göstermektedir. Bu nedenle günümüzde yeri bilinmeyen Senato Sarayı'nın yeri burası olabilir mi?

- 3 İznik Gölü kıyısında olmak üzere sur duvarlarının dışında inşa edilen kayıp Apollon Tapınağı bazilikal planlı kilisenin altında olabilir mi?

Yazılı kaynaklara göre, Roma İmparatoru Commodus (MS. 180-192) tarafından, kent surlarının dışında olmak üzere MS. 183 yılında mimar Baktyanus'a bir Apollon Tapınağı yaptırılmıştır. Sualtında yapılan yüzey araştırmaları esnasında, başta bazilikanın narteks bölümünde olmak üzere, sütun tamburları gibi çok sayıda mermer mimari eleman tespit edilmiştir. Bu mimari elemanlardan hareket ederek, kayıp Apollon Tapınağı bazilikal planlı kilisenin altında olabilir mi?

Sütun Tamburları

2015-2107 Kazılarında Elde Edilen Önemli Sonuçlar

Elde edilen önemli sonuçların ilki bazilikal planlı yapının ne zaman inşa edildiğine yönelik olmuştur. Orta nefte, bema duvarının önünde açığa çıkarttığımız mezarlardan ikisi bema duvarının altında boylu boyunca doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Mezarlarda bulunan Valens (MS. 364-378) ve II. Valentinianus'a (MS 375-392) sikkeleri, bazilika yapısının MS. 390 yılından sonraki bir tarihte inşa edilmiş olduğunu göstermektedir.

Bir diğer önemli tespit ise sualtı kazıları esnasında, yapının güney nefinin doğusunda yer alan diakonikon bölümünde, odanın doğu duvarının apsis ile sonlandığının anlaşılması olmuştur. Apsis ve odanın içerisinde yer alan lahit, bu bölümün bazilika yapılmadan önce mezar şapeli olarak hizmet vermiş olabileceğini göstermektedir.

Küçük buluntular arasında Pantokrator İsa'nın yer aldığı hacı pulu (pilgrim token) ve üzerinde ön yüzde Asker Aziz ve arka yüzde Hazreti İsa'nın monogramı olarak bilinen Chrismon betimli kurşun mühür, bazilikanın aynı zamanda bir hacı kilisesi olduğunu göstermektedir. Bu buluntular, "kutsal yer, kutsal mekan ve kutsal obje" üçlüsünün son ayağı olan "kutsal objeye" işaret ederek, bulunduğu mekanın ne kadar kutsal olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Yüzey araştırması esnasında tespit ettiğimiz mermer sütun tamburlarından oluşan mimari buluntuların yanı sıra sualtı kazılarında Antoninus Pius (İ.S. 138-161), Geta (İ.S. 198-209), Cladius Albinus (İ.S.195-197) gibi Hristiyanlık Dönemi öncesine ait sikkeler veya MÖ. 2. yüzyıldan başlayarak tarihlenen çanak çömlek parçaları da bulunmuştur. Son olarak, yapıya ait erken bir evrenin olup olmadığını anlamak amacıyla 2017 yılında prothesis bölümünde yaptığımız derinleştirme sondajında, ele geçen buluntular arasında üzerinde kabartma olarak iş-

On yüzde asker aziz ve arka yüzde Hazreti İsa'nın monogramı olarak bilinen Chrismon betimli kurşun mühür

Pantokrator İsa'nın yer aldığı hacı pulu, ön ve arka yüz.

lenmiş bir figürün yer aldığı kandil parçası da yer almıştır. Söz konusu buluntu, burada Hristiyanlık Dönemi öncesine giden bir tapınağın bulunduğu na açık bir işarettir. Bu tapınak, Tanrı Apollon'a ait olabilir mi?

Yapının ne zaman ve ne tür bir doğa felaketi ile göle battığı konusunda ki çalışmalar için Fransa'nın Jo-

seph Fourier Üniversitesi'nden jeolog Prof. Dr. Julia de Bernardy Sigoyer başkanlığında bir ekiple ortak bir proje başlatılmıştır. Proje çerçevesinde yapacağımız sismik araştırmalar ile bu önemli soruya cevap bulacağımızı ümit ediyoruz.

AVRUPA'DAKİ ÖĞRENCİ HAYATININ SOSYAL VE EKONOMİK KOŞULLARI EUROSTUDENT PROJESİ¹

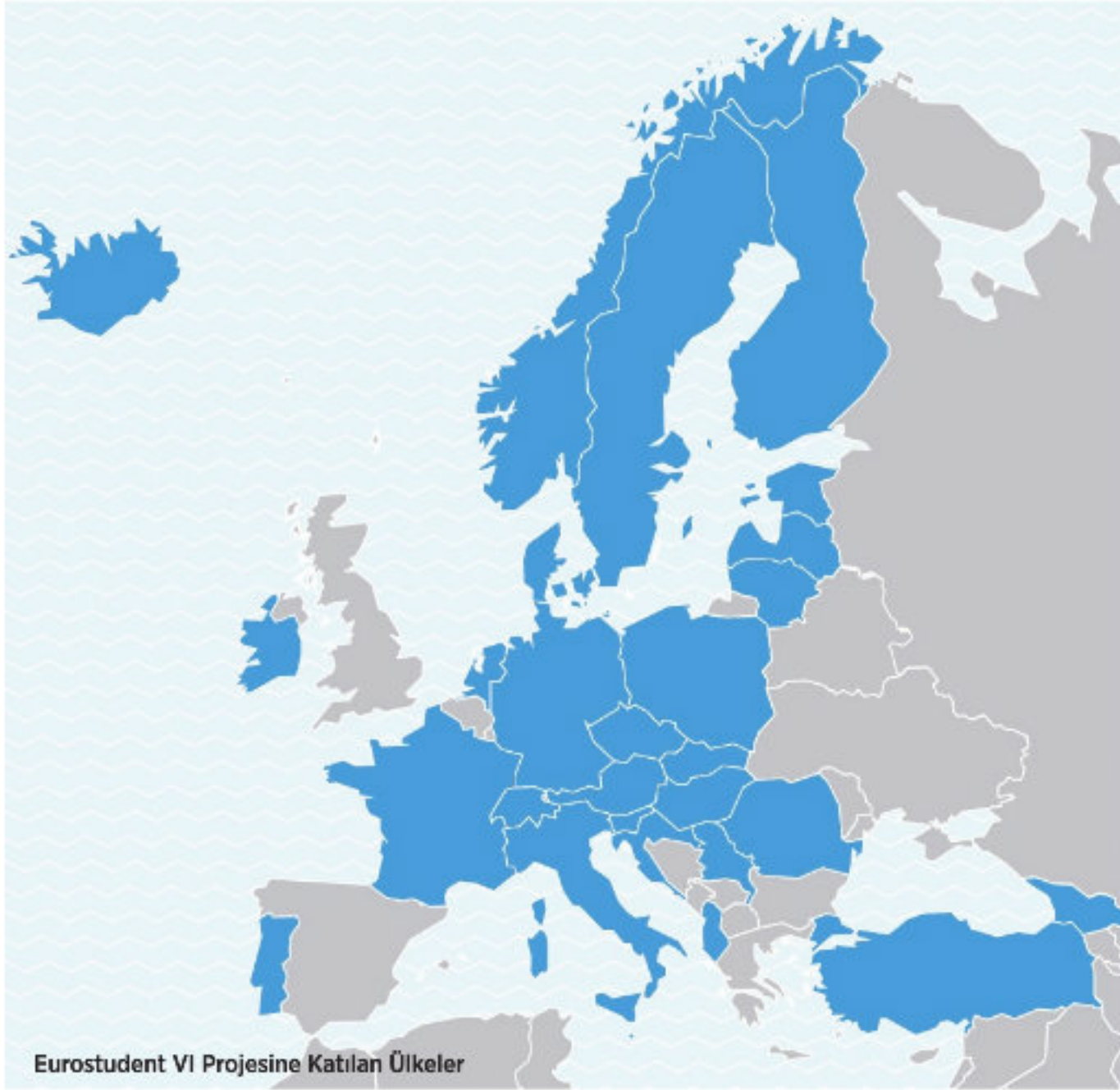
Doç. Dr. B. Kağan Özdemir²

Nesnel verileri temel alarak hareket eden her alanda olduğu gibi yükseköğretimde de istatistiki veriler yol göstericilerden biridir. Ülkemizin 2001 yılından bu yana Avrupa Yükseköğretim Alanı kapsamında olması dolayısıyla kendisini hem dünya hem Avrupa ekseninde konumlandırmasında veriler ciddi önem arz etmektedir. Avrupa'da yükseköğretime devam eden öğrencilerin büyük bir kısmı 25 yaşından daha genç iken, yaş ortalaması ülkelere göre farklılık göstermektedir. Örneğin, Fransa, Arnavutluk ve Gürcistan'da ortalama yaş 22'nin altındayken, İzlanda, İsveç, Finlandiya ve Norveç gibi kuzey ülkelerinde bu ortalama 28 ve üstüne çıkmaktadır.

¹ Bu makalede kullanılan verilen tamamı Eurostudent VI projesinin "Eurostudent VI 2016-2018: Social and Economic Conditions of Student Life in Europe" başlığını taşıyan sonuç raporundan alınmıştır. Rapora www.eurostudent.eu/about/intentions adresinden ulaşılabilir.

² Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı -Uluslararası İlişkiler Daire Başkanı, Eurostudent VI Projesi Türkiye Koordinatörü

Ülkemizde ise üniversite öğrencilerinin ortalama yaşı 23,8 olarak saptanmıştır. Avrupa'da yükseköğrenimine devam eden öğrencilerin ortalama olarak %51'i, üçte biri düzenli bir işte olmak üzere, öğrenimleri süresince ücretli bir işte çalışmakta; %16'sı ise öğrenim dönemlerinde düzensiz olarak ücretli olarak çalışmaktadır. Ülkemizde ise üniversite öğrencilerinin %18'i düzenli olmak üzere toplamda %29'u öğrenim dönemlerinde ücretli bir işte çalışmaktadır.

Yukarıdaki bilgiler, Avrupa'daki üniversite öğrencilerinin sosyal ve ekonomik koşullarına ilişkin; sosyo-ekonomik arka planları, yükseköğretime geçiş koşulları, istihdamı, harcamaları, mali kaynakları, barınma koşulları ve uluslararası öğrenci hareketliliği gibi konularda oldukça geniş bir bilgi setini içeren, Eurostudent VI projesinin sonuçlarından alınmıştır.

Avrupa Yükseköğretim Alanında yer alan ülkelerin, kuzeyde İzlanda'dan, güneyde Türkiye'ye, Batıda Portekiz'den, doğuda Gürcistan'a kadar, önemli bir kısmını içeren ve 2016-2018 dönemini kapsayan Eurostudent VI projesi çerçevesindeki çalışmaya toplamda 28 ülkeden 320 bini aşkın üniversite öğrencisi katılmıştır. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yürütülen projenin temel amacı; Avrupa'daki üniversite öğrencilerinin sosyal ve ekonomik koşulları hakkında uluslararası, karşılaştırılabilir ve güvenilir veri toplamak, bu veriyi analiz etmek ve katılımcı ülkelerdeki ilgili kurumlara eğitim politikalarını belirlemelerinde ve/veya mevcut politikalarını iyileştirmelerinde yardımcı olmak olarak belirlenmiştir.

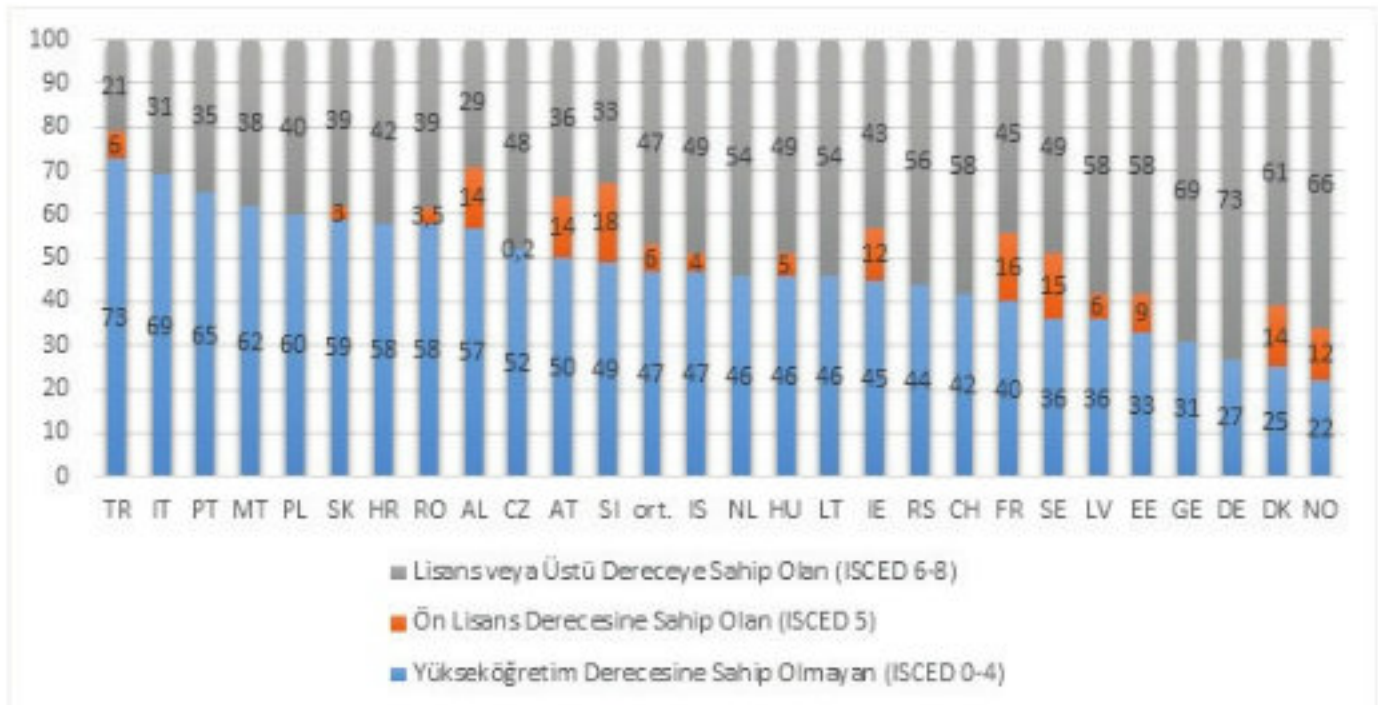
Bu proje kapsamında öğrencilerin sosyal ve ekonomik arka planlarını tespit etmek amacıyla kullanılan en önemli gösterge ebeveynlerinin sahip oldukları eğitim derecesi olarak kabul edilmiş ve ebeveynlerin eğitimsel kazanımları, öğrencilerin çalışmalarını ve yaşam koşullarını nasıl oluşturdukları konusunda en önemli değişkenlerden biri olarak değerlendirilmiştir.

Avrupa geneline baktığımız zaman ebeveynleri yükseköğrenim görmemiş olan bireylerin, yüksek

köğrenim görmüş ailelerden gelen bireylere nazaran yükseköğretime daha geç başladığı, çoğunlukla yarı zamanlı programları tercih ettikleri, ön lisans öğreniminde daha fazla yer aldıkları ve öğrenimlerini devam ettirebilmek adına ücretli işlere daha çok ihtiyaç duydukları görülmektedir. Ayrıca, ebeveynleri herhangi bir yükseköğrenim derecesine sahip olmayan öğrencilerin maddi sıkıntı içine düşme ihtimali yüksek olduğundan, bu durum, öğrencilerin eğitimlerinin kesintiye uğramasına ve eğitimleri sırasında uluslararası hareketliliklerinin engellenmesine sebebiyet verebilmektedir.

Üniversitede okuyan öğrencilerin ebeveynlerinin öğrenim durumunu ele alan gösterge özelinde Türkiye ile diğer ülkelerin durumunu karşılaştıracak olursak, Türkiye'de ebeveynleri lisans eğitimi görmemiş üniversite öğrencilerinin oranı % 79'dur. Lise veya daha altı dereceye sahip olan (ön lisans mezunu olmayan) anne ve babaların yükseköğrenim gören çocuklarının oranı ise % 73'tür. Avrupa'da ise bu oranın %47 olduğu saptanmıştır.

Aşağıdaki grafikten de açıkça görüleceği üzere, ülkemizde yükseköğretim kurumlarımızda eğitim alan öğrenciler için ebeveynlerinin sosyal ve eko-

Üniversite Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Eğitim Durumları

“

Avrupa geneline baktığımız zaman ebeveynleri yükseköğrenim görmemiş olan bireylerin, yükseköğrenim görmüş ailelerden gelen bireylere nazaran yükseköğretime daha geç başladığı, çoğunlukla yarı zamanlı programları tercih ettikleri, ön lisans öğreniminde daha fazla yer aldıkları ve öğrenimlerini devam ettirebilmek adına ücretli işlere daha çok ihtiyaç duydukları görülmektedir.

”

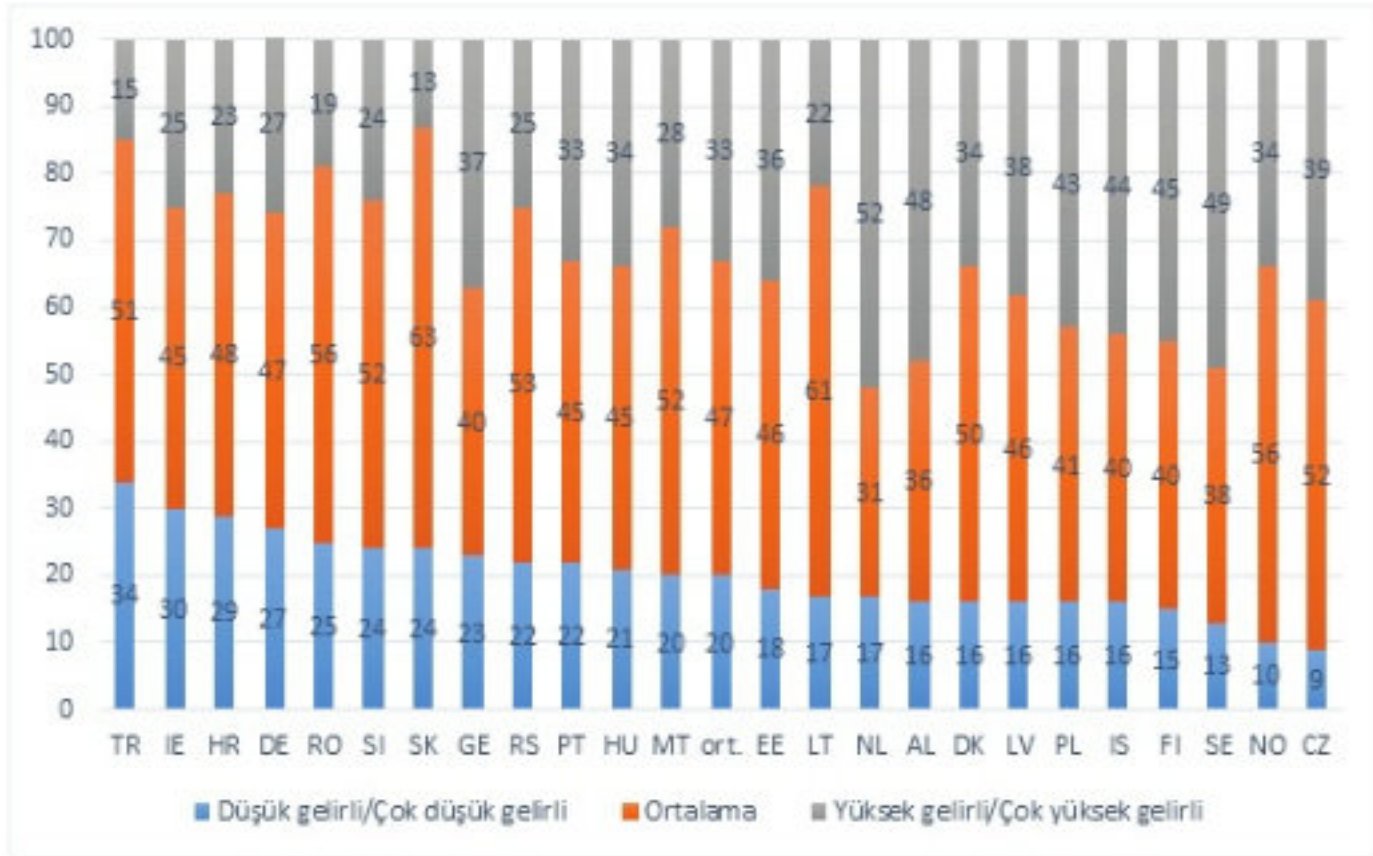
nomik düzeylerinin düşük olması, yükseköğretime erişimlerinde bir engel teşkil etmemektedir. Araştırma sonucu elde edilen % 73'lük oran bunu göstermektedir. Nitekim benzer bir sonuç Dünya Ekonomik Forumunun "2017-2018 Küresel Rekabetçilik Raporu"nda da yer almaktadır. Bu raporun Yükseköğretime Erişim başlığında Türkiye 137 ülke arasında ikinci sırada gelmektedir.

Türk Yükseköğretim Sisteminde yer alan üniversite sayısındaki artışı ve üniversitelerimizin üzerindeki yükün fazlalığını dile getirenler, yükseköğretim sistemimizdeki dinamizmin gerçek nedenlerini ve amaçlarını bu sonuçlara bakarak daha iyi değerlendirebileceklerdir. Bireyin daha düşük bir sosyo-ekonomik statüden daha yüksek bir sosyo-ekonomik statüye doğru hareketliliği olarak açıklayabileceğimiz yukarı hareketlilik Avrupa Yükseköğretim Alanındaki ülkeler ile karşılaştırıldığında, ülkemizde hiçbir Avrupa ülkesinin ulaşamadığı bir seviyeye ulaşmıştır. Fakir bir mahallede, düşük gelir koşullarında hayatına başlayan bir kişinin, eğitimi alıp mühendis olarak sosyal ve ekonomik açıdan daha üst düzey bir mahalle veya sitede hayatına devam etmesi yukarı doğru hareketliliğin güzel bir örneğidir. Üniversite mezunu bir anne veya babanın çocuğuna üniversite eğitimi hizmeti sunmanın, hem fikir hem ekonomik imkanlar açısından, görece

daha kolay olacağı öngörülebilir. Böylesi sosyal ve ekonomik koşullara sahip bireyler için politika yapıcılara daha az görev düşmektedir. Söz konusu ebeveynler, kendi çocukları için okul öncesinden başlayıp üniversite mezuniyetine kadar tüm tedbirleri alacak ve gerekli planlanmaları yapacaklardır. Oysa bu konuda daha kısıtlı koşullara sahip olan ebeveynler gerekli bilince sahip olsalar bile aynı eylemlere imkân bulamayacaktır. Bir toplumda yukarı doğru hareketlilik yüksek ise bu durum o toplumun gelişmekte olduğunu, sabit ise durağanlaştığını; aşağı doğru hareketlilik oranının yüksek olması ise o toplumun sosyo ekonomik olarak hızla bir şekilde gerilemeye başladığını göstermektedir.

İşte bu nedenlerle yükseköğretime erişim konusunda esas önemli olan konu alt gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarına yükseköğretim hizmeti sunabilmektir. Ülkemizde yükseköğretime devam eden bireylerin ailelerinin eğitim düzeyine ilişkin % 73'lük oran, Türk Yükseköğretim Sistemi'nin yükseköğretime erişim konusunda Avrupa'nın en iyisi olduğunu tartışmasız bir şekilde göstermektedir.

Avrupa geneline baktığımız zaman ebeveynleri yükseköğrenim görmemiş ailelerden gelen bireylerin, yükseköğrenim görmüş ailelerden gelen bireylere nazaran yükseköğretime geç başladığını belirtmiş-

Üniversite Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Finansal Durumu

tik. Örneğin; Avrupa Yükseköğrenim Alanı ortalamasında ebeveynleri yükseköğrenim görmemiş ailelerden gelen bireylerin yükseköğretime başlama yaşının 1,7 yıl daha geç olduğu görülmektedir. Bu fark İzlanda'da 6,1 yıl, Finlandiya'da 3,3 yıl, Norveç'te 4 yıl ve İsveç'te 3,1 yıldır. Ülkemizde ise bu fark neredeyse hiç yoktur. Yapılan araştırma sonuçlarına göre iki grup arasındaki fark 0,3 yıl olarak tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında öğrencilerden ebeveynlerinin finansal durumlarını değerlendirmeleri de isten-

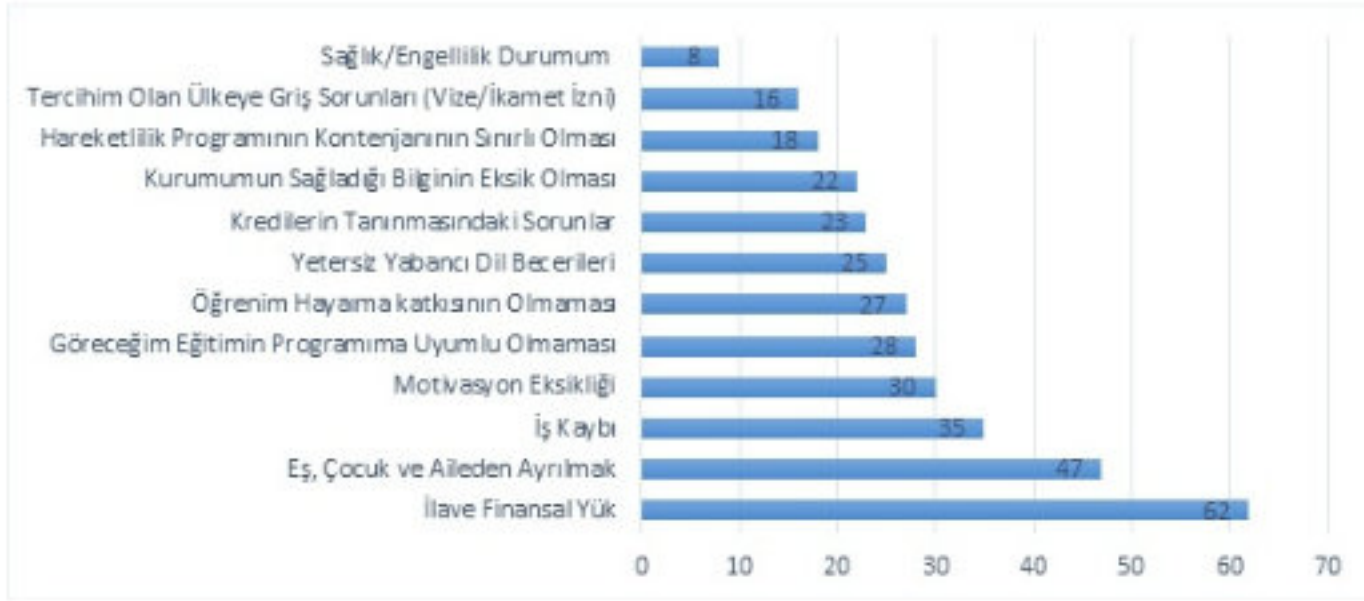
miştir. Yukarıdaki grafikte de görülebileceği gibi Avrupa Yükseköğretim Alanında öğretim hayatlarına devam eden üniversite öğrencilerinin üçte ikilik bölümünün ekonomik olarak ortalama gelire sahip ailelerden geldiğini düşünmektedir.

Düşük veya alt orta gelir grubunda yer alan ailelerden gelen öğrencilerin en çok olduğu ülke %34'lük bir oran ile Türkiye çıkmıştır. Türkiye'yi sırasıyla İrlanda, Hırvatistan, Almanya ve Romanya takip etmektedir. Türkiye özelinde bu göstergiyi daha

“

Avrupa Yükseköğrenim Alanı ortalamasında ebeveynleri yükseköğrenim görmemiş ailelerden gelen bireylerin yükseköğretime başlama yaşının 1,7 yıl daha geç olduğu görülmektedir. Bu fark İzlanda'da 6,1 yıl, Finlandiya'da 3,3 yıl, Norveç'te 4 yıl ve İsveç'te 3,1 yıldır. Ülkemizde ise bu fark neredeyse hiç yoktur.

”

Uluslararası Öğrenci Hareketliliği Önündeki Engeller

ayrıntılı incelediğimiz zaman, ebeveynleri üniversite eğitimi almış öğrencilerin %19'u ailesinin düşük gelir grubunda yer aldığını söylerken, ebeveynleri yükseköğrenim görmemiş ailelerden gelen bireylerin %41'i ailesinin düşük gelir grubunda yer aldığını ifade etmektedir.

Eurostudent VI projesinin ortaya koyduğu başka bir sonuç ise, uluslararası öğrenci hareketliliğinin sosyal açıdan seçicilik göstermeye devam ettiğidir. Ebeveynleri yükseköğrenim görmüş öğrenciler, yükseköğrenim görmemiş akranlarına oranla daha çok yurt dışında eğitim görmektedirler. Ülkemiz özelinde konuyu ele aldığımızda ebeveynleri yükseköğrenim görmüş olan üniversite öğrencilerinin %16'sı geçici süreliğine yurtdışında bir eğitim programına katılmayı planlarken, ebeveynleri yükseköğrenim görmemiş akranlarında bu oran %10'dur.

Çalışmada tespit edilen bir diğer sonuç ise, Avrupa genelinde hareketlilik programları aracılığıyla yurt dışında eğitim görmenin önündeki en önemli engelin ilave finansal yük olarak tespit edilmesidir. Yurt dışında eğitim görmekten kaçınan öğrencilerin yaklaşık %60'ı ek finansal yükü yurt dışına

eğitim görmekten vazgeçmelerinin sebebi olarak göstermektedir. Uluslararası hareketliliğin önündeki engeller sıralamasında eş, çocuk ve aileden ayrılma gerekçesi % 47 ile ikinci sırada gelirken, iş kaybı gerekçesi %35 ile üçüncü sıradadır. Avrupa genelindeki üniversite öğrencilerinin dörde biri yabancı dil becerilerinin yeterli düzeyde olmamasını, hareketliliğin önündeki birinci engel olarak göstermiştir.

Eurostudent VI projesi, yukarıda ifade edilen istatistik veriler ve daha fazlasını içermekle birlikte Avrupa Yükseköğretim Alanı başta olmak üzere birçok platforma değerli girdiler sağlamaktadır. Küresel dünyada politikaların, yükseköğretim alanındaki temel başlıklardan olan yükseköğretime erişim, devamlılık, hareketlilik, başarı, mezuniyet oranları gibi göstergeler ışığında oluşturulması önem arz etmekte olup, Eurostudent VI ve benzer projelerin desteklenmesi ve sürekliliği önem arz etmektedir. Bu vizyon ışığında 2018-2020 yıllarını kapsayacak olan Eurostudent VII projesi, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığımızın koordinasyonunda yürütülecektir.

OSMANLI MUTFAK KÜLTÜRÜ

✦ Doç. Dr. Özge Samancı

Geniş bir imparatorluk coğrafyasında uzun bir tarihsel süreç içinde ortaya çıkan Osmanlı mutfak kültürü, İmparatorluğun geçmişte hüküm sürdüğü topraklarda günümüze dek gelen ortak bir gastronomi mirası bırakmıştır. Balkanlar'dan Anadolu'ya, Kafkasya'dan Orta Doğu ve Kuzey Afrika kıyılarına bu ortak gastronomi dilinin varlığı belirgindir. Baklava, dolma, sarma, kebab, pilav, börek, güveç, kadayıf, keşkek, helva, döner, yoğurt, musakka, lokum, kahve.. gibi birçok lezzet, bahsi geçen bu geniş coğrafyada günümüzde yaşayan bu ortak yemek kültürü mirasının parçasıdır. Bugün, Türkiye'de

Trakya'dan Ege'ye, Doğu Anadolu bölgesinden Akdeniz'e var olan yemek kültürüne baktığımızda yemek adları, yemek çeşit ve teknikleri arasında bir ortaklık görürüz. Aynı şekilde Balkanlar'da Bosna-Hersek'ten Yunanistan'a, Ege adalarında, Orta Doğu'da Irak, Suriye, Lübnan ve Mısır'da, Tunus, Cezayir kıyılarında ortak yemek adlarına, pişirme teknikleri ve ortak lezzet kalıplarına rastlarız. Coğrafyalara göre malzeme, lezzet, teknik ve hatta yemeklerin isimlendirilmesi yönünden mutfaklar farklılaşsa da temelde geniş bir coğrafyada ortak bir Osmanlı mutfağı mirasının varlığı gözlemlenir.

* Özyeğin Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölüm Başkanı

Tarihsel bir bakış açısıyla Osmanlı mutfağını birkaç cümlede tanımlayabilmek hiç kolay değildir. Her şeyden önce on dördüncü yüzyıldan yirminci yüzyılın ilk çeyreğine bu çok uzun zaman diliminde Osmanlı mutfağında lezzet kalıpları değişmiş, dönüşmüş ve yeniden yorumlanmıştır. Yemek ve sofrala alışkanlıkları seçkin saray sofralarında başka, mütevazı köy sofralarında her zaman farklı olmuştur. Ayrıca Müslüman bir ailenin dini gelenekleriyle bağlantılı olan yemek kültürü, Hristiyan veya Musevi bir aileden farklıdır; ama aynı zamanda ortak. İmparatorluğun geniş topraklarında yaşayan halkın mutfak kültürleri bölgeden bölgeye değişen iklim, coğrafya, ticari ve ekonomik yönden refahlık, siyasi açıdan merkeze uzaklık, dini ve kültürel öğeler, tarihsel geçmiş gibi kıstaslara göre farklılaşır; fakat yine de ortak bir dil konuşur.

Osmanlı Saray mutfağı temelde Osmanlı başkenti İstanbul'da şekillenmiş, zenginleşmiş ve günümüze miras kalmıştır. Bu yüzden İstanbul mutfak kültürü Osmanlı saray mutfağının bir anlamda mirasçısıdır. Bu mutfak İstanbul'da 15. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına kadar farklı evreler geçirmiş, çoğalmış, bazen farklılaşmış veya zenginleşmiştir. Bugünkü Türk mutfağının da temelini oluşturmuştur. Osmanlı mutfağı, Orta Asya göçebe Türk mutfağının izlerini, Ortaçağ Arap- Fars geleneğini, Selçuklu mirasını, Bizans etkileşimlerini ve henüz bilimsel olarak yeterince çözümlenememiş olan eski Anadolu medeniyetlerinin mutfaklarının izlerini taşımaktadır. İmparatorluğun son döneminde ise Batı'ya açılan kapılardan Osmanlı mutfak kültürü de nasibini almıştır.

Saray bahçelerinden gelen sebze ve meyve defter. Cevdet Saray, no.257, Osmanlı Arşivi. 1854.

Osmanlı mutfak kültürü geleneğinde, Saray mutfağı seçkin ve ayrıcalıklı sofralarda sunulan zengin bir lezzet çeşitliliği sunar. 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Topkapı sarayı mutfaklarında şekillenen ve gelişen seçkin mutfak kültürü, 19. yüzyılda kentin tüm farklı lezzet geleneklerini de içine alarak günümüze miras kalan geleneksel Türk mutfağının temelini oluşturmuştur. Osmanlı saray mutfak geleneğini, 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına saray mutfaklarına ve kilere alınan yiyecek maddelerini, mutfak eşyalarını listeleyen arşiv belgeleri olan muhasebe defterleri aracılığıyla öğreniriz. Bu konuda yapılan öncü çalışmalar arasında, Ömer Lütfü Barkan'ın yayımladığı Fatih Sultan Mehmet dönemine ait mutfak muhasebe defterleri yer almaktadır. Klasik dönem Osmanlı Saray Mutfak sistemi (1450-1700) yine mutfak muhasebe defterleri aracılığıyla Arif Bilgin tarafından "Osmanlı Saray Mutfağı" adlı kitapta incelenmiştir. Yeni gıda maddeleriyle zenginleşen ve yeni tüketim kalıplarıyla 19. yüzyılda değişmeye başlayan Saray mutfağı bu makalenin yazarı tarafından doktora tezi çalışması sırasında incelenmiştir. Doğrudan Osmanlı Saray mutfağına ait yemek tarifleri ya da yemek kitapları bulunmamaktadır. Fakat seçkin Osmanlı yemek kültürünü yansıttığını söyleyebileceğimiz Osmanlı Türkçesi yazılmış az sayıda yemek yazması ve 19. Yüzyılda yayımlanmış yemek kitapları bulunmaktadır.

Osmanlı dünyasında yemek kitaplarının basımı Tanzimat döneminde başlamıştır. 1844 yılında Mekteb-i Tıbbiye hocalarından Mehmet Kamil tarafından Melce'üt-Tabbahin (Aşçıların Sığınağı) adlı yemek kitabı basılı ilk yemek kitabıdır. Bundan önce 15. yüzyılda Osmanlı hekimi Şirvani tarafından orijinali 13. yüzyıla ait Arapça bir yemek yazması olan Kitabü't-Tabih 15. yüzyılda Osmanlı Türkçesine çevrilmiştir. Daha sonra bilinen diğer yemek yazmaları 18. yüzyıla aittir. 1844-1927 yılları arasında eski Türkçe olarak basılmış olan kırkın üzerinde yemek kitabı araştırmacı Turgut Kut tarafından tespit edilmiştir. Tıp risaleleri, ticari malların fiyatlarını

1720 şenliğinde ulemaya verilen ziyafet.
Surnâme-i Vehbi, Topkapı Sarayı

listeleyen narh kayıtları, miras için tutulan tereke defterleri, mahkeme kayıtlarını içeren siciller, ticari kayıtlar, teşrifat defterleri, yabancı dilde yayımlanmış yıllıklar, salnameler, seyahatnameler ve edebi kaynaklar... Osmanlı mutfak kültürünün izlerini sürmek için tarihsel çalışmalarda kullanılabilecek çeşitli kaynaklardır.

Yoğurt, sucuk, pastırma, yufka gibi yiyecekler Osmanlı mutfağına Orta Asya göçebe mutfak kültüründen kalan mirası göstermektedir. Ortaçağ Arap-İran mutfak kültürü, Selçuklu mutfak mirası bazı özellikleri ile Osmanlı saray mutfağında yaşamaya devam etmiştir. Osmanlı saray mutfağında 15. yüzyıldan 18. yüzyıl sonlarına kadar mutfakta kullanılan temel pişirme teknikleri hemen hemen aynı kalmıştır. Fakat pişirilen yemek çeşitleri zaman içinde zenginleşmiş ve lezzet kalıpları farklılaşmıştır. Bu dönemde sağlık açısından da tercih edilen baharat çeşitleri yemekleri daha egzotik kılmış, tatlı-tuzlu-ekşi tatlar bir arada var

olmuştur. En önemlisi bu dönemde bugün Türk mutfağının baş tacı olan domates, kırmızı biber gibi sebzeler henüz mutfağa girmemiştir. Meyve ve etin bir arada pişirildiği yahniler günümüz damak tadına en uzak olan lezzetlerdir. Börek, ekmek, helva, baklava, kebab, yahni, mantı, borani, turşu, çorba... gibi bugün Türk mutfağında temel yemek çeşitlerini oluşturan birçok öge Osmanlı mutfağında en erken dönemlerden beri vardır. Koyun eti ve mevsimi ise kuzu eti çorba, kebab, yahni, köfte, börek, dolma ve sebze yemeklerinde kullanılan temel malzemedir. Balık ve deniz ürünleri klasik dönem saray mutfağında çok fazla tercih edilmeyen ürünlerdir. Tavuk, güvercin, kaz, ördek, bıldırcın özel günlerde ve çoğunlukla Sultanın yemekleri için kullanılan et çeşitleridir. Buğdaydan elde edilen un en başta ekmek ve tuzlu-tatlı hamur işlerinde en fazla kullanılan en önemli tahıl ürünüdür. Her öğünde servis edilen pilav saray mutfağında bulgur değil pirinçle yapılmaktadır. Saray mutfağında zeytinyağı, kuyruk ve iç yağından çok her yemekte bolca ayrıntı alınmış tereyağı olan sadeyağ kullanılmaktadır. Bal ve daha sonraları şeker baklava, kadayıf gibi hamur tatlıları, helva, şerbet, şurup, hoşaf ve reçel yapımında çok fazla kullanılmaktadır. Safran, misk, tarçın, sakız gibi egzotik baharat çeşitleri, karabiber, kimyon, sumak gibi diğer baharat hem yemeklerde hem de helvahanede macun ve tatlı yapımında kullanılmıştır. Gülsuyu ve portakal çiçeği suyu hem tuzlu hem de tatlı yemeklere hoş koku veren ürünlerdir. Mercimek, bakla, nohut bu dönemde mutfakta kullanılan baklagillerdir. Soğan yemeklerin baş malzemesini oluşturan en önemli sebzedir. Kuru ve taze meyveler hem hoşaf ve şerbet yapımında hem de tuzlu yemeklerde de kullanılan ürünlerdir.

Domates, kırmızı ve yeşilbiber, fasulye, mısır, patates, sakız kabağı gibi Amerika kıtasında endemik olan sebzeler Saray ve İstanbul mutfağına 18. yüzyıl sonlarından itibaren girmeye başlamıştır. İstanbul mutfağında domates yaygın olarak ancak 1800'lü

yıllardan itibaren kullanılmaya başlamıştır. Amerika kökenli gıdalar içinde en çabuk benimsenip kabul gören hindi olmuştur. Avrupa mutfağında da 17. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanan bu kümes hayvanı Osmanlı saray mutfağında 18. yüzyıldan itibaren alım listelerinde yer almaya başlamıştır. 19. yüzyıl yeni sebze ve meyveler yaygın kullanımının başlamasının yanında, irmik, balık tutkalı (bir tür jelatin), vanilya, yenibahar, kırmızıbiber, kakao gibi yeni malzemelerin de mutfakta kullanılmaya başlandığı bir dönemdir. 19. yüzyıl Osmanlı saray mutfak kültüründe değişimlerin yaşandığı bir dönemi oluşturmuştur. Tanzimat'tan itibaren Avrupa ve Osmanlı mimari üslupları sentezi şeklinde inşa edilen Dolmabahçe ve Yıldız saraylarında alafranga usulde sofranın düzeni uygulanmaya başlanmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı saray mutfağı alafranga ve alaturka mutfak sentezini yansıtan bir kimliğine bürünmüştür. Geleneksel olarak yerde sinide ortak bir tabakta servis edilen yemekler bu dönemden itibaren en başta yabancı konuklar ağırlanırken masada kişiye özel tabak, çatal, bıçak ve kaşık ile servis edilmeye başlanmıştır. Klasik dönemde tercih edilen Çin, Japon ve yerli

porcelenler yerine yine bu dönemde Avrupa'dan ithal edilen Sèvres, Meissen porcelenleri kullanılmaya başlanmıştır. Avrupa porcelenlerine duyulan ihtiyaç yüzyıl sonunda Yıldız Sarayında Sultan Abdülhamit tarafından bir porcelen fabrikası kurulmasına yol açmıştır. 19. yüzyılda balık ve deniz ürünleri sarayda özellikle Sultan'ın yemeklerinde sıklıkla kullanılan malzemeler arasına yer almaktadır. 19. yüzyılda saray mutfağında zeytinyağı tüketimi de artmıştır. Salata, zeytinyağlı sebzeler, tarator, balık yemekleri, elmasiye (meyve jölesi) bu dönemde sarayda pişirilmeye başlanan yemekler arasında bulunmaktadır.

Alafranga usulde yemeklerin hem Saray hem de İstanbul'da tanınmaya başlandığı 19. yüzyılda, Osmanlı mutfak kültürü geleneksel çizgisini devam ettirmiştir. Bu mutfak küçük farklarla da olsa günümüze daha yakın daha kolay anlaşılır bir mutfak sergiler. Örneğin bu yüzyılda mutfakta tarçın sevdası hâkimdir. Etliye, sütlüye, balığa, dolmaya bir tutam tarçın serpilir. Domates peltesi yavaş yavaş tencerelerin içine girmeye başlar. Yine de lezzetler farklıdır günümüzden. Mutfakta koyun mevsimiyse kuzu baş tacı edilir. Dana hele de sığır eti hiç sevilmez. Bugünkü gibi seri üretim tavuklar yerine çiftlik tavukları, hali vakti yerinde olanların sofralarını hindi, kaz palazı ve hatta güvercin ile süsler. Zeytinyağı aydınlatır, zeytinyağı mis kokulu sabunlara hayat verir, ama zeytinyağı 19. yüzyıla kadar hatta o dönemde bile Saray mutfağında pek az kullanılır. Sadeyağ yani ayrılmış tereyağı önceki yüzyıllar gibi bolca tüketilir. İstanbul balık yönünden çok zengindir. Balıkların hem kebabı hem külbastısı, pilakisi hatta pilavı yapılır. Lakerda kurulur, tarama dövülür evlerde.

Her yüzyılda Saray ve İstanbul söz konusu olunca mutfakta en iyi malzemeler, en nadide ürünler kullanılır ve zengin mutfaklarda bir aşçı ordusu sürekli lezzet üretir durur. Kebap, yahni, külbastı, köfte en temel et pişirme Çorba her dönem önemlidir. Yoksulun aşı, zenginin vazgeçemediği

Kapaklı Sahan, Topkapı Sarayı

lezzettir. Yemeğin sonunda yenen pirinç pilavı türlü çeşitleriyle Osmanlı Saray mutfağının vazgeçilmez bir öğesidir.

Osmanlı mutfağında tatlılar çok fazla çeşitlidir. Bugün irmik ve un helvası en çok bilinen çeşitlerdir ama Osmanlı Saray mutfağında en azından yirminin üzerinde helva çeşidi olduğu bilinmektedir. Baklava bugünde olduğu gibi özeldir. Şerbetler ve şuruplar bugün artık unutulup giden lezzetlerdir. Hâlbuki Osmanlı'nın en özgün lezzetleridir. Kahve en sevilen sıcak içecektir. Çay henüz Osmanlı'da 19. yüzyılda dahi henüz bilinmemektedir. Su özellikle "lezzetli su" sevdası vardır. Su en temel içecektir.

Vişnenin zeytinyağlı yaprak sarması ile buluştuğu, lokum gibi kuzu kebabının buram buram tarçın koktuğu, etin kimi zaman soğan, sarımsak kimi zamanda kuru erik, kayısı ve ya kestane ile buluştuğu, yemeklerin ağır ağır bakır kaplarda tıngırdarak piştiği, rivayete göre üç dört saatte karamelize olan soğan ile yumurtanın Hünkar sofrasına konuk olduğu, Osmanlı mutfağı birkaç sayfaya sığmayacak kadar zengin, ancak keşfedildikçe anlaşılacak kadar derin ve lezzetli bir dünyadır.

15. Yüzyıl OSMANLI TIBBINDAN ŞERBET VE ŞURUP ÖRNEKLERİ

Prof. Dr. Nermin Ersoy*
Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan Akpınar

Geniş bir imparatorluk coğrafyasında uzun bir tarihsel süreç içinde ortaya çıkan Osmanlı mutfak kültürü, İmparatorluğun geçmişte hüküm sürdüğü topraklarda günümüze dek gelen ortak bir gastronomi mirası bırakmıştır. Balkanlar'dan Anadolu'ya, Kafkasya'dan Orta Doğu ve Kuzey Afrika kıyılarına bu ortak gastronomi dilinin varlığı belirgindir. Baklava, dolma, sarma, kebab, pilav, börek, güveç, kadayıf, keşkek, helva, döner, yoğurt, musakka, lokum, kahve.. gibi birçok lezzet, bahsi geçen bu geniş coğrafyada günümüzde yaşayan bu ortak ye-

mek kültürü mirasının parçasıdır. Bugün, Türkiye'de Trakya'dan Ege'ye, Doğu Anadolu bölgesinden Akdeniz'e var olan yemek kültürüne baktığımızda yemek adları, yemek çeşit ve teknikleri arasında bir ortaklık görürüz. Aynı şekilde Balkanlar'da Bosna-Hersek'ten Yunanistan'a, Ege adalarında, Orta Doğu'da Irak, Suriye, Lübnan ve Mısır'da, Tunus, Cezayir kıyılarında ortak yemek adlarına, pişirme teknikleri ve ortak lezzet kalıplarına rastlarız. Coğrafyalara göre malzeme, lezzet, teknik ve hatta yemeklerin isimlendirilmesi yönünden mutfaklar

* Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri

farklılaşsa da temelde geniş bir coğrafyada ortak bir Osmanlı mutfağı mirasının varlığı gözlemlenir.

Türk içecek kültürünün en bilinen tadı olan şerbet, çeşitli bitki, çiçek, meyve, kök, kabuk veya tohumların sıklması ve/veya kaynatılması ile ortaya çıkan karışık şurupların sulandırılmış şekline denir. Türk kültüründe bu özel yere sahip olan çeşitli şerbetleri yapan zanaatkarlar olarak şerbetçilerden de on yedinci yüzyılda Evliya Çelebi Seyahatnâmesinde, on sekizinci yüzyıldan itibaren de Osmanlı arşiv belgelerinde söz edilmektedir. Şerbet ve şurup sadece serinlemek ya da tatlandırıcı olarak kullanılmamış, hıtlar kuramı çerçevesinde koruyucu veya tedavi edici olarak tıp yazmalarında önemli yer almıştır. İncelemiş olduğumuz 15. Yüzyıl eserlerinden Müntehab-ı şifâ, Yâdigâr, Kitâbu'l-muntehab fî't-tıb, Kitâbu'l mühimât, Mürşid, Sultâniyye gibi önemli tıp kitaplarında çeşitli şerbet tarifleri verilmekte ve hangi amaçla kullanılması gerektiği anlatılmaktadır. Bu makalede sözü edilen tıp yazmaları ve bu yazmalarda tariflenen şerbet ve şuruplardan bazılarını sunmak istedik.

- 1) Türk tıbbının ilk deneysel kitabı olduğu söylene-bilen Mücerrebname (1468), Amasyalı Şerefeddin Sabuncuoğlu'nun telif eserlerinden biridir. Eserin on altıncı bölümünde şerbetlerden söz edilmektedir. Bunlardan biri olan Sirkencubin şerbeti'nin susuzluğu gideren bir şerbet olduğu, 100 dirhem¹ şeker yahut bal ve 50 dirhem sirke ve biraz su katılıp sirke uçuncaya kadar kaynatılarak elde edileceği söylenmektedir.
- 2) Bursalı tabip İbn-i Şerîf'in Yâdigâr (-1425) adlı eserinin bir bölümünde şerbetler, faydaları, yapıları ve etkilerine göre sınıflandırılmıştır. Şerbet pişirme kuralının tarifinin yapıldığı eserde; elma, nar, kâsni, şâhtere otu, limon,

kuzukulağı ve koruk gibi sulu yemiş ve otları dövüp suyu çıkartılmalı, kaynatılmalı oluşan köpüğü alındıktan sonra şeker veya bal ile kıvama gelinceye kadar kaynatılmalı, denmektedir. Menekşe, nilüfer, karabaş otu, haşhaş, ünnap (üvez ağacı), demir hindi ve mersin gibi yaprak, kök ve tohumlar ile yapılacak şerbetler için önce susuz nesnelerin kaynatılması, kuvveti çıkınca şekere veya bala katarak kıvama getirilmesi önerilmektedir. Şerbetlerin toprak çömlekte pişirilmesi ve çömlek kapağının tah-ta olması söylenmektedir.

Nar Şerbeti: Safrayı azaltır, yoğunlaşmış hıtları giderir. Tatlı nar ile ekşi narın kabuğu soyulup içindeki sarı iç kabuğuyla nar taneleri 120 dirhem su içinde kaynatılır, köpüğü alınır, pişince süzülür. Dörder dirhem sarı helile ve kara helile kabuğu bu suyun içinde ıslatılır ve kokusunun, tadının suya çıkması sağlanır.

Kuzukulağı ve limon şerbeti: Her ikisi için de sıklıp suyu süzülür. Şeker ve suyla şerbet yapılır, tencerede yumurta akıyla kıvama getirilir ve bir limon suyu ile pişirilir. Mideye, ciğere, dalak hastalığına iyi gelir.

Menekşe şerbeti: Üç dirhem meyan kökü, 26 dirhem şeker ile meyan kökünün kuvveti suya çıkana kadar kaynatılır, 5 dirhem menekşe konup elli-altmışa kadar sayılır. Bu şerbet öksürüğe gayet iyi gelir, boğazı yumuşatır, tabiatı yumuşatır.

Turunç şerbeti: Tenden ısıyı giderir, mide, kalp ve karaciğere kuvvet verir, hazmı kolaylaştırır, safrayı normal düzeye getirir, safradan kaynaklanan sıt-maları giderir, susuzluğu geçirir,

- 3) Bursalı hekim tarafından erken dönem (15. yy) Anadolu Türkçesiyle kaleme alınmış olan Kemâ-

¹ İslâm toplumlarında kullanıldığı bölge ve zamana göre ölçüsü değişmiş olan bir ağırlık birimidir. Habbe olarak buğday tanesi esas alındığında Hanefiler'e göre 1 dirhem = 3,207 gr civarındadır.

liyye'nin on birinci bölümünde tedavide kullanılan şerbetler ve macunlardan söz edilmektedir. Sayın Ali Haydar Bayat'ın çevirisini yapmış olduğu eserde şerbetlerin hazırlanmasını ve özelliklerini bildiren bölümde gül, menekşe , nar, elma, ayva, limon ve turunc, armut şurupları tarifleri ve kullanıldığı yerler bulunmaktadır.

Ayva şerbeti: Karnı tutar, mideyi güçlendirir, yemeği sindirir, iştah arttırır, beniz sarılığını giderir, kusmayı keser. Olgunlaşmış ayva kaynatılır, içi temizlenir ve 4'er dirhem zencefil ve karabiber, 1'er dirhem kereviz tohumu ve anason yumuşak dövülüp elenir ayva şerbetinin içine katılır. Gölgede kurutulur, bir renkli cam kaba koyup aralarına turunc yaprağı koyulur.

Bal şerbeti: Tüm soğuk hastalıklar için uygun olduğu söylenir. Bir kilo bal 6 misli suyla cüllab (gül-suyu) olana kadar kaynatılır, köpüğü alınır, birer miskal beyaz biber, zencefil, karanfil, amber kabuğu (kırfa), havlıcan otu, damla sakızı dövülür keten bez içine bağlayarak karışımın içine atılır, karışım koyulaşınca indirilir.

4) Anadolu'da yazılmış ilk Türkçe kitapların en tanınmışlarından olan Müntahab-ı şifâ, Hacı Paşa tarafından yazılmıştır. Eser üç bölümden meydana gelmektedir. Eserin altmış ikinci ve son bâbı şerbetler hakkındadır.

İncir şurubu: Öksürüğe iyi gelir. Göğsü yumuşatır. 50 dirhem beyaz incir; 30 dirhem çekirdeği çıkarılmış kızıl üzüm; 20 dirhem menekşe; 5 dirhem kabuğu soyulmuş meyan (buyan) kökü ve kabuğu soyulmuş hatmi; üç dirhem yarı dövülmüş rezene otu tamamı üçte biri kalana kadar kaynatılarak elde edilir.

Sirkencübin: Beşer dirhem hindiba (kâsnî) tohumu, rezene tohumu, kereviz tohumu ve kökleri tamamı dövülür ve 100 dirhem sirke ile 50 dirhem su karıştırılarak elde edilmiş karşıma ilave edilir. Bir gün bir gece bekletildikten sonra kaynatılır, süzü-

lür. Ardından bire iki şeker katılarak kıvama getirilir. Sarılığa ve karaciğerden kaynaklanan halsizliğe ve boğmacaya faydalıdır.

Naneli nar şerbeti: Soğuk ve kurudur. Safrayı keser. Baş ağrısını, susuzluğu, mide bulantısını giderir.

Kurutulmuş hindiba kökü şurubu: Mideyi güçlendirir, karaciğer tutkunluğunu açar. Ateşli hastalıklar için faydalıdır. 60 dirhem hindiba (kâsnî) kökü kabuğu, 36 dirhem yarı dövülmüş hindiba tohumuyla kaynatılıp süzülür. 100 dirhem gül suyu, 100 dirhem sık dokunmuş bezden süzölmüş hindiba suyu, 100 dirhem sığirdili otu suyu katılıp 500 dirhem şekerle kıvamlandırılır.

Bitki kökü şerbeti (sarab-ı usûl): Hıltları pişirir, tutkunlukları açar, romatizmayı geçirir. Onar dirhem hindiba (kâsnî) kökü kabuğu ve kereviz kökü kabuğu, 15 dirhem gebre otu, 40 dirhem çekirdeği çıkarılmış kızıl üzüm, 20'şer dirhem rezene, kereviz ve anason tohumu kaynatılıp süzülür 500 dirhem bal veya şeker ile kıvamlandırılır.

Üvez şerbeti: Temiz üvezler sıcak suda ıslatılır ve kaynatılır, ovulur ince bir kalburdan süzülür suyunun 100 dirhemine 30 dirhem şeker katılarak kıvama getirilir. Kanı temizler, nezleyi ve kandan olan baş ağrısını giderir.

İşgın otu şurubu: Soğuk ve kurudur. Sıtmayı, susuzluğu, kızamığı, kaşıntıyı giderir.

Mersin şurubu: Öksürüğü giderir. İç geçmesi ve kan azlığını giderir.

Çördük otu (zufa otu) şerbeti: Astımı ve nefes darlığı olanlar için iyidir. Göğsü ve akciğeri hıltlardan arıtır. Onar dirhem beyaz incir, hurma, meyan kökü, kereviz kökü kabuğu ve tohumu, rezene kökü kabuğu ve tohumu kuru zufa otu; 5'er dirhem çemen otu, yarpuz ve yabani pırasa; 7 dirhem persiyavşan, kıvama getirilir.

Hardal şerbeti: Ebu Hanife mezhebine helaldir. Yaşlılar için kışın yararlıdır, ısıtır. Hardal hafifçe dövülür bir parça beze bağlanır küpte sıra içinde ovulur ki hardalın kuvveti sıraya çıkar. O kadar katılmalıdır ki hardal tadı sırada belirsin çok etkilemesin. Benzi kızartır.

- 5) Muhammed bin Mahmud bin Şirvani'nin Sultaniye adlı eserinin 14.1. faslında şerbetlerin nasıl pişirileceğinden söz edilmektedir. Şerbetin faydalı olabilmesi için kök, bitki, yaprak, çiçek ya da kök taze olmalıdır, şekerin kıvamı önemlidir. Kaynayan şerbetin köpüğü mutlaka alınmalı ve pişince sırça kaplara konulmalı, ağzı tülbent ile kapanmalıdır denmektedir.

Tıp tarihinde önemli bir yeri olan şerbet ve şurupların isimleri, tarifleri ve hangi amaçla kullanıldığı sadece 15. yüzyıl Osmanlı tıp kitaplarında anlatılmakla kalmamış, şerbet ve şurupla ilgili bilgiler tıp eserlerinde yüzyıllarca aktarılmıştır. Bu şerbet ve şuruplar hem sağlığı güçlendirmek hem de bazı tıbbi sorunların ortadan kaldırılması içinde önerilmiştir. Ampirik verilere dayalı bu bilgilerle birlikte, her bir şerbetin içeriğinin, etken maddelerinin ve hastalığa etkilerinin klinik çalışmalarla araştırılması güvenilir bilgilere ulaşmayı sağlayabilecektir.

İncelenen Eserler

Mücerreb-nâme (ilk Türkçe deneysel tıp eseri-1468) / Şerefeddin Sabuncuoğlu; (İnceleyenler: İlder Uzel, Kenan Süveren). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları

Tabîb İbn-i Şerîf. Yâdigâr. (İnceleyen: Altıntaş A ve ark). Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği

Kemaliyye / Erken Anadolu Türkçesi ile yazılmış bir tıp risalesi. (İnceleyen: Ali Haydar Bayat). Efendi Geleneksel Tıp Derneği

Celalüddin Hızı (Hacı Paşa). Müntehab-ı Şifa 1, Zafer Önler

Muhammed bin Mahmud-ı Şirvani. Sultaniyye. Süleymaniye Kütüphanesi Serez Bölümü

Abdülvehhâb Mârdâni. Kitâbu'l-müntehab fi't-tıb , Ali Haydar Bayat, Efendi Geleneksel Tıp Derneği
Kitâbü'l mühimât, Saadettin Özçelik

Muhammed bin Mahmud-ı Şirvani. Mürşid (Göz Hastalıkları), Ali Haydar BAYAT, Necdet OKUMUŞ, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları

Muhammed bin Mahmud-ı Şirvani. 15. Yüzyıl Osmanlı mutfağı, Mustafa Argunşah ve Müjgan Çakır, Gökkubbe

Muhammed bin Mahmud-ı Şirvani. Tuhfe-i Muradi., Mustafa Argunşah, İnceleme-metin-dizin. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Lewis R. Şurub, şerbet, sorbet and Ottoman cuisine. Islamic culture

Yemek Kitabı. Hazırlayan. Sabri Koz. Tarih-Halkbilim-Edebiyat. Eren Akçiçek, "Dünden Bugüne Şerbetçiliğimiz"

Ali Haydar Bayat. Tıp Tarihi. İzmir: Sade Matbaa

Zikri Turan. Hacı Paşa, Teshil, dil özellikleri-inceleme-söz dizini. (2 cilt) İnönü Üni. Sos. Bil. Ens.

YÖK'TEN HABERLER

Türk Fizik Derneği'nden YÖK Başkanı Saraç'a ÖZEL ONUR ÖDÜLÜ

5 Eylül 2018 / Muğla

Türk Fizik Derneği Yönetim Kurulu tarafından bu yıl yedincisi verilen "Türk Fizik Derneği Özel Onur Ödülü", YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç'a verildi. Saraç ödülünü, Türk Fizik Derneği'nin 34. Uluslararası Fizik Kongresi'nin açılış töreninde aldı.

2012 yılından bu yana fizik biliminin tanıtılmasına ve sevdirmesine, bilim ve teknoloji alanında toplumda farkındalık yaratılmasına katkı yapanlara verilen ödül, ülkemizde Temel Bilimlerin gelişmesi için Yükseköğretim Kurulu tarafından başlatılan YÖK- TEBİP Üstün Başarı Sınıfları'nın açılması, temel bilimler okumak isteyen öğrencilere yönelik burs verilmesinin başlatılması ve mümkün olduğunca başarılı öğrencileri bilim insanı olarak Türkiye'ye kazandırılması amacıyla yapılan çalışmalarından dolayı YÖK Başkanı Saraç'a verildi.

Saraç, törende yaptığı konuşmada:

Son 20 yılda globalleşen dünyada üniversite yapısı ve yükseköğretim ile ilgili olağanüstü, baş döndürücü değişimler yaşandığını belirtti. 21. Yüzyıl müfredatının, 4.0 endüstri devrimi, sürdürülebilir kalkınma, dijital akış, bölgesel kalkınma, akıllı uzmanlaşma gibi yeni kavramlar çerçevesinde şekillendiğini, bu bağlamda Yükseköğretim Kurulunca Türkiye'de üniversiter yapımıza bir çok proje ile yenilik kattıklarının altını çizdi.

Mevcutta 'Fizik' programlarımızda (aktif programlar) 44 devlet üniversitemizde 5.514, 4 vakıf üniversitemizde ise 178 olmak üzere toplamda 5.692 öğrencimizin bulunduğunu, geçen sene 946 olan öğrenci sayısının, bu yıl 1.032 olduğunu ve Öğretim elemanı sayılarına bakıldığında ise bu bölümlerde toplam 846 öğretim üyesi, 63 öğretim görevlisi, 291 araştırma görevlisi olmak üzere fizik programlarındaki toplam öğretim elemanı sayısının 1.200 olduğunu ifade etti.

YÖK olarak Türkiye'nin kalkınmasında öncelikli alanların başında gelen temel bilimlere ilişkin yükseköğretimde örneği olmayan bir uygulamayı hayata geçirildiğini, bu bağlamda Türkiye'nin temel bilimler (Fizik, Kimya, Matematik, Biyoloji) programlarına ilk üç sırada yerleşen öğrenciler için İstanbul Üniversitesinde özel bir müfredatla, başka

üniversitelerin hocalarının da ders vermesiyle farklı üniversitelerin kültürlerini tanıma, her dönem sosyal bilimler ve güzel sanatlardan ders alma, güçlü bir yabancı dil desteği imkânlarıyla özel sınıflar oluşturulduğunu anlattı ve başta İstanbul Üniversitesi ve Fen Fakültesi yöneticileri olmak üzere bu projeye katkı sağlayan bütün hocalarımıza YÖK adına teşekkür etti.

FİLİSTİN'İN AKADEMİK KADROLARI TÜRKİYE'DE YETİŞTİRİLECEK

14 Eylül 2018 / Ankara

Yükseköğretim Kurulunca, yabancı öğrencilere sağlanan "YÖK Bursları" kapsamında Filistinli 20 lisans ve 18 doktora öğrencisine bu yıl ilk kez burs verilmesi kararlaştırıldı. Öğrencilerin lisans ve doktora eğitimi alacakları alanlar, Filistin'in ihtiyaçları doğrultusunda, bu ülke ile koordineli şekilde belirlendi. Bu burslar, kişilere değil ülkelere fayda sağlaması için verildi.

YÖK Burslarının koşullarının gereği olarak öğrenciler, öğrenimlerini tamamladıktan sonra ülkelerine dönerek, Türkiye'de öğrenim gördükleri sürenin iki katı kadar mecburi hizmette bulunacak. Doktora bursundan yararlanılacak Filistinli öğrencilerden 9'u El Aksa Üniversitesinde, 6'sı Filistin Teknik Üniversitesinde, 3'ü de El Kudüs Üniversitesinde mecburi hizmetlerini yerine getirecek. Öğrenciler buna ilişkin her iki ülke makamlarına taahhütname verecek.

YÖK Bursları kapsamında Filistin'in yanı sıra, Arnavutluk, Bangladeş, Kosova, Makedonya, Pakistan-Keşmir, Ruanda, Sudan ve Ukrayna'lı öğrencilere de burs verilmektedir.

Öğrencilere sağlanan YÖK Bursları yılda 12 ay olmak üzere eğitim alınan süre boyunca verilecek. Öğrencilerin KYK yurtlarında barınma giderleri, sağlık sigortaları, öğrenim ücretleri ve cep harçlıkları YÖK tarafından karşılanacak. YÖK Bursları kapsamında Filistin'in yanı sıra, Arnavutluk, Bangladeş, Kosova, Makedonya, Pakistan-Keşmir, Ruanda, Sudan ve Ukrayna'lı öğrencilere de burs verilmektedir.

Eğitim Bilimleri ve Öğretmen Yetiştirme Alanında **LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÇALIŞTAYI DÜZENLENDİ**

22 Eylül 2018 / Ankara

YÖK, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinin ev sahipliğinde, “Eğitim Bilimleri ve Öğretmen Yetiştirme Alanında Lisansüstü Eğitim Çalıştayı” düzenledi.

Çalıştaya, Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Mustafa Safran, YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mehmet Şişman, Hacettepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Haluk Özen ve 41 eğitim bilimleri fakültesinden 189 öğretim üyesi ile 29 eğitim bilimleri enstitüsünün yöneticileri ve Milli Eğitim Bakanlığın-dan ilgili uzmanlar katıldı.

İki gün süren çalıştayda ele alınan konular arasında, "Öğretmenlik alanlarında lisansüstü eğitim açma standartları", "Uzaktan eğitime dayalı lisansüstü

eğitim programları", "Lisansüstü eğitim-öğretim süreçleri", "Lisansüstü eğitimde kurumlar arası iş birliği ve hareketlilik", "Araştırma, tez, proje konuları ve yazım süreçleri", "Lisansüstü programlarda akreditasyon", "Programlardan mezunların istihdamı" başlıkları yer aldı.

Özellikle öğretmen adaylarının yetiştirilmesi ve çalışan öğretmenlerin mesleki gelişimi konusunda eğitim fakültelerinin Bakanlık ile iş birliği halinde yürütülecek çalışmalar üzerinde duruldu.

ROMANYA İLE YÜKSEKÖĞRETİM ALANINDA STRATEJİK İŞBİRLİĞİ ANTLAŞMASI

15 Ekim 2018 / Ankara

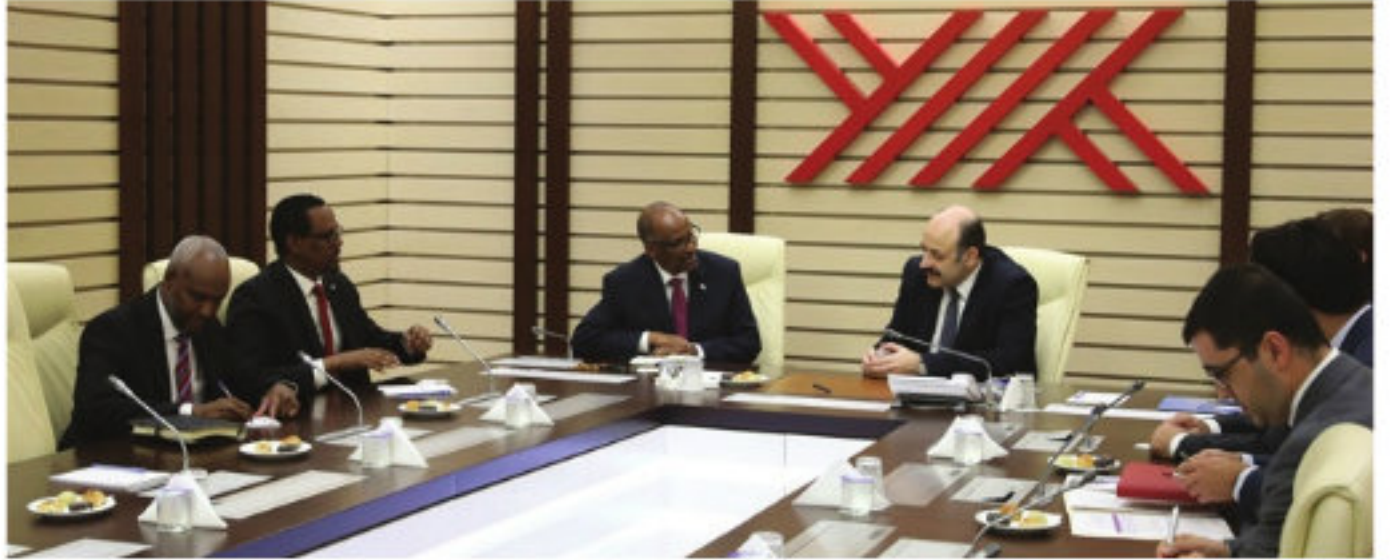
Romanya ve Türkiye arasında yükseköğretim alanında Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde düzenlenen törenle mutabakat zaptı imzalandı.

Yükseköğretim alanında işbirliğine yönelik mutabakat zaptını, Romanya adına Romanya Milli Eğitim Bakan Vekili Sayın Rovana Plumb, Türkiye adına ise T.C Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç imzaladı.

İki ülke arasında imzalanan mutabakat zaptı ile yükseköğretim alanında ilişkilerin geliştirilmesine yönelik stratejik işbirliği yapılması hedefleniyor.

Başkan Saraç, SOMALİ EĞİTİM, KÜLTÜR VE YÜKSEKÖĞRETİM BAKANI ile YÖK'te Bir Araya Geldi

16 Ekim 2018/Ankara

Somali Eğitim, Kültür ve Yükseköğretim Bakanı Abdullahi Godah Barre Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç'ı ziyaret etti.

Somali heyetinde Somali'nin Ankara Büyükelçisi Jama Abdullahi Mohamed ve Somali Büyükelçiliği Kültür Ataşesi Abdulaziz Abdirahman Hasan'ın yer aldığı görüşmede YÖK Başkan Vekili Prof. Dr. Rahmi Er de hazır bulundu.

YÖK'te gerçekleşen görüşmede Türkiye ile Somali arasında yükseköğretim alanındaki ilişkilere dair iştişarelerde bulunuldu.

Ziyarette, ülkemizde eğitim gören Somalili öğrencilerin durumu, Somali üniversitelerine kapasite geliştirme noktasında sağlanacak destekler, çeşitli alanlarda mesleki eğitim ve eğiticilerin eğitimi konuları gündeme geldi.

Yükseköğretimde DİJİTAL DÖNÜŞÜM AÇIK BİLİM - AÇIK ERİŞİM ÇALIŞMALARI

27 Ekim 2018 / Ankara

Yükseköğretim Kurulu 2018 - 2019 eğitim yılında "Yükseköğretim 'de Dijital Dönüşüm" ve "Açık Bilim - Açık Erişim" politikalarını hedef olarak önüne koymuştur. Dijital çağda yaygın olarak kullanılan

öğrenme ve öğretim deneyimlerinde teknolojik tabanlı uygulamalar, dijital yeteneklerin artması, özetle öğretim elamanı profilinden öğrencilere ve kullanılan araçlara kadar eğitim sürecinde rolü

olan bütün etmenler değerlendirmeye alınarak uygulamaya geçilecektir.

Bu çalışmalar Anadolu Üniversitesi ile yapılan bir protokol ile seçilen yedi pilot üniversite de başlatılacaktır. YÖK'te bu üniversitelerin rektörleri ve proje yönetimi Başkan Saraç'ın başkanlığında bir toplantı gerçekleştirmiş ve çalışmaların 2019 yılının hemen ilk aylarında uygulamaya konulması planlanmıştır.

"Açık Erişim Politikaları" bilgiye erişimde; bilginin üretilmesi, paylaşılması ve inovasyona dönüştürülmesi sürecinde önemli bir mihenk taşı olarak

görülmektedir. Yapılacak çalışmaların gayesi, araştırmalarda sadece veri elde etmek değil, bu veriye ilgili tüm bilim insanlarının erişebilmesi, verinin paylaşılması ve bu veriden yeni keşifler yapılabilmesi de ana hedefler arasındadır. Ayrıca, Açık Erişim Politikaları sayesinde bilimsel iletişimin geniş platformlara taşınması da hedeflenmektedir. Yükseköğretim Kurulu bu alanda bir çalıştay düzenlemiş ve konunun üniversitemizde yaygınlaşması için gerekli çalışmaları başlatmıştır.

BAŞARI ODAKLI “YÖK BAŞARI BURSU” KAPSAMI GENİŞLETİLDİ

2018-2019 Eğitim Öğretim Yılında 47 Lisans Programına “YÖK Başarı Bursu” Verilecek

Ülkemizin bilgi temelli gelişimi açısından yükseköğretim sistemimizin bilimsel yapısının zemininin oluşturulması ve ülkemizin öncelikli alanlarında stratejik öneme sahip lisans programlarını tercih edecek öğrencilerimiz için “Yeni YÖK” olarak başlattığımız “YÖK Başarı Bursu” 2018-2019 eğitim öğretim yılında da devam edecektir. Bu kapsamda 2016 yılında başlatılan “YÖK Başarı Bursları”nı;

- Temel Bilimler Programlarında; Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji programlarına,
- Ziraat Programlarında; Bahçe Bitkileri, Bitki Koruma, Bitkisel Üretim ve Teknolojileri, Biyosistem Mühendisliği, Gıda Teknolojisi, Hayvansal Üretim ve Teknolojileri, Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği, Organik Tarım İşletmeciliği, Süt Teknolojisi, Tarım Ekonomisi, Tarım Makineleri ve Teknolojileri Mühendisliği, Tarımsal Biyoteknoloji, Tarımsal Genetik Mühendisliği, Tarımsal Yapılar ve Sulama, Tarla Bitkileri, Toprak Bilimi ve Bitki Besleme, Tohum Bilimi ve Teknolojisi, Ziraat Mühendisliği Programları, Zootekni programlarına,
- Orman Programlarında; Orman Endüstrisi Mühendisliği, Orman Mühendisliği, Yaban Hayatı

Ekolojisi ve Yönetimi programlarına,

- Su Ürünleri Programlarında; Balıkçılık Teknolojisi, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği, Su Ürünleri Mühendisliği, Su Bilimleri ve Mühendisliği programlarına,
- Yer Bilimleri Programlarında; Jeofizik Mühendisliği, Jeoloji Mühendisliği, Maden Mühendisliği, Hidrojeoloji Mühendisliği, Yer Bilimleri Mühendisliği Programlarına,
- Veteriner Fakültelerine,
- Astronomi ve Uzay Bilimleri, Astronomi ve Astrofizik ile Uzay Bilimleri ve Teknolojileri Programlarına

ilk üç sırada yerleşen ve kayıt yaptıran başarılı öğrencilerimize bu yıl da vermeye devam ediyoruz.

2018-2019 eğitim öğretim yılında şartları sağlayan ve 47 lisans programında öğrenim görecektik öğrencilerimize 12 ay boyunca aylık 700 TL burs desteği sağlanacaktır.

